

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Första kammaren.

Nr 21.

Tisdagen den 28 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 228, angående disposition av fonden för vissa stödåtgärder inom malmkommunerna;
nr 232, angående vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen;
nr 233, angående förslag till lag om vissa ändringar i värnpliktslagen den 30 juni 1936 (nr 443);
nr 234, angående extra materielanskaffning m. m. för försvarsväsendet; samt
nr 237, angående anslag till förste provinsialläkare och provinsialläkare m. fl.: avlöningar m. m.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 10, i anledning av de i statsverkspropositionen gjorda framställningarna rörande utgifterna för budgetåret 1939/40 under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet;

nr 135, angående regleringen för budgetåret 1939/40 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, i vad angår anslaget till allmänna indragningsstaten;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överskridande för budgetåret 1938/39 av en i skolöverstyrelsens avlöningsstat ingående delpost;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar i fråga om kapitalinvestering i fonden för förslag till statsverket beträffande dels vissa omkostnader för statlig lagerhållning, dels ock beredning av vissa råvaror till färdigprodukter för upplagring;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för vissa byggnadsarbeten vid Norrbottens artillerikårs etablissement i Boden;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av ytterligare medel för vissa byggnadsarbeten vid Västgöta flygflottiljs etablissement i Karlsborg;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av cisterner för flytande bränsle vid statens järnvägar; samt

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för värnpliktige C. H. Söderström m. fl. från viss betalningsskyldighet.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § 3 och 5 mom. förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit; samt

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 6 kap. 15 § 4 mom. förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av vissa hos Norrbottens läns kolonisationsnämnd redovisade fordringar;

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett kronan tillhörigt markområde i Boden; samt

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Johanson, Karl Emil*, m. fl. väckta motionen, nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till förbättrad bostadsförsörjning för lantarbetare m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 270, av herr *Lindström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken, m. m.;

nr 271, av herrar *Wagnsson* och *Gärde*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till arbetstidslag för detaljhandeln m. m.;

nr 272, av herr *Andersson, Emil*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till arbetstidslag för detaljhandeln m. m.;

nr 273, av herr *Holmström* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till arbetstidslag för detaljhandeln m. m.;

nr 274, av herr *von Horn* och friherre *Beck-Friis*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till arbetstidslag för detaljhandeln m. m.: samt

nr 275, av herr *Ekströmer*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Lindström* m. fl. väckta motionen, nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa den statsunderstödda vattenavlednings- och avdikningsverksamheten berörande frågor.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 85, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till bidrag till folkliga musikskolan i Arvika, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 86—97, bevillningsutskottets betänkanden nr 9—13, första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 5—9 och kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 6.

Föredrogos och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 228, 232—234 och 237.

Herr *Öman* avlämnade en av herr *Wallen* och honom undertecknad motion, nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till arbetstidslag för detaljhandeln m. m.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtande nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt privatflyget jämte två motioner;

bankoutskottets memorial nr 32, angående användande av riksbankens vinst för år 1938;

första lagutskottets memorial nr 18, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 17 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lotteriförordning; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 32, angående Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande jordbruksdepartementet gjorda framställningar om anslag till kapitalinvestering jämte i ämnet väckta motioner;

nr 33, i anledning av väckta motioner om sänkning av räntan å lån ur vissa statens utlåningsfonder; och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212) m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.11 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 29 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr *Roos* anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 236, angående ändrade grunder för egnahemsverksamheten m. m.; nr 238, angående statsbidrag för anläggande av gemensamma tvättinrättningar på landsbygden; nr 241, angående fastställande av personalförteckning för domänverket; samt nr 243, angående anslag till stödjande av odlingen av vissa kulturväxter.

Justerades protokollen för den 22 och den 24 innevarande månad.

Ang. arbetsförhållandena för kvinnorna i de mindre jordbruken.

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **Pehrsson-Bramstorp**, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Alfred Anderssons fråga, huruvida proposition till årets riksdag kunde förväntas angående arbetsförhållandena för kvinnorna i de mindre jordbruken, erhöll ordet och yttrade: Herr talman! Herr Alfred Andersson har frågat mig, om proposition kan förväntas till detta års riksdag i anledning av 1937 års utredning angående arbetsförhållandena för kvinnorna i det mindre jordbruket.

Utredningens förslag är daterat den 25 februari 1939 och den tryckta utredningen av betänkandet inlämnades till departementet den 18 mars, varefter förslaget omedelbart remitterades till olika myndigheter och institutioner för yttrande. Betänkandet i sin helhet har således icke kunnat upptagas till prövning i sådan tid, att proposition kan avlätas till årets riksdag.

Emellertid hade på min anmodan utredningen den 27 februari inkommit med vissa delförslag, däribland ett förslag om statsbidrag för åstadkommande av ett antal gemensamma tvättstugor såsom försöksverksamhet. Över detta förslag ha yttranden avgivits av lantbruksstyrelsen och statens egnahemsstyrelse, och proposition i anledning av detsamma har i dag förelagts riksdagen.

Herr **Andersson, Alfred**: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få uttala min tacksamhet för svaret, samtidigt som jag också vill uttala min tillfredsställelse med detsamma.

Ordet lämnades härefter till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Sandler**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Lindhagens fråga när svar å hans interpellation i Ålandsfrågan kunde förväntas, och nu anförde: Herr talman! Herr Lindhagen har frågat: När kan det förväntas svar även i första kammaren på de speciella spörsmål i Ålandsfrågan, som framstälts i den av nämnda kammare beviljade interpellationen?

Ang. besvaret av viss interpellation.

Därest partiernas förtroenderåd ge uttryck åt någon önskan, att första kammaren beredes tillfälle till en debatt i Ålandsfrågan på grundval av herr Lindhagens interpellation, varom jag under dagens lopp ämnar övertyga mig, är jag beredd att besvara den på tidpunkt, som med hänsyn till riksdagsarbetet finnes lämplig. I annat fall är det icke min avsikt att besvara interpellationen.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag skall be att få spörja utrikesministern, om han anser sig stå på vår berömda demokratiska grund och som värnare av lagarnas helgd, då han nu överlämnar åt partiledarna att avgöra om en beviljad interpellation i en livsviktig sak för landet bör av honom besvaras. Jag vill dessutom fästa det ärade statsrådets uppmärksamhet på, att grundlagen stadgar lika behörighet och myndighet för båda kamrarna.

Det är en nyhet i vårt statsskick från begynnelsen, att vi här i första kammaren skola lyda under partiledarnas herradöme, och att man från regeringsmaktens sida rent av skall uppfordra dem att driva boskapsskötsel med oss. Jag motser, att mina frågor, som äro beviljade av första kammaren utan hänsyn till partiledarnas gottfinnande, besvaras i enlighet med grundlagens bud. De äro för övrigt formulerade på ett annat sätt än interpellationen i andra kammaren. De gå mera på djupet av problemet. Och det kunde ju vara intressant att även något få pejla de andliga värden, som ligga bakom frågan om militarismens förkovran också på denna lilla hitintills fridlysta oas i havet.

Jag vet inte riktigt, vad jag skall svara Sandler, innan jag fått veta, vad partiledarna tillåta utrikesministern. Här stå vi tydligen inför en författningsrevolution. Jag utgår emellertid gärna ifrån, att statsrådet Sandler redan förvissat sig om partiledarnas svar. Och då får jag väl betrakta hans svar såsom en deklaration, att han icke tänker besvara interpellationen.

I så fall skall jag be att få påkalla kammarens uppmärksamhet något på sakens och mina frågors realiteter. Först kanske jag emellertid för ordningens skull får fråga Sandler, hur det ligger till med partiledarnas tillåtelse? -- Tystnad i Schipkapasset!

Jag vill om den behandling, som min interpellation fått, till en början säga, att det knappast är särdeles på sin plats att en interpellant, som framställt sin interpellation i första kammaren, blir bemött i andra kammaren och detta dessutom på ett sätt, som icke är rättvist eller av förhållandena påkallat.

Det står i ett tidningsreferat av debatten i andra kammaren under rubriken »Exc. Sandler brännmärker kraftigt den ovederhäftiga Ålandsagitationen» följande: »Tal. erinrade vidare om sitt anförande den 2 nov., vari han bland annat framhöll, att det inte kan vara tal om att återuppta den gamla Ålandsfrågan till ny behandling, samt fortsatte: Nu igångsättes här i landet en organiserad agitation, som utan att tala riktigt ur skägget» — det skall Sandler säga! — »och visa öppet visir» — det skall Sandler säga! — »synbarligen söker mobilisera känslorna från Ålandstvistens dagar för att hindra tryggheten av Ålands säkerhet. Denna agitation bör bringas ut ur sitt skumrasks dunkla vinklar och stå för sina syftemål.» Så kommer det, och det är väl jag, som avses, kan jag tro: »Den medlem av riksdagen, som vill för-

Ang. besvarandet av viss interpellation. (Forts.)

orda Ålands överförande under svensk suveränitet som alternativ till regeringsdelegationernas plan, han må bekänna kort ju förr dess hellre. Jag kan icke underlåta att beteckna som en i högsta grad landsskadlig politik att för att undgå en Ålandsuppgörelse söka skapa en Ålandstvist.» »I högsta grad» oriktigt bedömt enligt mitt bedömande.

Jag erkänner, att det är jag, som tagit initiativet till att Ålandsfrågan upptagits även i riksdagen. Jag hör nämligen till det gamla gardet från sekelskiftet, som varken tänker dö eller ge sig. Även andliga värden ha väl någon betydelse i utrikespolitiken — —

Herr **talmannen** lät nu klubban falla och yttrade: Jag ber att få erinra den ärade talaren därom, att den av honom framställda frågan gällde, huruvida interpellationen skulle besvaras, och det är således icke fråga om att vid detta tillfälle i sak ingå på de i interpellationen berörda förhållandena.

Herr **Lindhagen**: Det är ju bekvämt för ett statsråd att svara så som skett i strid mot grundlag, sunt förnuft och riksdagsmäns laga rättigheter. Jag kommer väl igen på annat sätt, om slik praxis blir knäsat i författningen.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 228, angående disposition av fonden för vissa stödåtgärder inom malmkommunerna; och

nr 232, angående vissa åtgärder för förstärkande av den personella försvarsberedskapen.

Föredrogos Kungl. Maj:ts proposition nr 233, angående förslag till lag om vissa ändringar i värnpliktslagen den 30 juni 1936 (nr 443).

Propositionen hänvisades, såvitt angick förslaget till lag om vissa ändringar i värnpliktslagen, till behandling av lagutskott samt i övrigt till statsutskottet.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 234, angående extra materielanskaffning m. m. för försvarsväsendet; samt

nr 237, angående anslag till förste provinsialläkare och provinsialläkare m. fl.: avlöningar m. m.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott den av herrar *Wallen* och *Oman* väckta motionen, nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till arbetstidslag för detaljhandeln m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtande nr 98, bankoutskottets memorial nr 32, första lagutskottets memorial nr 18 och jordbruksutskottets utlåtanden nr 32—34.

Föredrogos ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 5, angående regleringen för budgetåret 1939/40 av utgifterna under rikstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet.

Punkterna 1—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

Lades till handlingarna.

Punkterna 12—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkten 16.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 17—19.

Lades till handlingarna.

Punkterna 20—67.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 68.

Lades till handlingarna.

Punkten 69.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 70.

Lades till handlingarna.

Punkterna 71—81.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 82.

Lades till handlingarna.

Punkten 83.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 84.

Lades till handlingarna.

Punkterna 85—105.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 106.

Lades till handlingarna.

Punkterna 107—138.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 139.

Lades till handlingarna.

Punkterna 140—151.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 152.

Lades till handlingarna.

Punkterna 153—155.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 156.

Lades till handlingarna.

Punkterna 157—167.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 168.

Lades till handlingarna.

Punkterna 169—179.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 180.

Lades till handlingarna.

Punkterna 181—186.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 187.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 6, angående regleringen för budgetåret 1939/40 av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet.

Punkterna 1—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Lades till handlingarna.

Punkterna 10 och 11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.

Anslag till
vägförbättrings-
arbeten å landsbyg-
den.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till bidrag till vägförbättrings-
arbeten å landsbygden för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av
21,765,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Anslag till vägförbättringsarbeten å landsbygden. (Forts.)

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anfört:

»Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag. För automobilskatteutgifternas balansering mot inkomsterna bör dock anslagsbeloppet bestämmas till 21,715,200 kronor.

Utskottet hemställer, att riksdagen må till bidrag till vägförbättringsarbeten å landsbygden för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 21,715,200 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.»

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! När jag begär ordet redan vid denna punkt, gör jag det, därför att punkterna 12:o) och 13:o) stå i mycket nära sammanhang med varandra. Jag kommer närmast att yttra mig om punkt 13:o), men till följd av den reservation, som är avgiven under denna senare punkt, måste ett yrkande göras också under den nu föredragna punkten 12:o), vilket är anledningen till att jag nu begärt ordet. Med herr talmannens tillåtelse skall jag emellertid redan nu motivera reservationen under punkt 13:o).

Det samband, som råder mellan dessa båda punkter, består däri, att därest reservationen under punkt 13:o) bifalles, bör anslaget under punkt 12:o) sänkas med motsvarande belopp, för att ett beslut i enlighet med reservationen inte skall rubba hela den stat, som är uppgjord för automobilskattemedlens användning. På så sätt behöver ett bifall till vår reservation inte föranleda någon större omräkning.

Såsom framgår av utskottets utlåtande, har jag tillsammans med några ledamöter av utskottet avgivit en reservation, vari vi yrka, att bidraget till nyanläggning av landsvägar måtte bibehållas vid förutvarande belopp och icke nedsättas såsom departementschefen har föreslagit. Reservationen avser således icke, som jag sett uppgivas i en tidning, att höja beloppet för nyanläggning av vägar, utan vad vi reserverar velat få fram är endast, att vi icke ansett oss kunna vara med om att minska det anslag, som tidigare under åtskilliga år utgått till detta ändamål. Detta anslag har under flera år utgått med 7 miljoner kronor, och vi reserverar yrka nu, att detta belopp alltjämt måtte få disponeras för nybyggnadsändamål. Departementschefen har för sin del endast föreslagit 6 miljoner kronor.

Jag ber att få erinra om att det har förekommit åtskilligt på vägväsendets område, sedan vi senast diskuterade medelsbehovet. I propositionen redovisar departementschefen bland annat en utredning, som har verkställts av 1935 års vägsakkunniga och som visar, att det föreligger ett anslagsbehov av 120 miljoner kronor för nybyggnad av allmänna vägar. När den utredning, som företagits, visar, att det förefinnes ett så stort behov av medel för detta ändamål, har det synts oss reserverar rätt oegentligt att nu sänka anslaget. Av utredningen framgår ju tydligt, att om man fördelar anslagsbehovet på en tioårsperiod, skulle det erfordras 12 miljoner kronor om året för nybyggnadsändamål. Det är motortrafikens stora utveckling under de senaste åren, som framtingat behov av både nybyggnader och vägförbättringar i en omfattning, som vi tidigare knappast kunnat ana.

När det för oss reserverar gällt att bedöma angelägenheten av detta anslag, ha vi för vår del måst tänka på alla invånare i vårt land, som alltjämt ha det så dåligt ställt, att de inte ha några allmänna vägar, utan som med dryga kostnader få försöka att nödtorftigt dra sig fram och uppehålla trafiken på enskilda vägar. Vi ha dessutom, och kanske allra främst, måst tänka på de människor, som bo i sådana trakter, där man ännu överhuvud taget inte alls har tillgodosett vägbehovet. Det synes mig vara en gärd av rättvisa och ett nödvändigt led i förbättrandet av förhållandena på vägväsendets område i

Anslag till vägförbättringsarbeten å landsbygden. (Forts.)

vårt land, att man först sörjer för att trakter, som ännu äro helt i avsaknad av allmänna vägar, inom en inte alltför avlägsen framtid få detta behov tillgodosett. Detta gäller naturligtvis alldeles särskilt de norra delarna av landet, men även i de södra delarna finns det sådana nybyggnadsbehov.

Jag vet mycket väl, att det kommer att riktas emot mig den invändningen, att statsutskottet har varit välvilligt på en annan punkt, nämligen i fråga om anslaget till ödebygdsvägar, där statsutskottet föreslår en höjning utöver Kungl. Maj:ts förslag med ett par hundra tusen kronor. Men ödebygdsvägarna ha sin alldeles speciella uppgift att fylla i dessa särskilt avlägsna trakter, och det är ganska viktigt, att dessa ödebygdsvägar också komma att ansluta till allmänna vägar. Det allmänna vägnätet måste dragas igenom bygderna på ett sådant sätt, att dessa andra vägtyper sedan kunna ansluta till de allmänna vägarna.

Jag förstår också, att det kommer att erinras därom, att det föreligger ett oerhört stort behov av medel för vägförbättringar och ombyggnad av redan befintliga allmänna vägar, och det är alldeles riktigt. Det vill jag inte bestrida. Men vi kunna inte komma ifrån, att de människor, som redan ha tillgång till allmänna vägar, dock därmed ha en allmän väg, även om det kanske är angeläget att förbättra den. När det gäller att ta ståndpunkt till frågan, huruvida detta anslag skall nedsättas eller ej, ha emellertid jag och mina medreservanter i allra första hand måst tänka på dem, som överhuvud taget inte ha några allmänna vägar alls.

Jag vill tillika fästa uppmärksamheten därpå att den prisstegring som inträtt i fråga om arbetslöner och dylikt medför, att anslaget inte räcker så långt som tidigare beräknats. Detta betyder således inte bara en direkt sänkning av anslaget från 7 till 6 miljoner, utan det innebär därjämte, att vägbyggandet minskas med ett belopp, som svarar mot prisstegringen. I detta avseende är väg- och vattenbyggnadsstyrelsens utredning i ämnet rätt belysande. Den beräkning, som sakkunniga verkställt angående behovet av statsanslag, slutar på 99,343,000 kronor, men de sakkunniga yttra, att med hänsyn till sedermera inträffad prisstegring torde detta belopp böra höjas till 120 miljoner kronor. Denna av prisstegringen föranledda höjning betyder ju nästan höjning med en femtedel av hela anslaget, och då kan man räkna ut att den sänkning, som föreslås här i statsverkspropositionen, i dubbel måtto verkar hindrande på vägbyggandet med hänsyn till prisstegringen. Med anledning av detta ha vi reservanter yrkat anslagets bibehållande vid dess hittillsvarande belopp.

Nu måste jag först vid den nu föredragna punkten 12:o) framställa ett särskilt yrkande för att sedan göra ett yrkande vid punkten 13:o). I anslutning till vad jag sålunda anfört ber jag därför, herr talman, få hemställa, att anslagsbeloppet under punkt 12:o) måtte bestämmas till 20,715,200 kronor.

Herr andre vice talmannen: Ja, herr talman, det förefinnes nog inte mer än en mening inom statsutskottet nämligen att åtskilligt mer behöver göras för förbättrande av våra vägar framför allt på det sätt att redan befintliga vägar omläggas och bättras, men även därutinnan att nybyggnad behöver ske av vägar, såväl av större vägar såsom landsvägar, men även av ödebygdsvägar och andra mindre vägar, exempelvis enskilda vägar. Såsom läget emellertid varit i år, har statsutskottet icke ansett sig böra göra någon ändring i Kungl. Maj:ts förslag på den punkt, som nu föreligger till avgörande. På ett par andra punkter har utskottet föreslagit mindre ändringar, framför allt i fråga om anslaget till byggandet av ödebygdsvägar, där utskottet förordat höjning. Nu yrkade herr J. B. Johansson en sänkning av det av Kungl. Maj:t

Anslag till vägförbättringsarbeten å landsbygden. (Forts.)

föreslagna anslagsbeloppet under förevarande punkt, vilket belopp av utskottet tillstyrks. Förevarande reservationsanslag av 21,715,200 kronor som bidrag till vägförbättringsarbeten å landsbygden skulle alltså enligt talarens mening minskas med 1 miljon kronor till 20,715,200 kronor. En sådan nedsättning av anslaget torde väl ändå inte vara lämplig. Det föreligger ju såsom den ärade talaren själv i sitt anförande påpekade så stort behov av förbättring i fråga om redan befintliga vägar — dessa behöva ombyggas, rätas eller på annat sätt förbättras — att det inte kan vara lämpligt eller skäligt att nedsätta anslagsbeloppet. Jag behöver inte ingå på någon närmare motivering härför, men vi känna nog litet var, vilket behov av vägförbättringar som föreligger i de olika länen, och att minska anslaget till vägförbättringar för att sedan få till stånd höjning av anslaget till nybyggnad av vägar kan jag inte finna lämpligt. Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet har i propositionen sökt avväga de olika anslagsbeloppen i förhållande till varandra på ett, såvitt jag kan finna, mycket ändamålsenligt sätt. Han har föreslagit sänkning i de av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen äskade anslagsbeloppen såväl i vad gäller ombyggnad som förbättring av vägar och detta med ganska betydande belopp. Likaså har han föreslagit sänkning av det belopp, som av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen äskats i anslag till nybyggnad av vägar. Inte heller har Kungl. Maj:t ansett sig kunna tillmötesgå väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hemställan, då det gäller anslaget till ödebygdsvägar, utan har även på den punkten sänkt anslagsbeloppet med åtskilliga hundra tusen kronor. Vi ha i statsutskottet i allmänhet funnit den avvägning, som statsrådet under de olika anslagsrubrikerna gjort på denna huvudtitel, ganska lämplig. Anser man sig alltså icke under nuvarande ekonomiska läge och under nuvarande konjunktur böra eller vilja forcera vägbygandet allt för mycket för att inte därigenom skapa brist på arbetare ute på landsbygden och därigenom kanske påverka konjunkturen i en icke lämplig riktning, så bör man nog icke begära höjning av anslagsbeloppet. För övrigt ha ju till beredskapsarbeten i form av vägbyggnader i de trakter där det råder arbetslöshet, anvisats ganska betydande belopp under de senaste åren och sannolikt kommer även under innevarande år, alltså för nästa budgetår, på denna huvudtitel att anvisas betydande summor. Under nu rådande ekonomiska läge anser jag mig emellertid icke böra tillstyrka högre anslagsbelopp på denna punkt än Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet stannat vid.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Herr Frändén: Herr talman! Då jag är motionär i denna fråga, ber jag få begagna tillfället för att här yttra några ord.

Jag och mina medmotionärer anse, att riksdagen i likhet med föregående år bör bevilja ett anslag av 7 miljoner till byggande av landsvägar under budgetåret 1939/40, vilket anslagsbelopp förordats av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Departementschefen har, såvitt jag kunnat finna, utan saklig motivering ansett sig böra nedsätta anslaget med 1 miljon, eller till 6 miljoner kronor.

I vår motion ha vi sökt påvisa det befogade i att den miljon, som vi begära i ökning på detta anslag, med rätta kan tagas av anslaget till inköp av gatsten, vilket av departementschefen förut upptagits till 4 miljoner kronor. Man står verkligen litet undrande inför regeringens anslagsäskanden till inköp av gatsten och stensättning för varje år. Dessa anslag ha nu under 6:e huvudtiteln för budgetåret 1939/40 upptagits till 7 miljoner, således till 1 miljon

Anslag till vägförbättringsarbeten å landsbygden. (Forts.)

mera än anslaget till hela landets landsvägsbyggnader. Under åren 1934—38 ha liknande anslag av automobilskattemedel för samma ändamål lämnats till belopp av mellan 20 och 30 miljoner.

Det har vid flera tillfällen framhållits, att dessa anslag icke borde utgå av automobilskattemedel utan av anslaget för arbetslöshetens avhjälpande, och jag vågar även vid detta tillfälle hävda denna uppfattning såsom den rätta. Den ståndpunkt, som statsutskottet och för övrigt hela riksdagen år 1932 intog rörande automobilskattemedlens fördelning, har regeringen på ett betänkligt sätt likviderat.

Att på detta sätt favorisera ett fåtal län med kostnadsfritt vägunderhåll måste vara en uppenbar orättvisa mot andra län och särskilt mot Norrland, som aldrig kommer i åtnjutande av vederbörandes extra välvilja på detta område. Av den erfarenhet, som man redan vunnit med avseende på automobilskattemedlens fördelning, är det nog menat och avsett att i första hand sätta Norrland på svältkur i detta avseende.

Behovet av nya vägbyggnader är icke för regeringen okänt. 1935 års vägsakkunniga verkställde en undersökning rörande detta behov, och enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens beräkningar, som den föregående talaren här relaterat, uppgår anslagsbehovet för en tioårsperiod till 120 miljoner kronor, varför det för ändamålet skulle krävas ett årligt anslag av inte mindre än 12 miljoner kronor.

Det förhåller sig ju så, att behovet av nya vägar är störst i Norrland, och detta torde vara förklaringen till den njugghet, som kommunikationsministern visat i denna fråga. Jag ber emellertid få säga, att jag inte vill lägga den nuvarande kommunikationsministern så mycket till last, att denna avprutning kommit att ske, därför att han, såsom jag förstår, nog inte från början haft att handlägga dessa ärenden.

Jag kan också få nämna ett exempel på vägbehovet inom mitt hemlän. Inom ett vägdistrikt — visserligen det största — finns det för närvarande inte mindre än 54 byar, som sakna allmän väg, och samma förhållande råder proportionsvis även inom andra vägdistrikt i länet.

När nu regeringen söker göra så mycket för befolkningen ute på landsbygden för att hålla den kvar vid sin torva och lämnar anslag till egnahemslän. län till skogsarbetsresmäbruk samt till odlings- och dikningskostnader — för att inte förglömma anslaget på 5 miljoner kronor, som av riksdagen i år beslutats till bosättningslånefonden — så vore det väl att förvänta, att landsbygdens befolkning skulle känna sig mera tillfreds med sin tillvaro, men så är på alla orter inte fallet. I alla byar, där man saknar allmän väg, kvarstår som främsta önskemål och fordran att få allmän väg utlagd till den bygd, där man bor. Kravet härpå måste i ökad omfattning upptagas. Det är inte riktigt att söka undanhålla de människor, som bo däruppe, den förmån en sådan vägförbindelse innebär.

Utskottet har efter vänligheten, när det gäller mera norrlandsbetonade intressen, avstyrkt vår motion, men det är en glädje för oss motionärer att vi ha fem stycken reservanter, som anse, att vår motion bort bifallas. Med sin kända vidsynthet ha dessa reservanter själva varit i tillfälle att se vad som behöves uppe i Norrland för att befolkningen skall kunna existera och bo kvar i sin bygd.

Med det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr J. B. Johanssons m. fl. reservation.

I herr Frändens yttrande instämde herrar *Carlström, Caap, Gabrielsson, Bäckström* och *Asplund*.

Anslag till vägförbättringsarbeten å landsbygden. (Forts.)

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Herr talman! Jag var medveten om, att herr andre vice talmannen skulle göra den erinringen, att det finns stort behov också av anslag till vägförbättringar. Därför nämnde jag redan i mitt första anförande, att jag väntade mig den repliken. Men när man får höra och genom uppgifter från andra får veta — såsom herr Frändén nyss berättade — att i ett enda vägdistrikt i Jämtland finnas 54 byar, som sakna allmän väg — detta alltså bara i ett vägdistrikt — hur skola inte då förhållandena kunna vara i obygderna i Norrland, denna landsända som till arealen är större än landet i övrigt? Det är dessa förhållanden, som vi reseranter haft i tankarna. Vi veta dessutom av egen erfarenhet, att det finns byar i södra Sverige exempelvis i Småland och i andra trakter särskilt i skogsbygderna, vilka också äro i avsaknad av allmän väg. När det därför gällt att avväga beloppet av dessa båda anslag, ha vi ansett, att eftersom behovet av väganläggningar konstaterats uppgå till 120 miljoner eller 12 miljoner om året under en tioårsperiod, och därtill kommer att inträffade prisstegringar förminska effekten av det tidigare beviljade anslaget, förmena vi att det inte kan finnas skäl att sänka detta anslag från det belopp som tidigare utgått utan att man bör bibehålla anslaget vid dess förutvarande nivå. Det är detta och endast detta, som vi reseranter begära.

Att man nu nödgas göra detta formella yrkande under punkt 12:o), beror som sagt på att ett bifall till reservationen vid punkt 13:o) betyder en överflyttning på 1 miljon kronor från anslaget under punkt 12:o) till anslaget under punkt 13:o), vid vilken punkt jag kommer att göra ett motsvarande yrkande.

Jag hemställer alltså, att kammaren ville beakta de synpunkter, som tala för bifall till reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den under behandling varande punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Johansson, Johan Bernhard*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att anslagsbeloppet bestämdes till 20,715,200 kronor.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde votering, i anledning varav uppstattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Johan Bernhard Johanssons yrkande i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Anslag till
nyanläggning
av lands-
vägar.

Punkten 13.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till bidrag till nyanläggning av landsvägar för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 6,000,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I två likalydande motioner, väckta den ena, nr 74, inom första kammaren av herr *A. O. Frändén* m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 48, av herr *E. Lindmark* m. fl. hade hemställts, att förevarande anslag måtte anvisas med ett belopp av 7,000,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 74 och II: 48 i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte till bidrag till nyanläggning av landsvägar för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 6,000,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade anförts av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Svensson* i Kompersmålå, *Asplund*, *Nisser* och *Olsson* i Staxäng, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 74 och II: 48 samt alltså hemställa, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 74 och II: 48, måtte — — — (lika med utskottet) — — — av 7,000,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! I anslutning till den nyss hållna överläggningen rörande föregående anslag yrkar jag på denna punkt bifall till den av undertecknad med flera avgivna reservationen. Jag förmodar att ett bifall till reservationen, därest detta blir kammarens beslut, icke skall innebära några större svårigheter för statsutskottet vid avfattandet av dess riksdagsskrivelse, och att den omjustering av anslagsbeloppen, som erfordras, då måtte kunna ske.

Jag yrkar därför på denna punkt bifall till reservationen.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! I anslutning till vad jag ytttrade under föregående punkt ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde votering, i anledning varav uppstattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Anslag till nyanläggning av landsvägar. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Näslund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 44.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Enär herr statsrådet *Wigforss* anmält sig vilja avlämna kungl. propositioner, avbröts nu behandlingen av det föreliggande utlåtandet.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 235, med förslag till beredskapsstat för försvarsväsendet m. m. för budgetåret 1939/40; och
nr 242, med förslag till allmän beredskapsstat för budgetåret 1939/40.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 6.

Punkten 14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 15 och 16.

Lades till handlingarna.

Punkten 17.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 18.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till bidrag till byggande av broar för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 3,500,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I en inom andra kammaren av herrar *A. Hilding* och *P. Persson* i Norrby väckt motion, nr 134, hade hemställts, att anslaget måtte uppföras med 4,500,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 69, av herr *K. Magnusson* i Kalmar m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 110, av herr *O. Tornegård* m. fl., hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens försorg måtte låta verkställa en skyndsamt utredning för upprättande av förslag till anläggning av en broförbindelse mellan fastlandet och Öland över Kalmarsund från Kalmar samt att härför erforderligt belopp måtte efter Kungl. Maj:ts beprövande utgå av medel från det av Kungl. Maj:t under sjätte huvudtiteln äskade anslaget å 3,500,000 kronor till bidrag till byggande av broar.

Anslag till byggande av broar.

Anslag till byggande av broar. (Forts.)

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II:134, i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte till bidrag till byggande av broar för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 3,500,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) att riksdagen, i anledning av motionerna I: 69 och II: 110, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en förutsättningslös utredning genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens försorg rörande broförbindelse över Kalmarsund.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Nisser* och *Persson* i Falla ansett, att utskottet bort avstyrka motionerna I: 69 och II: 110 om utredning rörande broförbindelse över Kalmarsund.

Herr Pauli: Herr talman! Jag står visserligen inte antecknad som reservant vid denna punkt, men jag har i alla fall velat ta till orda för att redogöra för några av de synpunkter, som av mig och andra framförts i statsutskottet, och framför allt för att fastslå ordet »förutsättningslös» i utskottets kläm. Jag har ansett det icke vara alldeles utan betydelse att det till kammarens protokoll blir antecknat, att det beslut om utredning, som föreslås från utskottet och som kammaren kanske kommer att gå med på, på intet sätt kan anses vara bindande för riksdagen, när det en dag gäller frågan om fullföljande av ett eventuellt ur utredningen framgånget förslag.

Jag skulle tro, att det finnes ganska många i denna kammare, som känna sig förvånade över att se detta utskottsutlåtande, när de erinra sig vad som skedde för sex år sedan, då en liknande motion framkom, med en ganska kort motivering avstyrktes av utskottet och utan, vad jag kan minnas, någon större strid avvisades även av kamrarna. Under dessa sex år kunna knappast några särskilt vägende skäl ha framkommit för en ändrad uppfattning. Det påpekas i motionen, att trafiken har ökats, och det är visserligen sant, men de tekniska och statsfinansiella skäl mot projektet, som statsutskottet åberopade år 1933, existera fortfarande.

Det är i själva verket ett ganska fantastiskt företag, detta brobygge över Kalmarsund, där bygget i sin helhet skulle omfattas mer än en svensk mil och där själva broavdelningen också måste bli rätt betydlig. Kostnaden, som 1933 preliminärt beräknades till något över 6 miljoner kronor, angavs redan då av utskottet som ett absolut minimum, och man får nu räkna med högst betydande summor därutöver.

Nu har i motionen upplysts, att man nere i Kalmar satt i gång en utredning på egen bekostnad angående förbättrad trafik över sundet med hjälp av färja. Jag tycker det är ett mycket gott uppslag, att man utreder den saken. Det säges emellertid i motionen, att man jämsides härmed borde göra en utredning angående broförbindelse, och märkvärdigt nog hävdas det, att medan utredningen om färjeförbindelsen mycket väl kan bekostas med lokala medel, skulle broförbindelsen vara ett sådant riksintresse, att denna utredning bör bekostas av statsmedel. Denna distinktion förefaller att vara mycket svagt motiverad. Jag vill för övrigt i förbigående framhålla vad även utskottet för sex år sedan påpekade — att det synbarligen icke ifrågasatts annat än att hela detta stora brobygge skulle bekostas av statsmedel och alltså icke med några lokala bidrag.

När det i utskottet anfördes motiv för att den här gången gå med på yrkandet om utredning angående denna Kalmarsundsbro, fick man bland annat höra det argumentet, att detta yrkande kan förutses komma igen gång på

Anslag till byggande av broar. (Forts.)

gång, och att vi endast ha den provisoriska utredning, som för sex år sedan verkställdes vid tekniska högskolan som elevarbete: om vi nu göra en ordentlig utredning och den visar, att detta företag dels är alltför besvärligt och dels skulle dra alltför stora kostnader, så kunna vi sedan med stöd av denna utredning avvisa de yrkanden, som i framtiden komma. Det är ju också en synpunkt, och en synpunkt som gjort, att jag för min del trots min kritiska inställning inte antecknat mig som reservant med avseende på utredningsyrkandet utan endast bidragit till att man inskrev ordet »förutsättningslös» i utskottsutlåtandet. Jag tror att det är mycket viktigt, att riksdagen icke kommer att betraktas såsom på något sätt förpliktad i denna sak.

Hela tanken är synnerligen märkvärdig. När det i utlandet är fråga om liknande väldiga brobyggnader, brukar man finna dem inordnade i ett större trafiksystem. T. ex. bron över Lilla Bält i Danmark: den sätter ju Jylland i förbindelse med de danska öarna och sedan med det övriga Skandinavien. Men vad är det man här kommer i förbindelse med enligt det framställda projektet? Jo, från svenska fastlandet kommer man över till Öland, och sedan kommer man inte längre än till detta relativt begränsade område. Jag medger gärna, att man bör ägna en tanke åt Ölandsbefolkningens behov, men frågan är, om dessa behov böra tillfredsställas med så ytterst kostbara medel. Och jag förmodar, att med all den djärva företagsamhet, som präglar motionärerna, de i alla fall inte äro så djärva i sin fantasi, att de tänkt sig, att detta brobygge skulle kompletteras med ett nytt sådant mellan Öland och Gotland? På andra sidan denna förstnämnda ö blir det sålunda endast Östersjön som väntar.

Det har också tänkts en liten smula — fast den synpunkten kanske inte är bland de viktigaste här — på den estetiska sidan av saken. Denna bro skulle till allra största delen bestå av bankar, som lades ut i Kalmarsund, och endast på en mindre sträcka skulle det bli en verklig brobyggnad med genomfart. Nu kan det invändas, att man mycket väl kan tänka sig att bygga den på annat sätt, men den ringaste eftertanke säger ju, att ett annat byggnadssätt skulle höja kostnaderna oerhört. Med de långa bankarna skulle det hela ur landskapsynpunkt inte bli vidare tilltalande, men detta är naturligtvis en relativt sekundär fråga.

Vad jag åsyftat med att hålla detta anförande är således att ge en varnande påminnelse om vad utskottet och riksdagen själva sade för sex år sedan om de mycket vittutseende kostnader, som ett sådant företag skulle draga, och för att ännu en gång poängtera, att den utredning, som efter detta kommer att ske, och som kommer att gå parallellt med den lokala utredningen om en färjförbindelse, icke får på något sätt anses bindande för riksdagens framtida handelsfrihet i denna fråga.

Herr talman! Jag anser mig under dessa bestämda förbehåll kunna yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Eftersom herr Pauli yrkat bifall till utskottets hemställan, kan det kanske anses onödigt att längre upptaga kammarens tid med detta ärende. Herr Pauli underströk statsutskottets hemställan om en förutsättningslös utredning, men samtidigt gick han så pass ingående och så långt ifrån förutsättningslöst in på sakfrågan, att det kanske kan var värt att i alla fall säga några ord.

Herr Pauli uttryckte i början sin förvåning över detta utskottsutlåtande och anmärkte, att när frågan för sex år sedan var föremål för behandling i riksdagen, blev ett liknande utredningsyrkande avslaget. Men det är väl ändå så, herr Pauli, att tiden rör sig! Det har hänt mycket på dessa sex år. Tekniken har gått framåt, icke minst på brobyggandets område, och möjligheterna att

Anslag till byggande av broar. (Forts.)

åstadkomma en bro över Kalmarsund ha ökat år efter år. Utvecklingen på detta område i andra länder stärker detta antagande. Motortrafiken skulle naturligtvis i hög grad kunna utnyttjas av Ölandsbefolkningen, om man finge en broförbindelse över Kalmarsund. Herr Pauli talade om en färjförbindelse, men det är så, som motionärerna också mycket riktigt framhålla, att det finnes vissa perioder under året, då färjförbindelse icke är möjlig, och dessutom får man inte glömma, att både drift- och underhållskostnaderna för en färjförbindelse bli mycket betydande.

Nu är här endast fråga om en utredning, och det är uppenbart, synes det mig, att denna utredning bör ta sikte på de olika möjligheter, som yppa sig för ordnandet av denna trafikfråga. Därvid måste man naturligtvis också beakta möjligheten av att ordna en ännu bättre färjförbindelse, om så befinnes lämpligt. Den saken har också diskuterats under behandlingen av detta ärende på statsutskottets fjärde avdelning, där vi ha ansett, att ett utredningskrav som detta icke bör avvisas, utan att en sådan utredning bör komma till stånd. Genom sitt uttalande att den skall vara förutsättningslös har statsutskottet för sin del velat åt riksdagen rekommendera, att riksdagen har fria händer, när utredningen föreligger fullt färdig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! De båda föregående talarna ha ju endast yrkat bifall till vad utskottet hemställt beträffande utredning om brobygge till Öland. Herr Pauli var dock så pass kritisk mot själva utredningen, att det må vara mig tillåtet att säga några ord i anledning av hans anförande.

Först frågade herr Pauli vad som hade inträffat, sedan riksdagen för sex år sedan tog ståndpunkt till denna fråga. Ja, det har dock inträtt en genomgripande förändring på trafikväsendets område genom motortrafikens starka utveckling, och, herr Pauli, det har ju skett en väsentlig förändring även i kamrarna. Det finnes nu icke mer än en reservant mot förslaget i vardera kammaren. Och herr Pauli själv har ju undergått den förändringen, att herr Pauli i dag tillstyrkt förslaget om utredning. Nog måste man väl säga, att någonting har inträffat, när herr Paulis ställning till förslaget blivit så väsentligt förändrad?

Jag begärde huvudsakligen ordet för att instämma med vad herr Pauli sade om att utredningen bör bli förutsättningslös. Därför anser jag, att man skall undersöka alla förhållanden, som inverka på detta brobygge, och den nytta, som bron skulle komma att få för befolkningen, men man bör också utreda den rent tekniska sidan av saken, huruvida bron bör byggas på bankar eller på pelare. Herr Pauli undrade sedan, varför inte vägdistrikten på orten själva kunde företaga denna utredning. Nej, vägdistrikten ha inte samma tillgång på tekniskt sakkunniga personer som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, och vid förfrågan hos denna har det meddelats motionärerna — och även avdelningen inom statsutskottet — att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med den personal, som den har, kunde utföra denna utredning utan att därtill behövde anvisa något särskilt anslag. Här äskas ju icke heller något särskilt anslag för utredningen angående brobygget. Det är nog icke lämpligt att låta de lokala intressenterna och myndigheterna själva utföra utredningen, när det gäller så stora företag, utan den bör verkställas av en central myndighet, som man sedan litar på, när utredningen är färdig. Det är icke alldeles säkert, att man skulle fått riksdagen att förtroendefullt lita på en utredning, som varit företagen på orten. Det blir större auktoritet med utredningen, om den utföres genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Anslag till byggande av broar. (Forts.)

Vad sedan själva saken beträffar, är det ju alls icke fråga om att taga ställning till brobygget, utan det gäller bara en utredning, som alltid kan vara värdefull att ha. Om en större arbetslöshetskris skulle inträffa och det är svårt att finna lämpliga arbetsobjekt, kan det vara bra att ha detta företag beräknat och planlagt, så att arbetet kan sättas i gång, därest det anses önskvärt.

Jag skulle också vilja säga några ord om den landsdel det gäller. Herr Pauli ser bara stora stråkvägar som genomfartsleder, och när man inte kunde förbinda Öland med yttervärlden i annan mån än blott med Kalmar och fastlandet, ansåg han att bron inte skulle få så stor betydelse. Men vi göra väl åtskilligt i riksdagen för att förena avlägsna orter med övriga delar av landet? Vi förbättra ju kommunikationerna och söka i detta avseende skapa drägliga förhållanden även i avlägsna landsändar. Hur mycket har inte staten offrat t. ex. på ödebygdsvägar i Norrland, för att tillgodose behovet av kommunikationer i dessa landsdelar, som äro så dåligt lottade, genom att bygga järnvägar, som betecknas som »kulturbanor», därför att de icke kunna motiveras ur ekonomisk synpunkt, och genom att bygga även andra vägar, som nog icke kunna försvaras ur ekonomisk synpunkt. En liknande inställning borde man kunna ha, när det gäller en landsdel som Öland. För oss, som närmare känna förhållandena — jag är en av motionärerna — står det klart, att vi även böra göra något för Öland, som av emigrationsutredningen för mera än tjuugo år sedan betecknades som en försummad landsända. Man talar alltid om Norrland såsom efterblivet, men jag vill erinra om att vi även söderut ha landsdelar, där mycket återstår att göra.

Jag hemställer om bifall till utskottets yrkande.

Herr Lindhagen: Pauli har yrkat bifall till utskottets förslag, men våldsamt hoppats, att det icke måtte leda till något resultat. Det är märkligt, att en Kalmarbo får en så pessimistisk syn på denna sak, ty inte kan det väl vara till skada för Kalmar stad, att Öland blir knutet vid fastlandet?

Jag har lärt känna Öland, herr talman, som en pärla i den svenska kronan. Jag hoppas, att den utredning, som nu begäres, får till resultat, att Öland erhåller en förnämligare plats.

Häri instämde herr *Ström, Fredrik*.

Herr Pauli: Herr talman! Jag har inte alls någon annan mening än herr Lindhagen, när han betecknade Öland som en pärla i den svenska kronan, och jag önskar denna pärla allt gott. Men jag ifrågasätter dock, huruvida icke infattningen till en pärla kan bli mera kostsam än vad som bör anses berättigat.

Jag beklagar, att herr andre vice talmannen missuppfattade mig så grundligt, att han trodde sig kunna konstatera en väsentlig meningsförändring hos mig mellan den gången för sex år sedan, då jag tillsammans med den övriga kammaren avlog utredningsförslaget, och i dag, då jag efter förebragt motivering tillstyrker en utredning. Jag tror, att kammaren i övrigt, om den tänker på saken, skall finna, att min mening i det väsentliga är densamma, nämligen att det torde vara föga utsikt till att utredningen kan ge sådana resultat, att man på den grunden skall kunna fatta ett positivt beslut. Men jag tillhör verkligen de personer i utskottet, som anse, att det är säkrare att ha ett ordentligt utredningsresultat att hänvisa till, när det gäller kostnads-siffror och annat, om sådana projekt ånyo i framtiden dyka upp, och jag skulle tro, att det finnes ganska många i kammaren, som se saken på det sättet. Sedan det nu även från annat håll inom utskottet och dess fjärde avdelning

Anslag till byggande av broar. (Forts.)

har framhållits, att riksdagen icke på något sätt kan betraktas som bunden för detta brobygge, även om den går med på en utredning, har jag ingenting ytterligare att tillägga.

Herr Magnusson, Karl: Herr talman! Jag kan förstå, att det råder delade meningar i en fråga som denna och med den ekonomiska innebörd, som saken i själva verket har. Men å andra sidan tror jag, att det finnes starka skäl för det krav, som motionärerna här ha rest, när det gäller en utredning angående denna bro. De som känna till vilka besvärligheter det understundom kan vara förenat med — framför allt vintertid under svåra isförhållanden i Kalmarsund — att färdas mellan Öland och fastlandet, förstå synnerligen väl de skäl, som legat till grund för motionen. Jag tror inte, att motionärerna avse att på något sätt binda riksdagen: personligen, såsom motionär, avser jag det icke. Jag anser, att riksdagen, när utredningen kommer på bordet, bör vara fullständigt fri och obunden vid sin sakliga prövning av spørgsmålet, om det skall bli någon bro eller icke. I det fallet tror jag vi alla äro fullt ense med herr Pauli.

Man har erinrat om att det pågår en utredning rörande färjförbindelse mellan Öland och fastlandet, och det är alldeles riktigt, men det bevisar ju bara, att kommunikationsförhållandena äro besvärliga, när man nödgas utrona det ena sättet efter det andra för att förbättra dem. Personligen anser jag, att en broförbindelse ur kommunikationssynpunkt har större effektivitet än en färjförbindelse, men det avgörande ordet härvidlag får naturligtvis fällas av den blivande utredningen.

När jag hörde herr Pauli, kunde jag inte undgå att göra den reflexionen, att det är mycket motiverat med dessa riksdagsresor, som nu ha blivit så moderna, och jag hoppas att herr Pauli vid den riksdagsresa, som kommer att äga rum i sommar och under vilken tillfälle väl kommer att beredas att göra besök på Öland, på ort och ställe skall bilda sig en uppfattning om dels Ölandsbefolkningen och landskapets kultur och dels även kommunikationsförhållandena. Det vore bara önskvärt, att resan företoges en vinterdag med svårt väder: då kan det hända, att herr Pauli finge en tankeställare om de besvärligheter, som det är förenat med att ta sig över detta sund, även om det inte är så brett.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Då jag inte har reserverat mig mot detta statsutskottsutlåtande, betyder det alltså att jag ansluter mig till yrkandet, och jag kan därför instämma i de yrkanden om bifall till detsamma som i dag ha framställts. Men det är motiveringen som jag på det bestämdaste måste ta avstånd ifrån.

Herr J. B. Johansson gjorde en jämförelse mellan detta broprojekt och broarna över Bälten och andra större sjöar och vattendrag. Denna jämförelse tycker jag inte är hållbar. Först och främst är avståndet mellan Öland och fastlandet mycket mindre. Bälten ha ju en stor befolkning på båda sidor, varigenom utsikten till en stark trafik blir betydligt större. Detsamma kan sägas om den för någon tid sedan beslutade bron över Svinesund. Denna skall dessutom förbinda två länder med varandra, vilket betyder en hel del, även om det finns sådana som ha den uppfattningen att trafiken inte kommer att bli särdeles stor. Här är förhållandet ett annat. Jag befarar att det inte inom överskådlig framtid kommer att finnas en riksdag, som är villig att bevilja de sex eller sju miljoner som en bro över Kalmarsund skulle kosta, då det finns så många, vida mer trängande önskemål på vägnätets område.

Anslag till byggande av broar. (Forts.)

Anledningen till att jag gått med på utskottets förslag är att jag ansett det önskvärt att få fram ett material, så att riksdagen har något att värja sig med om frågan i framtiden skulle komma upp. Det är under sådana omständigheter, herr talman, som jag kan biträda denna utredning.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkten 20.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till stensättning av vägar för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

*Anslag till
stensättning
av vägar.*

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 72, av herr *Th. Nilsson* m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 115, av herr *J. W. Mårtensson* m. fl., hade hemställts, att till förevarande ändamål måtte anvisas 4,000,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anfört:

»Utskottet vill erinra om nuvarande knappa tillgång på medel till vägväsendet, något som medför att även rätt angelägna vägbyggnads- och vägförbättringsföretag måste uppskjutas. Med hänsyn härtill kan utskottet ej tillstyrka att anslaget för stensättningsarbeten upptages med högre belopp än det i statsverkspropositionen beräknade. Enligt vad departementschefen angivit torde emellertid i det blivande förslaget till beredskapsstat komma att begäras betydande belopp för detta ändamål.

Utskottet hemställer, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 72 och II: 115, i vad de skilja sig från Kungl. Maj:ts förslag, må till stensättning av vägar för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.»

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Andersson* i Rixö, *Olsson* i Staxäng och *Mårtensson*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 72 och II: 115 om anvisande av ett anslag å 4,000,000 kronor.

Herr Andersson, Karl: Herr talman! Reservanterna ha på denna punkt yrkat bifall till en motion som innebär en höjning av anslaget till stensättning av vägar från 3 miljoner till 4 miljoner kronor att utgå av bilskattemedel. Det kan framläggas åtskilliga starka skäl ur flera synpunkter för en sådan höjning av anslaget. Utan tvivel föreligger det ett mycket starkt behov att få våra mest trafikerade vägar permanentbelagda. Underhållet för en starkt trafikerad grusväg ökas år från år, och i längden blir det omöjligt att underhålla och vidmakthålla en väg som inte är belagd med ett konstant beläggningsmedel. Enligt svenska väginstitutets uppgifter hade intill den 1 januari i år svenska landsvägar belagts med permanent material på följande sträckor: storgatsten 27 kilometer, smågatsten 488 kilometer och cementbetong 250 kilometer eller sammanlagt 765 kilometer väg. Då är att märka att beläggningsmedel med storgatsten är relativt gammal och kan sägas vara på upp-

Anslag till stensättning av vägar. (Forts.)

hällningen eller i varje fall är i behov av en omläggning snarast möjligt. Dessutom har ungefär lika stor sträcka väg belagts med mindre hållbart material, s. k. halvpermanenta belägningsämnen, asfalt och liknande. Med verkligt helpermanent belägningsmaterial, småsten och cementbetong, är bara en procent av alla Sveriges vägar lagda. Den ökade motortrafiken och framför allt den tunga lastvagntrafiken göra att våra vägar i längden inte kunna bibehållas som grusvägar, utan det kommer att växa allt starkare krav på att de vägar som ha den mesta och tyngsta trafiken beläggas med ett tjänligt material som kan nedbringa underhållskostnaden.

Statens stenlager ha under de senare åren vuxit, beroende på att anslaget för stensättning inte är så stort, att den pågående produktionen kunnat avverkas. Detta har skett i en tid, när å ena sidan behovet av stensättning på grund av den ökade trafiken vuxit, å andra sidan automobilskattemedlen influtit rikligare än som kunnat beräknas. Jag vill bara erinra om, att bilskattemedlen för innevarande år torde överstiga det ursprungligen beräknade beloppet med omkring tio miljoner kronor. Det förefaller mig då naturligt att använda av dessa medel för att påskynda stensättningen av vägar, helst som det även ur andra synpunkter kan vara önskvärt att stenlagren inte bli för stora; jag tänker närmast på lagringskostnaderna. Det är emellertid inte farhågor för stenlagren i och för sig som utgjort motivet för reservanterna. Stenen är ingen ömtålig produkt, den tar inte skada av lagring. Den är praktiskt taget okänslig för temperaturskiftningar och för fukt. Den lättar inte, den möglar inte, den kan möjligen förlora något av sitt utseende på ytan, men är praktiskt taget lika värdefull efter tio års lagring som då den är nybruten. Det är således inte denna sida av saken som varit avgörande för oss. Vi ha mera sett saken så, att när det finns sten i detta land och behov av stensättning av starkt trafikerade vägar, borde det vara förståndigt att av de automobilskattemedel som så oväntat influtit använda vad som behövs för att öka stensättningsarbetet.

Statsutskottet har i sin motivering hänvisat till att det sannolikt på beredskapsstaten kommer att upptas anslag till detta ändamål. Jag vill då bara erinra om, att även innevarande budgetår 8 miljoner för stensättningar varit upptagna som inte tagits i bruk, beroende på att förutsättningen, nämligen en allmän större arbetslöshet, inte inträtt. Jag är litet tveksam om hur länge våra landsvägar kunna vänta på dessa beredskapsarbeten. För min del är jag benägen att tro att det vore lyckligast, om man kunde öka anslaget något varje år för att bedriva en raskare, så att säga normal stensättningsverksamhet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas under denna punkt framställda yrkande.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Statsutskottet har vid sin prövning av detta ärende icke kunnat finna skäl att frångå departementschefens förslag. Bland de skäl som departementschefen anfört kan erinras om de stora stenlager, som på grund av tidigare beviljade anslag redan ha inköpts, och som det enligt departementschefens mening är önskvärt att hålla inom rimliga gränser. Utskottet erinrar om den knappa medelstillgången för vägväsendet, varigenom mycket angelägna vägbyggnader och vägförbättringar bli tvungna att uppskjutas. Skall stenen komma till sin rätta användning, måste den ut på vägarna, men detta förutsätter att vägarna ombyggts och rätats och fått en standard som gör att de kunna bestå en längre tid. Först därefter kunna de försees med varaktig beläggning. Den knappa tillgången på medel för sådana arbeten och önskvärdheten att hålla stenlagren inom rim-

Anslag till stensättning av vägar. (Forts).

liga gränser har gjort, att utskottet funnit departementschefen ha fullgoda skäl för sin avvägning av anslaget.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 21.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till inköp av gatsten för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 4,000,000 kronor, därav 2,000,000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 71, av herr *Th. Nilsson* m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 114, av herr *J. W. Mårtensson* m. fl., hade hemställts, att för ifrågavarande ändamål måtte anvisas 5,000,000 kronor, därav 2,000,000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

*Anslag till
inköp av
gatsten.*

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten yttrat:

»Under hänvisning till den av departementschefen lämnade utredningen får utskottet — med åberopande också av vad utskottet under nästföregående punkt anfört — tillstyrka att anslaget bestämmes till det av Kungl. Maj:t äskade beloppet, 4,000,000 kronor. Utskottet som alltså ej kan biträda det motionsvis framförda yrkandet om höjning av detta belopp hemställer, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 71 och II: 114, i vad de skilja sig från Kungl. Maj:ts förslag, må till inköp av gatsten för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 4,000,000 kronor, därav 2,000,000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.»

Reservation hade avgivits av herrar *Asplund*, *Andersson* i Rixö, *Olsson* i Staxäng och *Mårtensson*, vilka ansett, att utskottets yttrande i nedan angiven del bort hava följande lydelse:

»Under hänvisning — — — beloppet 4,000,000 kronor. Skulle emellertid av oförutsedd anledning beloppet visa sig otillräckligt för att bereda arbete i tillfredsställande omfattning åt stenindustriens arbetare, utgår utskottet från, att Kungl. Maj:t hos nästkommande års riksdag äskar erforderligt fyllnadsanslag.

Med hänvisning härtill hemställer utskottet, att riksdagen må — — —.»

Herr Andersson, Karl: Herr talman! Vid denna punkt i utskottets utlåtande ha herrar *Asplund* m. fl. fogat en reservation, som avser en ändring av utskottets motivering. Här föreligger också en motion, som avser en höjning av anslaget för inköp av gatsten. Motionärens avsikt har varit att genom ett ökat anslag för detta ändamål möjliggöra för den återstående befolkningen i stenhuggeridistriktet att under kommande budgetår behålla sin sysselsättning. Om detta skall bli möjligt, måste i första hand exporten upprätthållas. Detta i sin tur beror ju emellertid på förhållandena ute i världen, vilka som bekant för närvarande te sig synnerligen mörka. Det är således i dag omöjligt att profetera om utsikterna för stenexporten under innevarande år. Skulle exporten emellertid inte ökas i nämnvärd grad, stå vi vid början av 1940 i den

Anslag till inköp av gatsten. (Forts.)

situation, att den ännu kvarvarande arbetsstyrkan inom stenindustrien i stor utsträckning måste avskedas.

Jag skall inte nu ingå på någon närmare redogörelse för svårigheterna i stendistriktet. Det har vid flera tidigare tillfällen gjorts i denna kammare, och vad jag förra året yttrade i denna sak äger fortfarande i stort sett sin giltighet. Jag vill bara erinra om att av den arbetsstyrka, uppgående till 8,000 man som år 1930, alltså före krisen, arbetade i stenindustrien i Bohuslän återstår nu c:a 2,800. Av dessa äro omkring 800 sysselsatta med kant- och byggnadsstentillverkning och omkring 2,000 med tillverkning av gatsten. Det är de sistnämnda 2,000 som äro beroende av det beslut riksdagen kommer att fatta rörande inköp av gatsten. Jag ber att kammarens ärade ledamöter måtte förstå att reservanterna haft fullgoda skäl, då de nu genom att föreslå en liten ändring i en motivering försöka bereda möjlighet att trygga och rädda den lilla spillra som finns kvar av denna arbetarkår. Dessa arbetare, vilka så gott som utan undantag äro familjeförsörjare, äro dessutom uppe i medelåldern. Någon nyrekrytering inom denna grupp har inte ägt rum efter 1930, vilket givetvis har medfört att medelåldern avsevärt ökats. Avgången av naturliga orsaker, genom ålder, dödlighet och så vidare, tenderar också att öka år från år, vilket gör att arbetsstyrkan ytterligare minskas. Vi få alltså komma ihåg, att dessa arbetare nu befinna sig i medelåldern, samt att de sedan barndomen ha ägnat sig åt stenhuggeriarbete och inte kunna något annat yrke, varför det inte finns möjlighet att överflytta dem till hantverk eller andra näringar. De ha i mycket stor utsträckning skaffat sig egna hem, som inte kunna lämnas utan betydande olägenheter och förluster.

En annan synpunkt som man inte får förbise är, att om denna arbetarstam någon gång i början på 1940-talet blir entledigad från sin sysselsättning, den inte utan vidare kan lämnas åt sitt öde. Arbetarna och deras familjer måste på ett eller annat sätt beredas hjälp, antingen genom åtgärder för att skaffa dem annat arbete eller i form av kontantunderstöd. Även i sådant fall måste staten träda emellan, och under alla förhållanden uppstår det kostnader för det allmänna. Det vore enligt min mening förnuftigare att bibehålla dessa människor i deras yrke, där de i alla fall syssla med en produktion som har stor betydelse för våra svenska vägar. Jag ber med dessa ord, herr talman, att få vädja till kammaren att göra den ändring i utskottets motivering som reservanterna ha föreslagit.

Beträffande utskottets kläm ha reservanterna inte föreslagit någon förändring. Vi ha inte ansett det möjligt att få igenom en direkt höjning av anslaget på en miljon kronor. Vi ha emellertid velat bereda Kungl Maj:t en möjlighet att, om förhållandena så nödvändiggöra och det vid en viss tidpunkt visar sig ofrånkomligt, öka statens steninköp i den omfattning som förhållandena kräva. Det är därför vi föreslagit ett tillägg till utskottets utlåtande av följande lydelse: »Skulle emellertid av oförutsedd anledning beloppet visa sig otillräckligt för att bereda arbete i tillfredsställande omfattning åt stenindustriens arbetare, utgår utskottet från, att Kungl. Maj:t hos nästkommande års riksdag äskar erforderligt fyllnadsanslag.»

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

I detta anförande instämde herr *Asplund*.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Efter samråd med kommunikationsministern skall jag tillåta mig att vid denna punkt lämna en förklaring.

Jag skulle anse det bättre, om reservanterna inte yrkade bifall till sin reser-

Anslag till inköp av gatsten. (Forts.)

vation utan beslutet kunde fattas enhälligt, ty det kan alltid missuppfattas om kammaren, som jag förutser, skulle avslå reservationen. Förhållandet är, att man under de två senaste åren har strävat efter att upprätthålla en viss arbetsstyrka med huggning av gatsten. Denna arbetsstyrka har beräknats till c:a 3,000 man, spridda på olika håll, inte bara i Bohuslän utan även i Blekinge och i någon mån i Halland o. s. v. Det har förts en vad man skulle kunna kalla »elastisk» sysselsättningspolitik. Utgångspunkten har varit att de 3,000 skulle ha sysselsättning. Statens steninköp skulle komplettera exportförsäljningarna. Om dessa ökas, sjunker statens steninköp; om de minskas, ökas inköpen. Det är alltså exportförsäljningarna som äro avgörande för det belopp som behöver användas i och för statens steninköp, om en tämligen konstant sysselsättningsnivå skall kunna upprätthållas. Ingen kan ju ett helt år i förväg säga hur stor exporten av gatsten kommer att bli, och de belopp som ställas till Kungl. Maj:ts förfogande äro således mer eller mindre beräknade på en höft. Vi ha resonerat som så, att man kan nöja sig med samma belopp för steninköp som innevarande budgetår. Skulle det visa sig att exporten sjunker alltför mycket, och det alltså inte blir möjligt att inom ramen för dessa medel sysselsätta den arbetarstam som man förutsatt, får regeringen försöka skaffa medel, antagligen då genom en särskild hemställan till riksdagen i början på nästa år.

Det har däremot inte varit avsikten att företa någon förändring i sysselsättningspolitiken. Det är kommunikationsministerns avsikt att den under de två föregående åren förda sysselsättningspolitiken skall fortsätta. Under sådana omständigheter och med den förklaring jag har avgivit, förefaller det mig som om man skulle kunna ena sig om att bifalla utskottets förslag. I fråga om beloppet stämmer detta med vad Kungl. Maj:t har äskat. Huruvida medlen komma att räcka kan som sagt ingen förutse. Skulle det — vilket man visserligen inte vågar hoppas — bli stora stenbeställningar från utlandet, är det inte säkert att beloppet går åt; skulle det bli små beställningar, är det möjligt att det inte räcker, men då får man laga efter lägligheten vid en tidpunkt, när det är möjligt att bättre överblicka situationen.

Jag vill emellertid särskilt understryka, att det naturligtvis inte är avsikten att ersätta personer, som av naturliga orsaker avgå ur stenindustrien genom att de bli för gamla för att överhuvud taget kunna arbeta, genom dödsfall etc. I den mån en sådan naturlig avgång förekommer, minskas arbetsstyrkan i motsvarande grad. Genom att nyrekrytering inte förekommer kan siffran aldrig stiga, utan den sjunker långsamt. Det är emellertid denna metod som vi åtminstone för närvarande anse vara den bästa för att bereda sysselsättning åt ett antal yrkesarbetare, som enligt vad erfarenheten lärt oss icke kunna place-ras i annat arbete.

Herr andre vice talmannen: Efter de upplysningar, som herr statsrådet här lämnat angående det sätt, på vilket man inom regeringen avser att handlägga dessa frågor, synes det mig, som om desamma därigenom skulle erhålla den bästa lösningen. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt med godkännande av utskottets motivering samt vidare på bifall till utskottets hemställan med godkännande av den motivering, som förordats i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 22.

Utskottets hemställan bifölls.

*Anslag till
viss reparationsbered-
skap.*

Punkten 23.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till reparationsberedskap vid väg- och vattenbyggnadsväsendet för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 800,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 70, av herr *W. Nisser* m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 122, av herr *E. Hagberg* i Malmö m. fl., hade hemställts, att anslaget ej måtte avräknas mot automobilskattemedlen.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 70 och II: 122, måtte till reparationsberedskap vid väg- och vattenbyggnadsväsendet för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 800,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Svensson* i Kompersmåla, *Nisser* och *Olsson* i Staxäng ansett, att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 70 och II: 122 samt följaktligen hemställa, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 70 och II: 122, måtte — — — (lika med utskottet) — — — av 800,000 kronor.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Vid denna punkt föreligger en reservation. Reservanterna ha ingenting att erinra mot själva den sak det här gäller. Förslaget innebär, att man för försvarsändamål skall anskaffa en viss reparationsberedskap under sjätte huvudtiteln för ett belopp av 1,668,600 kronor, varav för nästa budgetår skulle anvisas 800,000 kronor och återstoden, antar jag, under kommande budgetår.

I fråga om själva saken ha reservanterna som sagt ingenting att erinra, men vi ha vänt oss emot förslaget, att detta belopp skulle tagas av automobilskattemedel. Det är uppenbart, att vad som här föreslås står i nära samband med försvarsväsendets ordnande och alltså är helt motiverat av de oroliga politiska förhållandena utanför vårt lands gränser. Det synes oss riktigt, att ett dylikt anslag uppföres på staten i vanlig ordning och icke belastar automobilskattemedlen, helst som dessa, vilket framgår av tidigare diskussioner, så väl behövas för andra ändamål. Det nämndes icke under den föregående debatten, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen på sjätte huvudtiteln har redovisat en plan för iordningställande av landets huvudvägar, vars genomförande skulle kräva c:a en miljard kronor och bara för de viktigaste behoven 600 miljoner. I den föregående debatten erinrades om en utredning av 1935 års vägsakkunniga, som visade, att för nödvändiga nybyggnader av vägar krävdes ett belopp av 120 miljoner kronor förutom andra väl behövlige anslag på detta område som upptagas på huvudtiteln. Detta gäller endast huvudvägar och nybyggnader, men det finns ingen uppgift på kostnaderna för omläggning, förbättring och iordningställande av det övriga allmänna vägnätet i landet.

Det är således uppenbart, att vi ha att möta betydande krav på vägväsendets område. Att då för ett ändamål av ifrågavarande natur tillgripa automobilskattemedel, vilka från början varit avsedda för vägväsendets behov, anse vi reservanter icke vara riktigt. Man har gång efter annan naggat i kanterna på den riktiga principen för användningen av automobilskattemedlen och anvisat

Anslag till viss reparationsberedskap. (Forts.)

sådana medel till ändamål, som ligga vid sidan av eller åtminstone på gränsen av det användningsområde, för vilket de avsetts. På ett annat ställe i statsverkspropositionen förekommer, har jag sett, ett sådant anslag, som vi få återkomma till senare. Jag menar, som sagt, att automobilskattemedlen böra reserveras för det ändamål, för vilket de äro avsedda, i synnerhet som behovet på det området är så stort.

Det förhåller sig också på det sättet, att när det gällt andra beredskapsåtgärder av samma slag som de nu ifrågavarande, t. ex. sådana, som beröra statens järnvägar eller vattenfallsstyrelsen och som vi tidigare haft till behandling, ha de finansierats med egentliga statsinkomster eller genom de fonder, som vederbörande verk har till sitt förfogande och som bildats av egentliga statsinkomster. Därför vilja vi reserverna inlägga en alldeles bestämd gensaga emot att man på detta sätt tar till automobilskattemedlen för ändamål, som ligga vid sidan av det ursprungligen avsedda.

Jag vet väl, att härtill kommer att gemälas, att i den mån anslaget begagnas till lagring av material kan det sägas komma vägväsendet till godo. Men precis detsamma kan man säga beträffande den lagring, som företagits för t. ex. statens järnvägars, vattenfallsstyrelsens och telegrafverkets behov. I de sistnämnda fallen skola medel tagas av de egentliga statsinkomsterna. Det är endast vägväsendets beredskapsåtgärder, som skola finansieras på annat sätt, nämligen med automobilskattemedel.

Jag yrkar, herr talman, bifall till den vid punkten av mig m. fl. fogade reservationen.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Den föregående ärade talaren vände sig inte mot själva anvisandet av anslaget eller mot det ändamål, vartill pengarna skola användas, utan han opponerade sig endast mot det medlen skulle tagas ur automobilskattemedelsfonden. Herr J. B. Johansson sade emellertid själv, att han väntade sig den invändningen, att pengarna skola begagnas till inköp av materiel för arbeten inom vägväsendet. Vi, som behandlat ärendet på statsutskottets avdelning, ha haft tillgång till en hemlig promemoria, innehållande förteckning över den materiel, som skulle inköpas, och det framgick därav, att den i huvudsak utgöres av reservdelar för brobyggnader jämte en del andra reserver på vägväsendets område. Man kan sålunda inte säga, att anslaget skall användas till annat ändamål än det, som automobilskattemedlen äro avsedda för. Även om ifrågavarande reservdelar inte skulle behöva tagas i anspråk under den närmaste tiden och sålunda utgöra reserv under en viss tidsperiod, är det väl sannolikt, att de så småningom under mera normala förhållanden skola komma vägväsendet till godo. Den reservmateriel, som sålunda är avsedd att inköpas, kan icke uteslutande anses avse beredskapsåtgärder för försvarets behov, ty materielen kommer väl sannolikt att till slut ställas till vägväsendets förfogande. Jag kan därför inte se, att det kan göras några principiella invändningar mot att använda automobilskattemedel i det föreliggande fallet.

Herr J. B. Johansson yttrade vidare bland annat, att det föreligger stort behov av medel till vägbyggnader. Det är riktigt, men för det ändamålet kunna ju i varje fall inte de 800,000 kronor, som det nu är fråga om, räcka särdeles långt. För övrigt bliver väl ofrånkomligt att även i år anslå åtskilliga miljoner kronor av skattemedel till såsom beredskapsarbeten anordnade vägbyggnader, och därigenom torde väl det belopp, som nu skulle utgå av automobilskattemedel, mer än väl uppvägas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anslag till viss reparationsberedskap. (Forts.)

Herr **Frändén**: Jag vill endast med ett par ord instämma i de synpunkter på den föreliggande frågan, som herr J. B. Johansson utvecklat. Det kan inte vara riktigt, att automobilskattemedlen gång efter annan tillgripas för sådana ändamål som det nu ifrågavarande. Det är fullkomligt oriktigt att fortsätta på den vägen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen, först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 24—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
byggande av
fiskehamnar
m. m.*

Punkten 28.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till bidrag till byggande och underhåll av statsunderstödda fiskehamnar för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

Utskottet hade i samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag behandlat två likalydande motioner, väckta den ena, nr 135, inom första kammaren, av herr *K. H. Andersson* m. fl. samt den andra, nr 252, inom andra kammaren av herr *G. Andersson* i Mölndal m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen måtte till bidrag till byggande och underhåll av statsunderstödda fiskehamnar för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I:135 och II:252, måtte till bidrag till byggande och underhåll av statsunderstödda fiskehamnar för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *Andersson* i Rixö, *Olsson* i Staxäng och *Mårtensson*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka motionerna I:135 och

Anslag till byggande av fiskehamnar m. m. (Forts.)

II: 252 samt följaktligen hemställa, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 135 och II: 252, måtte — — — (lika med utskottet) — — — av 300,000 kronor.

Herr Andersson, Karl: Herr talman! Till ifrågavarande arbeten ha tidigare under en lång följd av år anvisats ganska stora anslag. Behovet av fiskehamnar har emellertid ökat i samma mån som fiskarnas fartyg och fångstredskap förbättrats och, man kan också säga, fördyrats. Det har nämligen ägt rum en stark utveckling på detta område. Fiskarna, i varje fall på västkusten, bedriva nu fisket till havs i större utsträckning än tidigare. De ha måst bygga helt andra fartyg och ha skaffat sig en helt annan och dyrbarare utrustning än de förr hade. Av denna anledning behöva de nu säkrare hamnar för att kunna trygga sin båtmaterial. Behovet av utbyggnad av fiskehamnarna framgår också därav, att ansökningar inlämnats om statsbidrag på betydande belopp till sådana företag. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har också för detta ändamål äskat ett anslag av 500,000 kronor. Departementschefen har emellertid inte ansett sig kunna gå med på mer än 200,000 kronor för det kommande året. Som en motivering för detta lägre anslag har departementschefen anført, att ifrågavarande arbeten lämpligen kunna utföras såsom beredskapsarbeten och därför i viss utsträckning böra anstå. Denna synpunkt är i och för sig beaktansvärd, ty man kan inte säga annat än att dessa arbeten äro lämpliga som beredskapsarbeten. Men det är en annan omständighet, som vi också måste taga hänsyn till, nämligen att behovet av säkrare och förbättrade hamnar har vuxit så kraftigt, att det inte är säkert, att man kan invänta den tidpunkt, då beredskapsarbeten skulle komma att igångsättas för utbyggnad, fördjupande och förbättring av fiskehamnarna.

Motionärerna ha framlagt ett kompromissförslag, som innebär en ökning till 300,000 kronor av det i propositionen begärda anslaget på 200,000 kronor. Genom en sådan höjning skulle arbetena i varje fall kunna fortgå i en något ökad utsträckning. Jag vill också påpeka, att det åtminstone på västkusten föreligger ett omedelbart behov av arbeten för arbetslösa. För västkustens vidkommande finns det sålunda ingen anledning att uppskjuta arbetena på förbättring av fiskehamnarna, eftersom behov av arbetstillfällen föreligger, man kan säga konstant, och då önskemålet att få förbättringarna utförda i raskare takt sammanhänger med hela den utveckling och rationalisering av fisket, som pågår. Hamnarna böra om möjligt också bli förbindelseleder mellan kusten och fiskens avsättningsområden inne i landet. Det är ur denna synpunkt betydelsefullt, att fiskarna kunna komma in till hamnar, som äro så belägna, att de stå i omedelbar förbindelse med kommunikationslederna på land.

Det finns också ett annat skäl till att det inte är alldeles betydelselöst, om anslaget blir för knappt tilltaget. Om kraven på arbetenas utförande äro så stora, att de inte på långt när motsvaras av tillgången på medel, kunna arbetena icke utföras på sådant sätt, att de bli tillfyllest för framtiden. I flera fall ha fiskehamnar anlagts mera primitivt och tilltagits mindre än senare visat sig önskvärt. De ha inte blivit så effektiva, att de kunna tjäna sitt ändamål under någon längre tid framåt. Detta är givetvis ett misstag, som kommer att hämna sig längre fram, då ytterligare ombyggnader bli nödvändiga.

Då det är uppenbart, att synnerligen vägande skäl för en ökning av anslaget till detta ändamål föreligga, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Anslag till byggande av fiskehamnar m. m. (Forts.)

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Statsrådet, som haft att taga ställning till den föreliggande frågan, har inte ansett, att man i år borde höja anslaget till byggande av fiskehamnar. Det vore bättre, anser statsrådet, att låta en höjning anstå till tider med minskad arbetstillgång. Visserligen förefinnes, såsom den föregående ärade talaren yttrade, ett behov av större anslag till detta ändamål, men med hänsyn till de föreliggande förhållandena och till vad statsrådet yttrat vid handläggningen av ärendet, har utskottet funnit sig böra tillstyrka det belopp, som statsrådet föreslagit.

Jag ber, her talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 29—44.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 45.

Lades till handlingarna.

Punkterna 46—50.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 51.

Lades till handlingarna.

Punkterna 52—59.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 60.

Lades till handlingarna.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 e. m.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönetursberäkning för arbetsläraren Sigrid Maria Svenonius och tekniska biträdet Hanna Maria Gräns, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anslag till aktieteckning i Jordbrukarbanken. Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående aktieteckning i Aktiebolaget Jordbrukarbanken jämte en motion.

I en den 17 februari 1939 dagtecknad proposition, nr 124, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till aktieteckning i Aktiebolaget Jordbrukarbanken & kapitalbudgeten under rubrik Fonden för statens aktier för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 4,976,100 kronor.

Anslag till aktieteckning i Jordbrukarbanken. (Forts.)

I en inom första kammaren av herr *K. Wistrand* m. fl. väckt motion, nr 236, hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition om aktieteckning i Aktiebolaget Jordbrukarbanken måtte uttala sig för, att till underlättande av finansieringen av en sådan aktieteckning en snar avveckling av riksgäldskontorets intressen i Aktiebolaget Göteborgs Handelsbank måtte komma till stånd.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

a) att riksdagen, med bifall till förevarande proposition, måtte till aktieteckning i Aktiebolaget Jordbrukarbanken såsom kapitalinvestering i fonden för statens aktier för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 4,976,100 kronor;

b) att motionen I: 236 ej måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *J. B. Johansson, Andréén, Nisser, Persson* i Falla, *Olsson* i Staxäng och *Bergvall*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

a) att — — — (lika med utskottet);

b) att motionen I: 236 måtte vinna riksdagens bifall;

2) av herr *Andersson* i Fältenborg, som ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan,

a) att — — — (lika med utskottet);

b) att motionen I: 236 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! I den del av det föreliggande utskottsbetänkandet, som rör Jordbrukarbanken, har statsutskottet enhälligt tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag. På den punkten föreligger således ingen meningsskiljaktighet. En sådan har däremot uppstått beträffande behandlingen av en i anslutning till propositionen väckt motion, däri påpekats lämpligheten av att ett av riksdagen vid två tillfällen gjort uttalande angående försäljning av aktier i Aktiebolaget Göteborgs handelsbank nu effektueras.

Riksdagen har som sagt två gånger uttalat sig för en försäljning av ifrågavarande aktier, första gången år 1930 till parivärdet och andra gången år 1932, då rätt medgavs till försäljning även under parivärdet. Det senare medgivandet gjordes för att underlätta en avveckling. Aktieposten i Göteborgs handelsbank kom ju i statens ägo under de bekanta krisåren, då inte endast denna bank utan även åtskilliga andra banker behövde statlig hjälp. Nu har Göteborgs handelsbank konsoliderat sin ställning, och det allmänna konjunkturläget synes nu vara särdeles gynnsamt för en sådan avveckling, som riksdagen tidigare ansett böra äga rum. Banken är för staten ett kristidsföretag, och den fyller ingen uppgift i statens ägo. Den har inte ens en sådan specialuppgift som t. ex. Jordbrukarbanken, som dock i stor utsträckning tillgodoser jordbrukets organisationers kreditbehov. Den erfordras icke heller med hänsyn till konkurrensen på dess verksamhetsområde, ty det finns flera konkurrerande bankföretag. Det synes, som om det inte funnes något giltigt skäl att nu inte utnyttja den möjlighet, som konjunkturerna och bankens nuvarande ställning erbjuda, till en avveckling av detta statens engagemang genom en försäljning av aktierna, vilken nu synes kunna ske på för staten förmånliga villkor. Reservanterna ha därför instämt med motionärerna i deras framställning om en sådan avveckling.

Anslag till aktieteckning i Jordbrukarbanken. (Forts.)

Utskottets majoritet har emellertid gått en helt annan väg. Den har återkallat riksdagens tidigare uttalade direktiv att vid det för staten lämpligaste tillfället försälja aktierna och förklarar i stället, att företaget nu har konsoliderats och återvunnit en sådan ställning, att vi visst icke böra sälja aktieposten. Det är en rakt motsatt uppfattning mot den, som riksdagarna åren 1930 och 1932 uttalade och som var grundad på rent affärsmässiga synpunkter. Reservanterna anse emellertid i likhet med motionärerna, att tidpunkten nu är särdeles lämplig för en försäljning. Vi veta inte, hur konjunkturen komma att utveckla sig — de kunna undergå en betydlig försämring. Reservanterna ha därför ansett sig böra ansluta sig till den motion, som väckts i frågan.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av undertecknad m. fl. avgivna reservationen.

Herr Sundberg: Vid utskottsbehandlingen av den föreliggande frågan uttalades från flera håll, att motionen ej borde behandlas, enär den ej äger direkt och omedelbart sammanhang med den kungl. propositionen. Om detta är riktigt, kan man enligt mitt förmenande med lika stort eller kanske än större fog göra gällande, att statsutskottet ej bort begagna sig av motionen för att föreslå riksdagen att fatta ett beslut, som står i direkt strid med de beslut, som två tidigare riksdagar fattat i frågan. Utskottets förslag framställs utan någon som helst närmare utredning. Även om riksdagen nu har en annan sammansättning och kanske en annan uppfattning i denna fråga än tidigare, borde åtminstone den respekten visas tidigare riksdagar, att man, åtminstone föranstaltar om en utredning och anger skälen för ett frångående av de tidigare fattade besluten. Min tro är, att om en sådan utredning kommit till stånd, skulle den ha föranlett statsutskottet till ett annat beslut än det, som nu är fattat, ty såsom herr J. B. Johansson nyss framhöll, har denna bank ur statens synpunkt ingen mission att fylla lokalt sett. Inte heller kan den tänkas komma att utgöra kärnan i en eventuellt blivande statens affärsbank. Däremot vore det ur statens synpunkt ekonomiskt riktigt att begagna den nu rådande konjunkturen för att få igen de pengar, som staten på sin tid satsade för denna bank.

I konsekvens med vad jag nu har anfört skulle jag tillstyrka bifall till den av herr J. B. Johansson m. fl. avgivna reservationen, men då jag befarar, att denna reservation ej har utsikt att vinna gehör på grund av den ståndpunkt statsutskottets majoritet intagit till den väckta motionen, ber jag att få yrka bifall till herr Anderssons i Fältenborg reservation under förhoppning att kamraren vill samla sig kring denna. Kungl. Maj:t har då full handlingsfrihet att efter ny omprövning fatta det beslut i frågan, som ur det allmännas synpunkt anses bäst.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Den motion, som vi nu ha att ta ställning till i sammanhang med statsutskottets föreliggande utlåtande, nr 81, har ju intet omedelbart samband med den till grund för utlåtandet liggande kungl. propositionen, nr 124, angående utökning med i runt tal fem miljoner kronor av statens aktieinnehav i Aktiebolaget Jordbrukarbanken. Statsutskottet har ju tillstyrkt Kungl. Maj:ts förevarande proposition, och jag hänvisar till att den där ifrågasatta nyinvesteringen tillstyrkts av alla de myndigheter, som haft att yttra sig i frågan. Aktiebolaget Göteborgs Handelsbank förekommer på intet sätt i den riksdagen förelagda kungl. propositionen, och spørsmålet om en snar avveckling av riksgäldskontorets intressen i denna bank är därför strängt taget en fristående fråga. Men när nu motion var väckt och anknuten

Anslag till aktieteckning i Jordbrukarbanken. (Forts.)

till propositionen genom yrkande om denna avveckling för att underlätta finanseringen av den begärda nyinvesteringen i Jordbrukarbanken, måste ju statsutskottet ta ställning även till denna fråga, och det är den saken, som reservationerna avse.

Utskottsmajoriteten har icke ansett sig nu böra taga ställning till frågan om en avveckling av statens intressen i Göteborgs Handelsbank men om den skall äga rum bör den föregås av en mera omfattande och omsorgsfull prövning, avseende bl. a. huruvida det är önskvärt att statens intressen i densamma avvecklas. I själva verket har ju banken, såsom utskottet säger, under de år staten haft ansvaret för densamma, efter hand konsoliderats, och det torde heller icke kunna bestridas, att den för närvarande fyller ett visst behov. Utskottet säger, att banken »återvunnit sin tidigare ställning som ett bankföretag av betydelse och med ett ej oväsentligt affärsvärde». Icke minst med hänsyn härtill har utskottet icke nu ansett lämpligt att taga ställning till huruvida statens intressen i densamma böra avvecklas.

Utskottet har sålunda nöjt sig med att konstatera vissa faktiska förhållanden. Därutöver hemställer utskottet, att riksdagens medgivande skall inhämtas, innan en tillgång av sådan beskaffenhet och storleksordning som riksgäldskontorets intressen i Göteborgs Handelsbank avhändes staten. Och att riksdagen härom höres kan ju knappast anses vara en orimlig begäran.

Häremot kanske reservanterna vilja invända, att riksdagen höres nu och att riksdagen i dag kan ta ställning till avvecklingsfrågan. Men då vill jag säga, att detta ärende inte har varit föremål för en sådan beredning, att vi vare sig i utskottet eller kammaren ha möjlighet att bedöma frågan från sådana synpunkter som äga närmare sammanhang med bankens uppgift och verksamhet. De yrkanden, som här framställts, grunda sig mera på av riksdagen förut intagna ståndpunkter och på principiella synpunkter än på en sådan saklig prövning, som utskottet anser bör äga rum, innan ett ärende som detta avgöres. När ärendet först behandlades i utskottet hemställde jag för min del att motionen, som ej hade något direkt samband med den föreliggande kungl. propositionen, utan motivering skulle avslås, men sedan det från andra sidan yrkats bifall till motionen, vilket yrkande även blivit reservationsvis framfört, återstod för utskottet att å sin sida taga ställning, vilket skett på sätt som framgår av det föreliggande utlåtandet.

Jag skall inte närmare ingå på det nuvarande läget beträffande Göteborgs Handelsbank eller hurusom staten genom Kreditkassan och Aktiebolaget Dur övertagit ansvaret för densamma, utan jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ohlin: Herr talman! Jag delar den uppfattning, som kommit till uttryck i herr Anderssons i Fältenborg reservation och som nyss framförts av herr andre vice talmannen, att det inte finns något nödvändigt samband mellan frågan om eventuell försäljning av aktieinnehavet i Göteborgs Handelsbank och frågan om Jordbrukarbankens ökade aktiekapital, men då motionen upptagits till behandling av utskottet och då olika yrkanden här blivit framställda, kan det måhända vara en viss anledning att redan i detta sammanhang söka klargöra läget och att precisera några aspekter på frågan om statens förhållande till Göteborgs Handelsbank.

Det förefaller mig för det första vara ett allmänt intresse av en viss vikt, att det allmänna har möjlighet att genom av staten ägda bankinstitutioner följa vad som händer och sker på bankväsendets område även ur andra synpunkter än bankinspektionens. Man måste ju nämligen räkna därmed, att de till antalet ganska få svenska affärsbankerna i vissa lägen kunna etablera en samver-

Anslag till aktieteckning i Jordbrukarbanken. (Forts.)

kan av sådan art, att den får anses vara icke förenlig med allmänna intressen. Jag vill exempelvis erinra därom, att man ganska nyligen har börjat etablera ett samarbete mellan affärsbanker, försäkringsföretag och sparbanker i syfte att förhindra en räntesänkning i landet och att detta samarbete mycket väl skulle kunna utvidgas till att omfatta åtgärder för att åstadkomma en räntehöjning, d. v. s. en fördyring av svenska statens upplåning. Jag skulle också kunna peka därpå, att vid transaktioner mellan ett stort och sunt affärsföretag och en enstaka storbank den situationen mycket väl kan tänkas inträda, att parterna inte komma överens. Detta stora affärsföretag har då inte någon annan möjlighet att tillgodose sitt kreditbehov än att antingen vända sig till en annan bank eller att falla till föga för den ståndpunkt, som den förstnämnda banken intar. Det kan då hända, att en sorts lojalitetshänsyn bankerna emellan resulterar i att de andra bankerna inte visa sig villiga att tillmötesgå detta affärsföretag med att överta krediterna. Uppenbarligen utgöra offentligt ägda bankföretag av en viss styrka ett skydd mot möjligheten av en sådan sammanhållning mellan privatbankerna, som skulle kunna innebära risker för affärslivet. Det förefaller alltså mig, som om man skulle kunna hävda, att det är ett betydande allmänt intresse, att staten har möjlighet att på det mest direkta och praktiska sätt tillse, att just på detta område, där en monopolbildning vore farligare än kanske på något annat område, en sådan monopolbildning icke uppkommer.

Nu kan man naturligtvis här invända, att vi ha ju Jordbrukarbanken. Men jag vill därtill genmäla, att denna bank icke torde ha den styrka och icke heller den allsidiga förbindelse med alla delar av näringslivet, att den allena kan anses vara tillräcklig. Väl kan man emellertid överväga, huruvida icke en sammanslagning av Jordbrukarbanken och Göteborgs Handelsbank skulle vara rätta vägen att skapa ett bankinstitut av sådan styrka i det allmännas händer, att det skulle kunna bereda tillräcklig garanti mot de risker, som jag tidigare omnämnt.

Herr talman! Jag är angelägen understryka, att denna ståndpunkt förestavas även av ett mycket livligt intresse för upprätthållandet av ett sunt privat svenskt bankväsen. Jag tror, att det knappast kan tänkas en för vårt lands ekonomiska liv allvarligare utveckling, än om man här i landet skulle börja hysa sympatier för en allmän socialisering av bankväsendet. Sådana tankar ha ju vid olika tillfällen framförts av representanter för vårt största politiska parti. Det förefaller mig vara en angelägenhet av yttersta vikt att med all makt i tid motarbeta tendenser av denna art till allmän socialisering av svenskt bankväsen. Det bästa skydd, som kan tänkas, mot sådana tendenser till en mera allmän socialisering av bankväsendet torde vara, att det allmänna redan har kontroll över ett bankinstitut eller två av tillräcklig styrka. Ty när detta är fallet, torde det mer än något annat kunna bidra till att hindra uppkomsten bland allmänheten av misstro mot bankväsendet, en misstro, som annars mycket lätt kan uppännas av en kanske icke alltid sakkunnig propaganda, där det säges, att »storfinansens» håller ihop, att här i landet inte finns skydd för näringarna mot densamma och att bankinspektionen är otillräcklig. Kan man hänvisa till att det redan finns väsentliga, av det allmänna ägda bankföretag, så är det icke möjligt, förefaller det mig, att genom dylik propaganda göra gällande, att den privata finansmakten här i landet kan hantera de kreditbehövande hur den vill. Gent emot sådana försök kan man då alltid peka på, att här finns det alternativ: ett eller flera av det allmänna ägda bankföretag med i varje fall en tillräcklig sammanlagd styrka för att kunna etablera konkurrens med de rent privata affärsbankerna.

Om alltså motionärerna med sin motion ha avsett att motarbeta tendenser till

Anslag till aktieteckning i Jordbrukarbanken. (Forts.)

någon sorts socialisering av bankväsendet, så tror jag för min del, att motionens yrkande är förfelat, liksom att man genom att bifalla herr J. B. Johanssons m. fl. reservation tvärtom skulle skapa ett läge, som skulle öka riskerna för att i framtiden frågan om en socialisering av bankväsendet kan vinna aktualitet.

Herr talman! Icke minst därför att jag anser det vara ett intresse av första ordningen, att varje tendens i riktning mot en mera allmän socialisering av det svenska bankväsendet med all kraft motarbetas, anser jag mig här böra yrka bifall till utskottets hemställan, eftersom utskottet i sitt uttalande har gjort en precisering, som garanterar riksdagens möjlighet att uttala sig, innan här i landet någon åtgärd vidtages till avveckling av de offentliga bankintressen, som för närvarande utgöra ett betydelsefullt skydd mot de av mig angivna riskerna.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det nu förevarande utlåtandet yrkats 1:o att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr J. B. Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i herr Anderssons i Fältenborg vid utlåtandet anförda reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 81, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr J. B. Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sin platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av den Tidaholms järnvägsaktiebolag tillhöriga Tidaholms järnväg;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av den Mjölby—Hästhalmens nya järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägen Mjölby—Hästholmen; samt

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av den Lysekils järnvägsaktiebolag tillhöriga Lysekils järnväg.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av väckt motion angående underlättande för skogsägare av belåning av avverkade skogsprodukter och försäljningskontrakt avseende skogsprodukter; samt

nr 31, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av lantförsvarets och sjöförsvarets expensanslag;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ordnande av Svea artilleriregementets och Stockholms tygstations förläggningar å Järvafältet;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till förvaltningskostnader för handelsflottans pensionsanstalt;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss del av den kronan tillhöriga, av lotsverket disponerade Laboratoriehölmarna vid Kalmar; samt

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till byggnad m. m. för ett tekniskt laboratorium.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Herr statsrådet *Forslund* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 239, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket och statens järnvägar m. m.; samt

nr 240, angående omorganisation av vattenfallsstyrelsen m. m.

Om försvars-
väsendets
demokratisering.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 91, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder till försvarsväsendets demokratisering.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *S. Linderot* (nr 65) och den andra inom andra kammaren av herr *K. E. Senander* m. fl. (nr 113), hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t snarast måtte inkomma till riksdagen med förslag i enlighet med i motionerna närmare angivna synpunkter.

Motionärerna hade föreslagit, att åtgärder måtte vidtagas i syfte att åstadkomma en demokratisering av försvarsväsendet. Ett steg i sådan riktning vore enligt motionärernas mening, om ekonomiska och andra hinder för arbetarnas deltagande i skytterörelsen och de frivilliga försvarsorganisationerna avlägsnades.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet anført:

»Vid övervägande av den av motionärerna väckta frågan har utskottet, som beaktat vad i motionerna anförts, dock kommit till den uppfattningen, att utskottet icke ansett sig berett tillstyrka riksdagen att vidtaga åtgärder i enlighet med motionärernas förslag.

Utskottet hemställer, att motionerna I: 65 och II: 113 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Om försvarsväsendets demokratisering. (Forts.)

Herr Linderot: Herr talman! Det allmänna intresse för försvarsväsendet, som är rådande inom alla befolkningsgrupper och som betingas av den oroväckande utrikespolitiska situationen och de nya faror för Sveriges oavhängighet, som ha uppstått, hade bort föranleda utskottet att behandla föreliggande motion på ett annat sätt än som blivit fallet. Utskottet inskränker sig till att avstyrka motionen med ett uttalande, som har den formuleringen, att utskottet, som »beaktat» vad i motionen anförts, dock kommit till den uppfattningen, att den icke bör till någon kammarens åtgärd föranleda. Jag är inte så klar över den parlamentariska utskottsterminologien, att jag vet, om detta att utskottet har »beaktat» vad som anförts betyder, att utskottet verkligen har funnit, att det är ganska förståndigt, vad som anförts — men jag hoppas i varje fall, att jag kan tolka utskottets formulering på det sättet. Det hade kanske då varit berättigat att inta en annan ståndpunkt och gå med på vad jag i motionen här har föreslagit, nämligen en skrivelse till Kungl. Maj:t. I varje fall kunde ju utskottet ha talat om, varför utskottet, som »beaktat» vad som anförts, icke vill gå med på en skrivelse.

Ty vad rör det sig om härvidlag? Det rör sig om en synnerligen aktuell fråga, som regeringen har ägnat en rätt vidsträckt uppmärksamhet, nämligen frågan om att höja svenska folkets värnkraft genom att bland annat åstadkomma en demokratisering av försvarsväsendet. Vid behandlingen hittills av frågan om demokratisering av försvarsväsendet har man inskränkt sig i huvudsak till vad herr Lindhagen brukar kalla formaldemokrati, nämligen det rent formella att ersätta icke demokratiska officerare med demokratiska eller att, såsom i den österströmska utredningen, vilken skett på föranstaltning av regeringen, söka metoder för att ge demokratiska folkelement möjligheter att vinna befordran inom försvarsväsendet till officersbeställningar. Detta är emellertid en avgränsad och relativt ringa del av hela det problemkomplex, som heter försvarsväsendets demokratisering. Dessutom har man bitit sig fast vid de svårigheter, som föreligger för statsmakterna att vidtaga några nämnvärda och ingripande förändringar i fråga om officersbeställningarna inom försvarsväsendet. Inför de svårigheterna har det hela stannat vid en tom diskussion om försvarsväsendets demokratisering, som hittills icke har avsatt något som helst positivt resultat.

Då den svenska arbetareklassen under de senare åren, och speciellt genom sista tidens oroväckande utveckling, har fått en helt annan allmän inställning till frågan om försvaret av landets oavhängighet, och då det kommunistiska partiet såsom en del av den svenska arbetarörelsen alldeles speciellt företräder dessa nya uppfattningar bland de breda arbetaremassorna om nödvändigheten av att arbetare- och bondemassorna bli omedelbart, direkt och positivt intresserade av att försvara landet, så ha vi funnit, att man borde föra frågan om försvarsväsendets demokratisering från ett negativt diskussionsplan fram till ett läge, där någonting positivt kunde göras. Av den anledningen har jag alltså väckt motionen i denna kammare. Vad handlar motionen om? Egentligen om för det svenska folket och den svenska försvarsmakten mycket väsentliga ting. Den handlar om, att man måste söka skapa ett samarbete mellan arbetarörelsen och militären såväl i försvarsfrågor som i militärpersonalens intressefrågor och i frågor, som beröra den allmänna demokratiska utvecklingen, så att ett samarbete må åstadkommas för att påbörja skapandet av ett folkförsvar och bryta den isolering, vilken hittills karakteriserat yrkesmilitären i dess förhållande till folket. Det är den grundval, på vilken vi bygga i vårt yrkande i denna motion, och vi ha tagit frågan om de frivilliga försvarsorganisationerna såsom en praktisk och synnerligen lämplig utgångspunkt för att åstadkomma något positivt i fråga om försvarsväsendets demokratisering och höjan-

Om försvarsväsendets demokratisering. (Forts.)
det av folkets värnkraft. Vi ha påvisat, att det av ekonomiska skäl är tämligen svårt för de bredare arbetarmassorna att delta i den frivilliga skytterörelsen. Jag har själv deltagit i den frivilliga skytterörelsen och vet av egen erfarenhet, att det är ekonomiskt rätt betungande. Då nu också det socialdemokratiska partiet under senare år intagit en positiv ståndpunkt till den frivilliga skytterörelsen, så bör det ju, så vitt jag förstår, om statsmakterna här skola uttrycka vad samtliga partier i riksdagen mena, vara ett statsintresse att ekonomiskt understödja den frivilliga skytterörelsen, så att arbetarna få möjlighet att aktivt delta i denna skytterörelse.

Vi ha vidare påvisat, att den frivilliga landstormsrörelsen inte spelar någon oväsentlig roll i fråga om landets försvarsväsende, och att det just genom den frivilliga landstormsrörelsen utbildas officerare, som i händelse av krig komma att ha samma funktion som yrkesofficerarna. Om ifrån arbetarklassen åtskilliga skulle vara omedelbart beredda att delta i den frivilliga landstormsrörelsen och där utbilda sig till officerare, så skulle, om statsmakterna gäve ekonomiska möjligheter därtill, säkerligen ett icke ringa stärkande av försvarsmakten kunna ske genom ett annat understöd åt den frivilliga landstormsrörelsen än vad som hittills givits.

Detsamma gäller frågan om luftvärnsutbildningen. Man har ju i en motion här i kammaren från annat håll fört fram denna fråga och med all rätt påvisat, att luftförsvaret för de viktigare orterna i landet måste bygga på frivillig medverkan från arbetare- och bondemassorna, för att det skall kunna bli ett luftförsvaret av den trygghet, som omständigheterna medgiva. Och alla dessa olika rörelser, som vi med ett ord kalla de frivilliga försvarsorganisationerna, skulle kunna, om statsmakterna ägnade det intresse åt saken, som vi här med vår motion avse att väcka, bli en synnerligen betydande del av landets försvarskraft, och detta i synnerhet när det gäller att utveckla försvarsväsendet i demokratisk riktning. Det har sagts senast i dag i regeringsorganet Social-Demokraten under en polemik mot herr Bagge i en annan fråga följande: »Om det gäller så blir det nog arbetare och bönder, som komma att giva den avgörande insatsen för fosterlandets oberoende, och det är nog inte på det hållet, som den svenska opålitligheten kan bli att söka.» Jag instämmer livligt i vad Social-Demokraten sålunda har sagt i dagens ledande artikel, och jag tycker, att det borde föranleda tidningen Social-Demokratens meningsfränder inom statsutskottet att se något mera positivt på en så viktig fråga, som det dock här faktiskt rör sig om.

Jag behöver inte, herr talman, avgiva någon deklARATION varför jag som talesman för det kommunistiska partiet i fråga om försvarets demokratisering uppträder med de synpunkter, som jag här har anfört. Jag tror, att jag även tidigare har gjort det både här i kammaren och på andra håll. Arbetarklassen har nu en ny positiv inställning till frågan om försvaret av vårt land mot det hot, som faktiskt börjar att vara allt mera klart för alla, det hot, som vilar över de små demokratiska staterna i Europa från de fascistiska storstaternas sida. Försvaret av landet mot detta hot är i dag en så brännande angelägenhet för svenska folket, icke minst för dess arbetareklass, att man, så som jag sade, inte behöver avgiva någon deklARATION för att motivera, varför man framför de synpunkter i fråga om försvarsväsendet, som jag här gjort.

Herr talman, jag har inte velat låta denna motion bli slaktad så här omedelbart före påskferierna som ett påskoffer, utan jag har velat stryka under det realpolitiska, det nödvändiga, som är utformat i denna motion och som, om det inte har kommit till beaktande i dag, måste komma till beaktande i morgon, och som, vilket jag hoppas, skall komma till beaktande innan det blir för sent, innan vi ha försuttit fatalierna för att få denna väldiga utökning av

Om försvarsväsendets demokratisering. (Forts.)

folkets värnkraft, som jag avser att åstadkomma med denna min motion. Jag ber, herr talman, att gentemot utskottets avslagsyrkande få yrka bifall till motionen.

Herr Lindström: Det torde inte behövas några särskilda ansträngningar för att åstadkomma den påskslakt, som herr Linderot nyss talade om. Jag förmodar, att kammaren har ganska lätt för att följa den anvisning, som statsutskottet ger i sitt utlåtande nr 91. Jag skall emellertid giva herr Linderot det erkännandet, att det är ganska många förnuftiga synpunkter i hans motion, synpunkter som jag för min del för mycket länge sedan första gången framförde, med resultat, att jag blev betraktad som både arbetarfiende och klassförrädare från det håll, som herr Linderot representerar. Det är ju tacknämligt, att man också inom det lägret har kommit till en bättre uppfattning, men jag tror, att det skulle ha varit nyttigare för hela utvecklingen, om man vunnit litet tidigare än man faktiskt har gjort.

Herr Linderot är mycket missnöjd med statsutskottet, men om herr Linderot ser på sin egen motion, så skall han säkerligen komma underfund med, att den är ganska oformlig. Det är en hel massa krav, som här slängas ihop på ett par tre sidor, och så utmynnar det hela i ett krav på skrivelse till Kungl. Maj:t. Herr Linderot talar i motionen t. ex. om att det är för dyrt för människor från arbetareklassen att deltaga i skytterörelsen. En vida mer praktisk åtgärd i det avseendet än att väcka motion i den här formen hade varit att i anslutning till skytteanslaget på fjärde huvudtiteln framföra förslag om konkreta åtgärder för att nedbringa kostnaderna för deltagande i den frivilliga skytterörelsen. På samma sätt ungefär hänger det ihop med resonemangen om landstormsrörelsen och luftvärnsrörelsen.

När herr Linderot också kommer in på spørsmålet om officersskårens demokratisering, så behöver det väl inte särskilt understrykas, att den saken har varit föremål för mycken uppmärksamhet här i riksdagen liksom även av regeringen. Försvarsutskottet 1936 föreslog en skrivelse med positivt innehåll rörande den frågan, och förslaget bifölls av riksdagen. En förberedande utredning har gjorts, den österströmska utredningen, och nu har en ny och som vi hoppas definitiv utredning satts i gång för att föra saken vidare. I det sammanhanget ha sålunda redan vidtagits de åtgärder, som äro önskvärda.

Herr talman, med dessa ord ber jag få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Linderot: Bara ett par ord till herr Lindström! Jag ber att få påpeka, att det inte föreligger någon sådan där nyfrälsning i fråga om nödvändigheten att försvara Sveriges oavhängighet, som herr Lindström här vill låta påskina. Förgäves skall herr Lindström av mitt offentliga framträdande sedan trettio år inom den svenska arbetarrörelsen söka finna, att jag någonsin givit uttryck för någon likgiltighet, än mindre någon fientlig inställning till ett försvar av vårt lands oberoende. Det vill jag ha sagt i anledning av att herr Lindström finner det ha varit påkallat, att jag något tidigare kommit till sådana här förnuftiga synpunkter, som han i alla fall erkänner, att jag nu företräder.

Därtill vill jag säga — och det var närmast därför, som jag tog till orda en gång till — att jag mycket väl vet, att man kan på olika sätt, exempelvis i fråga om skytterörelsen och skytteanslaget, göra speciella yrkanden, när det gäller de olika frågor, som här i motionen äro anförda, men det väsentliga i denna motion, herr Lindström, det är, att vi ha velat få riksdagens beslut om en skrivelse till Kungl. Maj:t med anvisning, att Kungl. Maj:t skall vidtaga

Om försvarsväsendets demokratisering. (Forts.)

praktiska åtgärder för en faktisk demokratisering av försvarsväsendet och icke nöja sig med den österströmska utredningen rörande officersrekryteringen, inte nöja sig med negativa diskussioner om vad som skall göras för att bringa folkmassorna och försvarsväsendet i närmare kontakt med varandra. Det är alltså den principiella linje, som vi här velat föra fram, och det är den, som utformats i min motion, och den är inte utformad på grund av någon bristande kunskap om att man kan motionera också på andra punkter i riksdagens digra arbetsordning.

Jag har velat tillägga detta, herr talman, för att inte något missförstånd skall råda rörande avsikten med min motion och mitt yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

*Om anslag
till Flin-
trännans för-
djupning
m. m.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 92, i anledning av väckt motion om anslag till Flintrännans fördjupning och förseende med fasta fyrar.

I en inom första kammaren av herr *O. A. Nordborg* väckt motion (nr 149) hade hemställts, att riksdagen ville för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor för påbörjande av Flintrännans fördjupning och förseende med fasta fyrar.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionen I: 149 icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr Nordborg: Herr talman! Statsutskottet har visserligen avstyrkt min motion, men har i sitt mycket välvilliga utlåtande yttrat: »Ett fördjupande av Flintrännan synes utskottet utan tvivel vara av största betydelse för svensk handel och sjöfart.»

Utöver detta ber jag att få framhålla, att denna fråga på grund av det nuvarande tidsläget har blivit synnerligen viktig ur försvarssynpunkt. Det är ju fullständigt orimligt, att våra örlogs- och handelsfartyg under krig inte skola kunna röra sig efter våra kuster utan att vara beroende av passage genom främmande farleder. Detta gäller även mindre fartyg, ty under istider kunna våra statsisbrytare på grund av sitt djupgående inte assistera fartyg genom Flintrännan, och man kan ju förstå vad detta skulle komma att betyda under krigsförhållanden.

Utskottet säger vidare, att det ansett sig i avvaktan på Kungl. Maj:ts ståndpunktstagande ej böra för närvarande tillstyrka riksdagen att vidta åtgärder i av motionären anført syfte. Detta uttalande liksom utlåtandet i sin helhet anser jag vara ett erkännande av att detta är en fråga, som vi inte kunna komma ifrån. Den måste lösas, och den måste lösas ganska snart, trots att det kommer att gälla mycket stora kostnadsbelopp. Enligt min mening hade tiden nu varit mogen för en lösning, ty nu ha vi en alldeles färsk utredning, och alla utlåtanden i anledning av densamma ha gått i helt tillstyrkande riktning. Om vi nu vänta, vad blir då följden? Jo, då skall det bli en ny utredning och ny förhållning av tid och säkerligen också ökade kostnader. Frågan kom upp i riksdagen, om jag inte alldeles misstar mig, redan 1910, d. v. s. för 29 års sedan. Men vad har resultatet blivit? Ingenting annat än papper och papper i långa banor. Tidsläget kräver emellertid, att frågan får sin lösning, och jag hoppas, att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt förelägga riksdagen ett förslag

Om anslag till Flintrännans fördjupning m. m. (Forts.)
till åtgärder för Flintrännans fördjupande och, herr talman, i den förhoppningen kommer jag ej att nu framställa något yrkande.

I herr Nordborgs yttrande instämde herrar *Wohlin* och *Bondeson*.

Herr Nilsson, Bernhard: Då inte motionären gjort något yrkande, så hade det kanske inte varit behöfligt, att någon från utskottet yttrat sig i denna punkt. Jag vill emellertid nämna, att vi på avdelningen, som berett detta ärende, ha varit lika intresserade av att något göres som herr Nordborg själv, och jag är livligt övertygad om, att därest inte denna utredning varit i gång, som utskottet här talar om, så hade motionen blivit tillstyrkt. Vi ansågo nämligen på avdelningen, att det är rent orimligt från handelssynpunkt, från försvarssynpunkt och från andra olika synpunkter, att denna farled inte blir fördjupad, så att större fartyg kunna komma fram inom svenskt territorialvatten.

Jag har endast velat understryka, att också vi på avdelningen varit av samma mening som motionären, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Andrén*.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 93, i anledning av väckt motion om anslag till stödjande av det internationella hjälparbetet i tider av världsöd och folkolycka;

nr 94, i anledning av väckta motioner om viss ändring i tilläggsbestämmelserna till allmänna resereglementet;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående trafikeringen av Falkenbergs järnväg;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående civiltekniska luftskyddsåtgärder vid statens kraftverksanläggningar; samt

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av ett reningsverk till huvudavloppsledningen mellan Järva och Lilla Värtan m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till viss ändring i förordningen den 2 mars 1934 (nr 34) med ytterligare tillägg till gällande tulltaxa. *Ang. höjning av tullen å glykos m. m.*

I en den 24 februari 1939 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 106, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen besluta, att förordningen den 2 mars 1934 (nr 34) med ytterligare tillägg till gällande tulltaxa, vilken förordning jämlikt förordning den 18 juni 1937 (nr 497) gällde till och med den 30 september 1940, skulle från och med dag, som av Kungl. Maj:t bestämdes, i nedan angivna del erhålla följande ändrade lydelse:

Tulltaxe- nr	Statistiskt nr	V a r u s l a g	Tilläggstull för 100 kg kronor
ur 122	290	Druv- och stärkelsesocker samt stärkelse- sirap..... T	11: 50

Ang. höjning av tullen å glykos m. m. (Forts.)

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 106, icke kunnat oförändrad bifallas, besluta, att förordningen den 2 mars 1934 (nr 34) med ytterligare tillägg till gällande tulltaxa, vilken förordning jämlikt förordning den 18 juni 1937 (nr 497) gällde till och med den 30 september 1940, skulle från och med dag, som av Kungl. Maj:t bestämdes, i nedan angivna del erhålla följande ändrade lydelse:

Tulltaxe- nr	Statistiskt nr	V a r u s l a g	Tilläggstull för 100 kg kronor
ur 122	290	Drav- och stärkelsesocker samt stärkelse- sirap..... T	9: 50

Reservation hade anförts av herr *Elon Andersson*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 106.

Herr **Andersson, Elon**: Tullen på glykos utgår för närvarande, såsom av propositionen framgår, med 30 kronor per 100 kilogram. Den utgör därmed, enligt lämnade uppgifter, cirka 150 % av varans importvärde och torde därför utan överdrift kunna karakteriseras såsom onormalt hög. Icke desto mindre föreslår Kungl. Maj:t nu en höjning av tilläggstullen med 5 kronor per 100 kilogram, vilket skulle medföra, enligt de förut lämnade uppgifterna, att tullsatsen skulle stiga till c:a 175 % av varans värde.

Det måste givetvis vara mycket tvingande skäl, som föranleda tillgripandet av en så kraftig höjning av en redan nu onormalt hög tull. Utvecklingen på marknaden måste giva starkt stöd för uppfattningen, att den svenska industriens konkurrensförmåga gentemot utlandet pressats tillbaka, så att den utländska konkurrensen hotar att bli övermäktig. Bevis om att så förhåller sig, eller också bevis däremot, har man väl att söka dels i prisutvecklingen på den inhemska marknaden och dels i förhållandet mellan inhemska produktion och import. Det är ostridigt, att prisutvecklingen på marknaden företer vissa ogynnsamma drag, men detta är som sagt inte den enda bedömningsgrund, som här kan komma i fråga. Lika betydelsefullt eller mera betydelsefullt är det att ägna uppmärksamhet åt utvecklingen av den industriella produktionen inom landet och förhållandet mellan tillverkningen och importen. I detta avseende äro de i propositionen intagna, av kommerskollegium angivna siffrorna av ett visst intresse. Fullt jämförbara siffror för inhemska produktion och import föreligga endast till och med 1937, då 1938 års tillverkningsstatistik ej är tillgänglig. Jag skall då, herr talman, inte fästa mig vid den avsevärda förskjutning till den inhemska produktionens förmån, som har inträtt från 1931, då importen uppgick till nära 50 % av inom landet tillverkad vara. Av större betydelse äro siffrorna från och med 1934, d. v. s. det år, då tilläggstullen infördes, när den senaste tullhöjningen således ägde rum. Från 1934 t. o. m. 1937 har konsumtionen av glykos — varmed här avses den sammanlagda inhemska tillverkningen och importen — ökat med 1,144 ton. Av denna ökning utgör den inhemska produktionens andel 1,050 ton, medan importens andel endast uppgår till 94. Den inhemska produktionen har med andra ord från 1934 t. o. m. 1937 ökat med nära 35 %, medan importens ökning endast belöper sig till knappa 13 %. Jag kan inte finna annat än att

Ang. höjning av tullen å glykos m. m. (Forts.)

den svenska tillverkningen trots de ökade råvarupriserna, som ju förnämligast kommit potatisodlarna till godo, lyckats mycket väl hävda sin ställning på marknaden, och att det nuvarande tullskyddet således varit tillräckligt för att tillåta industrien en ingalunda obetydlig expansion.

Under 1938 har emellertid inträffat ett par omständigheter, som närmast ha föranlett framläggandet av den nu föreliggande propositionen. Dessa omständigheter äro dels en på grund av råvaruprisernas höjning nödtvungen stegring av det inhemska produktpriset, dels ett fallande prisläge i utlandet, som, enligt lämnade uppgifter, vilka dock ej kunnat tillfredsställande bestyrkas, i någon mån kunnat ha samband med dumpingåtgärder. Bevis för att dessa omständigheter medfört en ogynnsam utveckling för den svenska produktionen anser man sig finna i att importsiffrorna under 1938 avsevärt ökats. Det är emellertid att märka, herr talman, att importen under 1938 års tre första kvartal är avsevärt lägre än vad den var under motsvarande tid 1937. Ökningen av importsiffran faller således uteslutande på årets sista kvartal och då huvudsakligast under månaderna oktober och november. Från glykosfabrikanternas sida har man satt detta i förbindelse med en vid samma tidpunkt företagen prishöjning å den svenska glykosen. Om detta antagande vore till alla delar riktigt, så förfaller det mig, som om konsekvensen därav borde bliva den, att man sedan dess kunde anteckna en alltjämt stegrad eller åtminstone oförändrad siffra för den utländska importen. Det visar sig emellertid, att redan för december månad importen företer en lägre siffra. Under januari månad 1939 är den ovanligt låg — ej fullt 27 ton — lägre än någon månad förut under 1937 och 1938.

Till denna höjning av importen under hösten 1938 har det också lämnats en annan förklaring, som det förefaller mig, att man ej utan vidare kan avfärda. Det förhåller sig på det sättet, att den inhemska glykosen inte i alla avseenden kan tillfredsställa de anspråk på kvalitet, som köparna av glykos ställa, utan att man för fabrikationen av finare varor är nödsakad att lita till en utländsk import. Det har framhållits, att det oroliga världsläget hösten 1938, som medförde en viss risk för avstängning av importen från utlandet, föranledde fabrikanterna att för längre tid framåt täcka sitt behov av utländsk glykos, och att den anmärkningsvärt höga stegringen av importsiffran beror på denna av det oroliga världsläget betingade forcering. Till stöd för detta antagande talar onekligen det förhållandet, att importen under de närmast följande månaderna och i synnerhet under januari i år sjönk så hastigt, som den gjorde.

I varje fall tycker jag nog det är ganska märkligt, att man av ett enda kvartals något mera avsevärt stegrade importsiffror, som ju också kunna förklaras på annat sätt, dragit den slutsatsen, att den svenska industrien nu hotas av en övermäktig utländsk konkurrens, i synnerhet då denna industri tidigare visat sig så konkurrensduglig, som de stegrade produktionssiffrorna, jämförda med importsiffrorna, giva vid handen.

Denna uppfattning, herr talman, delas också av utskottet, som i sitt yttre säger, att utvecklingen av importen i och för sig knappast kan utgöra skäl för vidtagande av en så betydande tullförhöjning som den av Kungl. Maj:t föreslagna. Min argumentering i detta stycke sammanfaller alltså med utskottsmajoritetens, och det är ju också betecknande, att utskottet i sitt förslag inte velat gå så långt, som Kungl. Maj:t för sin del har gjort. Att utskottet i alla händelser nu föreslår en mindre ökning motiveras med det antagandet, att möjligheten av att den utländska konkurrensen kommer att skärpas inte är utesluten, och att det därför kan vara skäl att företaga den av utskottet föreslagna tullförhöjningen. Men, herr talman, för vilken med

Ang. höjning av tullen å glykos m. m. (Forts.)

utländsk tillverkning konkurrerande industri kan ej en sådan *möjlighet* åberopas? Räcker det med en hänvisning till *möjligheten* av en skärpt utländsk konkurrens, så bör man praktiskt taget kunna få igenom vilken tullförhöjning som helst, ty den *möjligheten* föreligger ju alltid. Men endast på grund av en *möjlighet*, för vars sannolikhet ej presterats starkare skäl än här, lär riksdagen ej pläga visa någon större benägenhet att handla.

Jag skall, herr talman, till slut fästa uppmärksamheten på det sista stycket i utskottets utlåtande, där utskottet understrycker vikten av att den svenska industrien genom rationaliseringsåtgärder försöker nå en sådan nivå både beträffande pris och kvalitet, att den svenska glykosindustriens konkurrensförmåga gentemot utlandet kan upprätthållas. Det har uppgivits, att den industri, varom här är fråga, särskilt stärkelseindustrien, är illa organiserad och att ej heller kvaliteten på dess produkter är så god som den utländska fabrikationens. Denna synpunkt har riksdagen vid flera tillfällen förut upptagit och understrukt. Så skedde 1934, när tilläggstullen beslöts, så skedde 1937, när den förlängdes och i samband därmed en motion om samma höjning, som den Kungl. Maj:t nu föreslår, avslogs. Det är således ett förhållande, som riksdagen förut funnit anledning fästa vederbörande industris uppmärksamhet på, utan att det föranlett några som helst åtgärder på den sidan. Det förefaller således, som om tullen skulle ha varit tillräckligt hög, inte bara för att tillåta en expansion av industriens verksamhet, utan även för att tillåta denna expansion trots en mycket bristfällig organisation inom vederbörande industri. Det är säkerligen — jag tror, att utskottet också har den meningen — en angelägen uppgift för industrien att bota dessa brister, och det förefaller mig också vara angeläget för det allmänna att inte genom tullpolitiska åtgärder fördröja detta. Det är så mycket viktigare som ett alltför högt glykospris inte endast befrämjar den utländska konkurrensen, utan även kan tvinga fabrikanterna till användning av andra råvaror, vilka göra glykosen överflödig. När denna fråga behandlades 1937, anförde Sveriges kemiska industrikontor, vars yttrande då hade infordrats, betänkligheter mot åtgärder, som skulle medföra en ytterligare höjning av prisnivån på glykos. Skyddet för den inhemska fabrikationen kunde bli verkningslöst, påpekades det, om varans konkurrenskraft mot andra sötningsmedel genom prishöjning så påverkades, att sådana andra sötningsmedel i stället kom till användning och konsumtionsminskning av glykos därigenom inträdde. Konfekt- och konfityrindustrien torde nämligen, sägs det, inte vara av tekniska skäl nödsakad använda viss kvantitet glykos, utan denna kan eventuellt åtminstone i rätt stor utsträckning tänkas ersatt med t. ex. invertsocker, om glykospriset blir för högt. Kemiska industrikontoret tillade, att när även invertsocker kan framställas inom landet, torde det i och för sig inte vara av något större intresse ur statlig synpunkt, att glykosindustrien upprätthålles, men önskar man däremot behålla marknaden för potatisstärkelse, vore en sådan utveckling olycklig. Den uppfattningen har jag för min del inte alls någonting att invända mot.

Jag tror således, att det är mycket önskvärt, att man genom en rationalisering av industrien och en förbättring av dess kvalitet stärker den svenska industriens konkurrensförmåga gentemot utlandet både i fråga om pris och kvalitet. Den uppgiften är lika angelägen som att genom tullförhöjning ge industrien ett ökat skydd, vars nödvändighet knappast kan anses vara bevisad.

Jag finner under alla omständigheter icke så starka skäl ha förebragts för den av Kungl. Maj:t framlagda propositionen, att jag anser den böra bifallas. Jag tillåter mig därför, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Ang. höjning av tullen å glykos m. m. (Forts.)

Herr Sjö Dahl: Herr talman! Vissa saker, som framfördes av den ärade reservanten, vill jag givetvis inte bestrida utan tvärtom understryka. Produktionen av glykos har ju under de senaste åren betydligt ökat och detta i mycket högre grad än importen av glykos. Men, mina herrar, detta har ju varit avsikten med det hela; man skulle som ett stöd åt potatisproduktionen och för att få ett lämpligt pris vid avsättningen av potatis försöka tillvarata större del av denna produktion inom ifrågavarande industri. Detta måste man därför ur riksdagens synpunkt, eftersom den varit med om de föregående besluten, betrakta som någonting i och för sig glädjande, då det tydligt visar, att riksdagen har vunnit en del av vad den velat.

Sedan erkände ju också den ärade reservanten, att det förelåg vissa ogynnsamma företeelser på marknaden, vilka med hänsyn till det stöd åt avsättningen av potatis, som man velat vinna, skulle kunna tänkas motivera en tullhöjning. Att råvarupriserna ha gått upp, är ju tämligen uppenbart, likaså att importpriserna ha sjunkit. Det föreligger i dessa företelser ett skäl till omprövning av tullen, hela tiden med hänsyn till det syfte man har velat tillgodose: ökad avsättning av potatis.

Nu sade reservanten, att importhöjningen, som så markant hade inträtt i oktober och november månader förra året, sedermera avtagit, och det är alldeles riktigt; det plötsliga uppflammandet av importen under dessa månader har inte bestått. Men även om man erkänner det, kan man ju inte komma bort från att under åren 1937 och 1938 hade man en avsevärt ökad import i jämförelse med de föregående åren. Jag vill bara fästa kammarens uppmärksamhet på att från 1936 till 1937 blev det en ökning av produktionen här i landet med mellan 200 och 300 ton, medan däremot ökningen av importen mellan 1936 och 1937 också gick upp till något mellan 200 och 300 ton. Importen av glykos har under de senare åren uppgått till en femtedel av hela konsumtionen. När importen då ökats med ungefär samma tal som produktionen, så har det ägt rum en förskjutning till importens fördel och den inhemska produktionens nackdel. Det är denna förskjutning, som med tanke på att man skulle försöka finna en ökad avsättning av potatisen i landet, har synts utskottet motivera, att man nu vidtar en tullhöjning.

Men när utskottet granskat propositionen om tullhöjning, har det tyckt sig finna, att Kungl. Maj:t, som har stött sig på uttalanden av kommerskollegium och potatismjölsmånden, gått ut från förutsättningar, som inte i alla avseenden visat sig vara hållbara. Förhöjningen med 5 kronor kunde måhända vara motiverad, när man just vid årsskiftet betraktade läget, men med de erfarenheter man sedan har gjort synes den inte vara lika berättigad. Det har också visat sig, att vissa importvärdesiffror, som angävo ett mycket billigt pris på glykos, sedan stigit, vilket även kan motivera, att man inte går fram för samma tullhöjning som man först ansåg vara lämplig. Kommerskollegium var inte bara försiktigt utan även mycket tveksamt, när det gällde att förorda en så pass stor höjning som 5 kronor, och ville tydligtvis stanna vid 3 kronor. Det finns ju inte heller någon anledning att gå längre än behovet kräver. En tullhöjning drabbar ju även annan import än av glykos, ty under samma statistiska nummer upptas både druv- och stärkelsesocker. Därtill kommer, att glykos av en viss högre kvalitet tydligen inte kan produceras här i landet. Under sådana omständigheter, då viss import av glykos är nödvändig och det icke synes av hänsyn till marknadsläget vara erforderligt att gå fram med en tullhöjning på 5 kronor, har utskottet stannat vid 3 kronor.

Jag skulle vilja instämma i reservantens yttrande, att det finns en hel del andra åtgärder, som säkerligen vore nödvändiga att vidtaga. Glykosfabrikanterna ha försäkrat, att de inte ämna höja glykospriset. De avgävo ett liknande

Ang. höjning av tullen å glykos m. m. (Forts.)

löfte vid föregående tillfälle, och det hölls inte. Det blev en höjning, beroende på de stegradе råvarupriserna. Numera har man väl anledning att hoppas, att när detta löfte har förnyats och det har understrukits både av potatismjölsmånden och Kungl. Maj:t, kommer det att hållas, så att icke konsumenterna av glykos komma att få räkna med ökat pris för den här i landet producerade glykosen, vilken ju tillgodoser största delen av konsumtionen. Det ligger också en viss fara för glykosindustrien för att utnyttja denna tullhöjning till att uttaga ett högre pris, nämligen dels i en större konkurrens från importen, dels även i konkurrensen från en annan inhemsk vara, nämligen socker, speciellt av den form, som kallas invertsocker och som uppenbarligen kan användas inom sötmedelsindustrien. Jag tror det finns all anledning för glykosindustrien att använda denna tullhöjning blott som ett marknadsskydd och icke för att uttaga ett högre pris. Det finns också uppenbara anledningar för vederbörande industri att se till, att såväl råvaran, stärkelsen, som också glykosen förbättras. Det har vittnats från olika håll, både att en bättre organisation av stärkelseindustrien vore i hög grad önskvärd och att tekniken borde fullkomnas inom såväl glykos- som stärkelseindustrien. Utskottet har därför den förhoppningen, att potatismjölsmånden — och de det vederbör för övrigt — se till, att det skydd, varunder glykosindustrien lever, inte utnyttjas för att låta slentrianen råda, utan att man även vidtar åtgärder för att tekniskt fullkomna de industrier det här gäller. I den förhoppningen har utskottet för sin del med hänsyn till riksdagens önskan, att lantbrukets produkter skulle vinna ökad avsättning inom landet till lämpligt pris, funnit sig böra tillstyrka en höjning av tullen med 3 kronor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr Ohlin: Herr talman! Den fråga, som kammaren för närvarande behandlar, är enligt min mening av synnerligen stor vikt, givetvis inte därför, att den artikel, som tullförhöjningen gäller, i och för sig är särdeles betydelsefull, utan av det skälet, att det tullskydd, som denna vara redan förut åtnjuter, är inom vårt ekonomiska liv av närmast unikt slag. Jag kan förstå, att utskottets talesman inte visar någon större entusiasm för att här i kammaren försvara en förhöjning av tullen från 30 till 33 kronor. Man må betänka, att den råvara, potatismjålet, vars fördyring ju är den huvudsakliga motiveringen för den föreslagna tullhöjningen, säljes för 32:75. Då skulle i alla fall glykosindustrien behöva ett tullskydd på 33 kronor, eller 25 öre mer än man betalar för råvaran! Man behöver, förefaller det mig, knappast anföra några andra siffror för att det för envar bör stå klart, att här är det inte fråga om en tullskyddspolitik av den art, som sedan gammalt har brukat tillämpas i Sverige, utan om något helt annat. Man kan väl tillägga, att det är alldeles orimligt att åberopa en viss fördyring av råvaran till skydd för en införseltull, som faktiskt är större än råvarans pris.

Jag vill också peka på det faktum, att det genomsnittliga importpriset för den utländska glykosen är ungefär 28 kronor. Redan nu måste man erlægga en tull därför på 30 kronor, d. v. s. det skulle bli ett genomsnittligt pris på 58 kronor. Den svenska varan säljes för 46:75, alltså 11:25 billigare. I alla fall äger här rum en i viss mån stigande import. Det torde därav framgå, såsom ju också har vitsordats i utredningarna, att den svenska varans kvalitet är i genomsnitt väsentligt sämre än den utländska varans.

När nu den svenska glykosindustrien behöver 14 kronor i förädlingsmarginal utöver potatismjölpriset för att tillverka en vara, vars kvalitet alltså i genomsnitt är sämre än den utländska, medan den utländska fullvärdiga varan kan säljas här i landet med frakt och allt annat inräknat för 28 kronor, och när man betänker, att den förädlingsprocess det här är fråga om ju i alla fall är

Ang. höjning av tullen å glykos m. m. (Forts.)

av relativt blygsamt slag, så kan man väl näppeligen underlåta att draga den slutsatsen, att denna skyddspolitik har uppammat en växande produktion av mycket oekonomiskt slag. Jag måste tillägga, herr talman, att det förefaller mig, som om herr Sjödahl ställde anspråken mycket, mycket lågt, när han säger, att det är glädjande för det svenska näringslivet, att man kunnat öka en produktion av detta extremt oekonomiska slag. Jag tror man kan våga påstå, att det inom vårt näringsliv skulle vara mycket lätt att ange hundratals tillverkningsgrenar, även sådana som i viss mån kunna använda jordbruksprodukter såsom råmaterial, vilka skulle kunna väsentligt utvidga sin produktion med ett tullskydd av mycket lägre omfattning än det nu utgående och ännu mycket lägre än det föreslagna.

Man kan också, herr talman, vända på siffrorna och peka på att det genomsnittliga importpriset för den utländska varan är 28 kronor. Detta omfattar till en del glykos av synnerligen hög kvalitet. Priset för den utländska vara, som närmast motsvarar den svenska, kan alltså antas icke oväsentligt understiga 28 kronor — jag vet inte, hur lågt det är, kanske 24—25 kronor. Nu föreslås en importtull på 33 kronor. Såvitt jag kan se, blir detta ett tullskydd på i det allra närmaste 150 % av varans värde i svensk hamn.

Man kan väl fråga, om inte envar måste instämma med reservanten, herr Elon Andersson, däri, att det är bättre att nu utöva en viss press på glykosindustrien att rationalisera sin tillverkning, än att skrida till en tullförhöjning — eftersom det ju inte på någon sida har bestritts, att glykostillverkningen icke är så effektivt ordnad som önskvärt vore. Jag hänvisar därvid till utskottets egen motivering. Det kan tilläggas, att ett sådant förfaringsätt att nu avslå en tullhöjning givetvis också skulle komma att innebära en viss press på själva fabrikationen av potatismjöl, vilken ävenledes torde kunna sägas icke vara särdeles effektivt organiserad i vårt land. Jag har haft tillfälle i annat sammanhang göra en viss jämförelse mellan tillverkning av potatismjöl i Sverige och ett av våra grannländer och har kommit till den bestämde slutsatsen, att fabrikationen i vårt land är tämligen oekonomiskt ordnad och att det därför skulle vara ganska nyttigt, om inte endast glykostillverkningen fick en viss press på sig utan också denna industri i sin tur komme att med ökad styrka kräva en effektivisering även inom stärkelsetillverkningen.

Herr talman! Det synes mig vara ytterligt allvarligt, om man i svensk tullpolitik skulle gå in för den principen, att när importen av en vara växer, skall tullen höjas, och detta även i sådana fall, där man har två förutsättningar uppfyllda: för det första att tullskyddet redan förut är extremt högt, och för det andra att man har anledning anta, att den svenska tillverkningen icke är fullt effektiv! Finns det över huvud taget någon tullhöjning, som kan avslås, så snart importen är växande, om man nu här går in för att bevilja en höjning?

Herr Sjödahls förhoppning, att industrien nu skall skrida till rationalisering, borde snarast leda honom till den slutsatsen, att han för att ha ökad anledning att tro, att det verkligen blir allvar av med rationaliseringen, bör ansluta sig till reservanternas mening. Det är ju i alla fall en gammal erfarenhet, att ingenting är så effektivt, när det gäller att framdriva en rationalisering av tillverkningen, som den hårda nödvändigheten, alltså medvetandet att man annars kommer i ekonomiska svårigheter. Om industrien däremot får ett tullskydd, av det slag som man i Danmark kallar för en »Sovepude», då är frestelsen mycket nära, att man lägger sig till ro och bedriver verksamheten som förut — ty det går ju bra i alla fall. Häri ligger inte någon speciell kritik mot målsmännen för ifrågavarande tillverkningsgrenar. Det är endast ett påpekande av en ganska allmänmänsklig egenskap.

Herr talman! Under hänvisning till att den tull, som redan utgår på glykos,

Ang. höjning av tullen å glykos m. m. (Forts.)

är väsentligt mycket högre än vad som brukar tillämpas inom svenskt näringsliv, och under hänvisning till att den ifrågavarande tullen på 33 kronor ingalunda kan motiveras med att det utgår ett pris på potatismjöl av 32:75, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Heiding: Herr talman! Kungl. Maj:t har föreslagit, att på grund av den utredning som förelåg skulle tullen å glykos höjas med 5 kronor per 100 kg. Jag yrkade i utskottet bifall till Kungl. Maj:ts förslag, men för att vi skulle få enighet, gick jag sedan med på 3 kronor. Kommerskollegium hade med en viss tveksamhet uttalat sig för att en tullhöjning av 5 kronor vore skälig och föreslagit detta, och även potatismjölsnämnden ansåg en tullförhöjning befogad.

Den siste ärade talaren framhöll, att priset på den inhemska varan var alldeles för högt, och han ansåg därför, att man inte borde gå med på någon tullförhöjning. Han ville med detta ha sagt, att för att industrien skulle bättre anpassa sig efter rådande förhållanden, borde man stanna vid den tull, som nu fanns, eller kanske t. o. m. företa en tullsänkning. Det var enligt hans mening den rätta vägen att gå, om man ville få en rationalisering av industrien till stånd. Men man får väl ändå tänka på att inom landet produceras den råvara som användes, och jag undrar, om professor Ohlin kan komma fram med något förslag att finna avsättning för den potatis, som vi producera här i landet och inte kunna få avsättning för. Det finns ju för närvarande en stor mängd fabrikspotatis nere i Skåne, som jordbrukarna inte fått avsättning för, och därför tycker jag för min del, att det skulle vara ett beklagligt steg, om man inte i detta fall skulle stödja industrien i fråga, så att man kan producera glykos inom landet i den utsträckning som nu är fallet. Vi veta ju att potatisodlarna få avsättning till glykosindustrien med c:a 40,000 säckar om året, och vad detta betyder, kan var och en beräkna.

Inom utskottet voro vi överens om att framhålla och understryka vikten av att en rationalisering av dessa båda industrier — stärkelseindustrien och glykosindustrien — kommer till stånd. Det är endast ett uttalande av utskottet, som jag för min del inte var så hågad att gå med på, ehuru jag gjorde det för enighetens skull, och det var ett uttalande om stärkelsens pris. Jag ansåg, att man för att bibehålla det nu stipulerade priset på potatis till stärkelsefabrikerne måste avstå från tanken på någon nedsättning av stärkelsepriset, ty detta vore ju detsamma som att man skulle sätta ned priset på potatis. Det är ju alldeles givet, att så skulle bliva fallet. Det kan ju hända, att någon kommer att invända, att man genom en rationalisering skulle kunna få fram sådana metoder, att man skulle kunna bibehålla priset på potatisen och ändå sätta ned priset på stärkelsen. Jag tror emellertid, att det är skäl, att det företages en utredning, huruvida industrien inte skulle kunna producera en fullt förstklassig vara och därigenom bli konkurrenskraftig. Det har ju framhållits, att den svenska glykosen inte är fullt så förstklassig som den utländska, och det är väl önskvärt, att man får fram en sådan kvalitet på den inhemska varan, att förbrukarna här inom landet lika gärna köpa den inhemska varan som den utländska.

Jag anser för min del, att den tullförhöjning av tre öre, som vi inom utskottet enat oss om, är befogad, och under nuvarande förhållanden ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet Möller: Herr talman! Jag skall bara lämna en förklaring till att denna proposition kommit.

Innan regeringen fattade sitt beslut i denna sak, förklarades det med bestämdhet, att man måste vidtaga någon förhöjning av tullen, om man skulle

Ang. höjning av tullen å glykos m. m. (Forts.)

kunna upprätthålla den genomförda potatisregleringen. Denna tull avser således i sista hand att tjäna en av de regleringar, som genomförts för att skydda vissa delar av vårt jordbruk. Eftersom potatisodlarna i stort sett äro mindre bönder, så har jag den uppfattningen, att man får vidtaga de åtgärder, som befinnas vara nödvändiga för att man skall få den beräknade avsättningen för potatisutbytet i det egna landet.

Det upplystes vidare, att det förekom en tillfällig, mycket betydande import från ett enda land, en import som hade dykt upp under hösten förra året. Då jag sporde, varför importen just kom därifrån, så förklarades det med bestämdhet, att det var alldeles likgiltigt, ifrån vilket land glykosen importerades, därför att hela glykosindustrien är kartellerad ute i världen, så att det finns några herrar, som sitta och bestämma för varje särskilt fall, från vilket land glykosleveranserna skola ske till ett land som Sverige. Det är mycket vanskligt att säga, om här föreligger dumping, inte dumping i vanlig mening — det föreligger naturligtvis inte — men om det föreligger ett försök att så att säga spränga det skydd, som vi ha upprättat här i landet. Det finns emellertid vissa tecken, som kunna tyda på att denna världskartell hade bestämt sig för att söka krossa den svenska tillverkningen här i vårt land, och var och en förstår ju, att om den svenska glykostillverkningen — sämre eller bättre, det vågar jag inte yttra något bestämt omdöme om — skulle spräckas, så skulle det betyda, att de bönder, som behöva sälja sitt potatismjöl, förlora den marknad, som glykosfabrikerna utgöra.

Detta är skälet till propositionen. Jag själv tycker att det är mycket konstigt, att man skall behöva en så hög tull på en vara, men jag tror inte att man, som herr Ohlin gör, i detta sammanhang bör tala om att det är mycket farligt att tillgripa en tullförhöjning, så fort man ser en ökad import av en vara, ty om man i detta fall, i syfte att tvinga fram en erforderlig rationalisering, underlåte tullförhöjning, måste det medföra den konsekvensen, att våra potatisodlare få sämre avsättning för sin produkt.

Propositionen har icke framlagts på grund av någon särskild kärlek till tullar och inte heller på grund av någon särskild kärlek till en svensk glykosindustri utan helt enkelt därför att de svenska statsmakterna genomfört en viss potatisreglering, som man nu från sakkunnigt håll bestämt uppger icke kan upprätthållas, såvida man icke tillgriper en åtgärd av detta slag. När utskottet funnit, att man kan åstadkomma den avsedda effekten med en två kronor lägre tull än regeringen föreslagit, har jag ingenting att för min del invända mot utskottets förslag, i den mån det avviker från Kungl. Maj:ts, men jag tror inte att man kan så här i ett snabbt grepp börja rulla upp en av de jordbruksregleringar, vi ha; om de sakkunnigas uppgifter äro riktiga, har nämligen denna fråga en verklig betydelse för vår potatisreglering.

Herr Sjödahl: Herr talman! Jag är i väsentliga punkter förekommen av statsrådet Möller, men jag skulle vilja säga till herr Ohlin, att när han mycket skickligt uttalade sig om de brister, som nu med all sannolikhet finnas inom såväl glykosindustrien som stärkelseindustrien, så har herr Ohlin kunnat framföra detta med en sådan styrka därför att utskottet har med mycket stor styrka framsagt precis detsamma. Det är ju alltid glädjande, menar jag, att kunna vara profet för herr Ohlin och bereda väg för herr Ohlins utsagor. På den punkten äro alltså utskottet och herr Ohlin fullständigt ense. Jag tror att det varit mycket värdefullt, att herr Elon Andersson tagit upp denna debatt och att herr Ohlin understrukit en del uttalanden, som ha fått ett visst instämmande även från statsrådsbänken. Det är värdefullt därför, att efter denna debatt borde det väl vidtagas åtskilliga åtgärder för att se till, att glykos- och stär-

Ang. höjning av tullen å glykos m. m. (Forts.)

kelseindustrierna komma organisatoriskt och tekniskt i ett bättre skick, än de efter allt att döma för närvarande befinna sig i. Jag ser häri det väsentligaste gagnet av denna debatt.

Sedan sade herr Ohlin, att man kan väl inte höja tullen bara därför att priset på råvaran stigit och man vill hålla detta pris uppe. Men här har nu vidtagits en undersökning av glykosindustrien. Jag känner visserligen inte, vilka personer som gjort den och vilka kvalifikationer de haft, och jag vågar inte döma därom, men enligt deras utsago har det visat sig, att man icke för närvarande kunnat här i landet tillverka glykos till lägre pris än det som för närvarande är satt. Herr Ohlin kan ju tvivla på detta uttalande så mycket han vill, och jag kan även sätta ett frågetecken i kanten för ett sådant uttalande, men innan en utredning gjorts, som kommit till annat resultat, kan man väl inte bara vifta bort saken, även om man tror att uttalandet är oriktigt.

Det viktigaste i saken är emellertid det som statsrådet Möller sade. I propositionen står det, att den har framlagts som en följd av potatisregleringen. Jag undrar, hur i all världens namn någon effektiv jordbrukshjälp skulle ha kunnat åvägbringas här i landet på detta eller andra områden, om riksdagen hade låtit sig leda av de frihandelsteorier, som herr Ohlin har svällande i sin själ och som flöda ut ifrån hans tunga vid varje tillfälle han yttrar sig. Det är glädjande, jag känner min ungdoms synder igen, men jag tror inte att riksdagen hade kunnat bringa någon verklig hjälp åt jordbruket på ett snabbt sätt, om den icke hade vidtagit sådana åtgärder, som gått på regleringens väg och icke på den fulla frihandels väg.

Det gäller ju här ändå sannolikt 40,000 säckar potatis, och det är ju uppenbart att de komma att trycka potatispriset, om de icke kunna säljas, och om man vill hålla priset vid ett visst läge, måste man ovillkorligen vidtaga en del åtgärder, som icke finnas i den doktrinära liberala katekesen. Vi äro nödda och tvungna till denna åtgärd eller liknande åtgärder, om vi överhuvud taget vilja vinna något.

Herr talman, jag finner praktiska skäl tala för att denna politik fullföljes, men jag vill återvända till vad jag begynte med, nämligen att jag skulle vilja hoppas, att man skall kunna tillverka glykos och stärkelse till billigare pris och till bättre kvalitet genom vidtagande av åtgärder för sättande av båda dessa industrier i bättre skick än för närvarande.

Herr Andersson, Elon: Herr talman! Jag är fullständigt ense med herr Sjödahl om att jordbruksregleringen här i landet kunnat komma till stånd endast därigenom att herr Sjödahl och andra frihandels vänner visserligen bevarat frihandeln i sitt hjärta men förhindrat den att flöda över sina läppar. Men det är nu, såvitt jag förstår, inte fråga om denna princip, frihandel contra protektionism, utan det gäller bara frågan, om den tullförhöjning, som här föreslås, verkligen är nödvändig för att skaffa den svenska glykosindustrien erforderligt skydd.

Det är inte riktigt, om herr Heiding har den uppfattningen, att det här gömmer sig något försök att åstadkomma en sänkning av den nu utgående tullen på glykos. Åtminstone gäller detta för reservantens vidkommande, och jag skulle tro att det även gäller för herr Ohlins. För min del tycker jag, att det är fullt tillräckligt, att man bibehåller den nuvarande tullen, och att jag yrkat på dess bibehållande och icke på dess förhöjning, beror givetvis på att jag anser den nuvarande tullen tillräcklig för att ge även jordbruksregleringen det stöd, som glykostullen är avsedd att ge.

I det uttalande, som utskottet gör i sitt sista stycke och som jag för min del livligt instämt i, ligger icke någon önskan att en sänkning av priset på den

Ang. höjning av tullen å glykos m. m. (Forts.)

svenska stärkelsen skall åstadkommas genom en sänkning av råvarans — potatisens — pris. Man menar väl i stället att denna prissänkning skulle kunna åstadkommas genom en tack vare rationalisering av industrien förbilligad och därjämte till kvaliteten förbättrad produktion. Det är således fråga varken om en tullsänkning eller om någon attack mot de småbönder, som odla potatis och vilkas välförstånd statsrådet på ett mycket erkännansvärt sätt ömmar för.

Herr statsrådet påpekade, att till grund för propositionen lågo upplysningar, som gävo vid handen, att från en internationell kartells sida förelågo vissa försök eller åtminstone antagbara ansatser att genom en prissänkning spränga den skyddsmur som byggts upp omkring den svenska glykosindustrien. Jag kan givetvis inte på något sätt gå i borgen för de uppgifter, som kommit mig liksom utskottets övriga ledamöter till handa, men av dem framgår det, att priset på den utländska glykosen vid utgången av 1938 och i början av 1939 icke företedde några större skiljaktigheter från det pris som var gällande t. ex. 1934 och att skiljaktigheterna i varje fall inte voro så stora, att man på grund av dem kunde draga den slutsatsen, att här föreligger något organiserat försök att genom billig utländsk import försvaga eller omöjliggöra den svenska glykosindustriens verksamhet. Det har också uppgivits, att priset på den utländska glykosen nu befinner sig i stigande och att man således knappast kan tala om något försök till organiserad dumping.

Jag har ansett det angeläget att påpeka, herr talman, att det från reserwantens sida icke föreligger några som helst onda anslag emot den svenska jordbruksnäringen utan att reservationen bygger på den såvitt jag kan finna välgrundade uppfattningen, att den svenska jordbruksnäringen lika litet som den svenska glykosindustrien är så hotad av den utländska importen, att man till följd av denna import är nödsakad att vidtaga en förhöjning av denna redan nu onormalt höga tull.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Ohlin: Herr talman! Det är en gammal erfarenhet, att om någon anser sig ha svårt att argumentera i sak, så vänder han sig mot personen i stället. När herr Sjödahl säger, att min ståndpunkt skulle vara beroende på de frihandelsteorier, som ständigt flöda från mina läppar, vill jag invända, att detta är alldeles oriktigt. Jag har t. ex. ända sedan »kohandeln» planerades ivrigt understött en dylik uppgörelse, som i så hög grad strider emot den rena frihandelsläran, och vet mig icke heller i någon tulldiskussion eller på annat sätt ha gjort mig till talesman för denna rena frihandelslära, som herr Sjödahl påstår. Jag tror alltså, att herr Sjödahl kanske förväxlar sin egen ungdom med min ungdom! Men jag vill göra det tillägget, att om man verkligen skall få höra från herr Sjödahl, att man gör sig till talesman för rena frihandelsteorier därför att man opponerar sig mot att ett tullskydd höjes från väl över 100 procent av varans värde till upp emot 150 procent, då har det gått bra långt. Då har herr Sjödahl tillryggalagt ett avstånd från sin ungdoms ståndpunkt, som näppeligen någon annan kan konkurrera med honom om.

Herr Heiding säger, att den avgörande frågan är, hur vi skola få avsättning för den svenska potatisen, och att om man inte nu höjer denna tull, såsom är föreslaget, får man minskad avsättning. Jag vill då endast hänvisa till vad herr Elon Andersson nyss påpekade, att det nuvarande tullskyddet ju redan är mycket högt och att det finns all anledning antaga, att det skulle vara möjligt för tillverkarna av potatismjöl och tillverkarna av glykos att genom rationaliseringar inbespara de 3 kronor, det är fråga om, utan att detta behöver föranleda någon minskad avsättning av svensk potatis eller någon

Ang. höjning av tullen å glykos m. m. (Forts.)

sänkning av det svenska potatispriset. Och jag vill tillägga, att det var en fri fantasi från herr Heidings sida, då han gjorde gällande, att jag påyrkat en tullsänkning. Jag har endast argumenterat för bibehållande av nu utgående tull, som överstiger 100 procent på varans värde, vilket också torde vara ett bevis för att det inte är fråga om någon »ren frihandelslära».

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet anförde även, att det skulle finnas risk för en något minskad avsättning av potatis. Såvitt jag kan se kan man endast göra det lilla medgivandet, att det är möjligt, att under själva den övergående rationaliseringsepoken någon sådan minskning skulle inträda. Frågan blir därför: Är det en så viktig angelägenhet att förhindra en under ett eller två år något minskad avsättning av potatis, att man därför skulle skrida till en tullpolitik, som ur andra synpunkter måste framstå som extrem för att icke säga absurd? Man kan ju, om kammaren accepterar utskottets förslag här, onekligen draga den slutsatsen, att den industri, som har förmånen att såsom råvara använda en jordbruksprodukt, kan ha en hur ineffektiv tillverkning som helst. Den kan ju alltid hänvisa till att den behöver höjt tullskydd, och vara säker på att få det. Annars kan risk uppkomma för råvaruproduktionen, vilken eftersom det gäller ett jordbruksintresse tydligen anses falla i särklass. Jag undrar, om det verkligen kan anses vara en jordbruksvänlig ståndpunkt att ställa så låga krav på dem, som driva förädling av jordbrukets råvaror. Jag undrar, om det inte snarare är en jordbruksvänlig ståndpunkt att så inrätta den ekonomiska politiken, att även de som förädla jordbrukets varor måste ordna sin produktion effektivt. Det är ju i alla fall i sista hand ett gemensamt intresse för alla parter att få största möjliga avsättning för varan, och detta vinnes givetvis endast genom en effektiv produktion.

Det var med någon förvåning — det måste jag uppriktigt säga — som jag hörde att statsrådet och chefen för handelsdepartementet skrämde oss med någon formidabel internationell glykoskartell. Jag måste säga, att tillgängliga fakta näppeligen ge stöd för den uppfattningen, att denna skulle vara fullt så fruktansvärd, som det från statsrådsbanken antydde. Det har ju i alla fall inte bestritts, att det genomsnittliga importpriset är 28 kronor, ett pris som, såvitt jag har mig bekant från visserligen inte alldeles färska utan något tidigare undersökningar rörande ifrågavarande industrier, ingalunda kan betraktas som något dumpingpris. Detta har ju inte heller från någon sida gjorts gällande. Hur någon än så stark internationell kartell skulle kunna vara så kortsynt, att den skulle försöka gå in och krossa den svenska tillverkningen, som statsrådet antydde, en tillverkning som redan har ett skydd på över 100 procent och dessutom en gynnsam politisk återförsäkring hos jordbrukets företrädare, det har jag svårt att förstå. En så kortsynt internationell kartell tror jag inte finns. Intet har anförts till stöd för antagandet att kartellen söker krossa den svenska tillverkningen genom användande av dumpingpris.

Herr talman! Jag kan för min del inte se, att det föreligger den minsta risk för att tillverkningen av glykos här i landet skulle komma att nedläggas, om det nu utgående tullskyddet bibehålles. Herr Sjö Dahl säger emellertid som klimax i sin argumentering, att innan man viftar bort detta förslag, så får man väl i alla fall, när det från den berörda industrien föreligger en viss utredning, som herr Sjö Dahl dock icke kan garantera är fullt pålitlig, se till att man har något annat att stödja sig på. Jag måste säga, att det förefaller mig vara rimligare, om man, innan man skrider till en förhöjning av en tull, som redan överstiger 100 procent, gjorde en officiell utredning, som man anser sig kunna lita på, i stället för att som huvudmotivering anförä, att man inte gjort någon sådan utredning.

Ang. höjning av tullen å glykos m. m. (Forts.)

Herr talman, under hänvisning till att det här är fråga om ett tullskydd av alldeles extrem höjd, ett skydd med vida högre procent än som t. ex. tillämpas i annan form inom jordbruksregleringen, så att man varken med paralleller till andra tillverkningsgrenar inom jordbruket eller inom industrien kan motivera en sådan tull, ber jag att ånyo få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag skall försöka att komma ihåg att sörja för att glykosfabrikanterna få kopior av detta förstakammarprotokoll så att de känna till vilken ovilja denna tullförhöjning, som jag ändå tror kommer att beslutas, här framkallat.

Jag begärde närmast ordet för att meddela, att detta förslag om tullförhöjning med all säkerhet icke framkommit, om icke fabrikanterna hade förklarat, att tullförhöjningen icke komme att medföra någon höjning av priset på den svenska glykosen utan att de skulle fasthålla vid de gamla priserna. Det är i och för sig en riktig tes, som herr Ohlin företräder, att en industri, som är ineffektiv, inte skall få någon sovkudde att vila sig på. Om jag hade betraktat den föreslagna tullförhöjningen såsom ett skydd för glykosindustrien, hade herrarna aldrig fått se denna proposition. Jag har i min enfald trott, att det var för att skydda försäljningen av svensk potatis eller svenskt potatismjöl som denna proposition var nödvändig.

Det var i mitt förra anförande icke min avsikt att skrämma med någon världskartell. Jag kan bara säga, att jag förmedlade till kammaren den skrämsel, som man försatt mig i, för denna världskartell på glykosområdet, som ju i alla fall faktiskt finnes. För den teorien, att man nu skall avslå tullen i förhoppning att detta skall leda till en rationalisering, med risk icke att glykosindustrien nedläggas men att avsättningen av potatis faktiskt minskas, för den teorien är tidpunkten, skulle jag tro, särskilt illa vald, ty — och här håller jag mig också till sakkunniguppgifter — den senaste potatisskörden lär ju ha varit något ganska osedvanligt stor för vårt land. Om således icke denna stora skörd i och för sig skall trycka priserna på potatismarknaden, behövs det nog att hela avsättningen till glykosindustrien bibehålles.

Herr **Sjödahl**: Herr talman! Den av mig omtalade utredningen, som förelåg inom utskottet, utgick givetvis ifrån de nuvarande produktionsmetoderna, och man hade då kommit fram till det resultatet, att priset icke kunde sänkas. Men nu är det så att både utskottet och herr Ohlin m. fl. önska en förbättring även i metoderna, för att produktionskostnaderna och därmed också glykospriset skall kunna sänkas.

Sedan vill jag blott till vad statsrådet Möller yttrat tillägga, att även utskottet har utgått ifrån att nuvarande glykospriser för tillverkningen inom landet skulle bibehållas. Dessutom vill jag erinra om — och det var nog inte bara att fatta som en förmodan, när det ifrån regeringsbänken omnämndes — att man med dessa åtgärder har kunnat höja potatispriserna. Enligt propositionen visar det sig ju också att potatispriset, räknat i öre för procent stärkelse och hektoliter, stigit från 13 öre till 18 $\frac{1}{2}$ öre, vilket väl skulle kunna betyda en höjning av potatispriset per hektoliter med ungefärligen en krona. Man kan således inte komma ifrån att det har medfört en hjälp åt jordbruket och potatisodlingen. Såsom hela detta förslag nu är konstruerat, avser det ett bibehållande av priser som de nuvarande samt att glykos- och stärkelseindustrierna bära omorganiseras liksom även att under denna omorganisationstid ett visst ökat marknadsskydd skall upprätthållas för ifrågavarande industrier.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrå-

Ang. höjning av tullen å glykos m. m. (Forts.)
gavarande betänkandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 10, i anledning av väckta motioner om höjning av tullen å economisers;

nr 11, i anledning av väckt motion om ändring av 56 § i lagen om vägdistrikt;

nr 12, i anledning av väckt motion angående undantagande av tilläggs Pension från beskattning; samt

nr 13, i anledning av väckta motioner angående utredning om viss ändring i gällande bestämmelser om lindring i eller befrielse från skatt för dödsbo samt angående lindring i skattskyldigheten för åldringar och dödsbon.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 144, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till viss ändring i förordningen den 2 mars 1934 (nr 34) med ytterligare tillägg till gällande tulltaxa.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 148, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående trafikeringen av Falkenbergs järnväg.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 95 bifölles även av andra kammaren.

Föredrogos ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion om utredning rörande samhällets möjligheter att förebygga ungdomsbrottslighet m. m.

*Ang.
ungdoms-
brottslighe-
tens före-
byggande.*

Med föranledande av en av herrar *Wistrand* och *Andrén* inom första kammaren väckt motion, nr 227, hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att första kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att i anslutning till fängvårdsstyrelsens huvudsakligen statistiska undersökning om ungdomsbrottsligheten måtte igångsättas en särskild utredning om samhällets möjligheter att förebygga ungdomsbrottsligheten och förhindra dess vidare spridning.

Herr Magnusson, Theodor: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att vända mig emot utskottets förslag — tvärtom skulle jag vilja förorda det samma — men jag hoppas, att en eventuell utredning i denna fråga icke skall gå i den riktning som motionärerna angivit i den till grund för utskottets förslag liggande motionen.

Motionärerna anse, att ungdomsbrottsligheten bottnar i en förfelad tidsanda, de anse att straffskalorna för ungdomsbrottsligheten böra utmätas hårdare än nu för att verka avskräckande från ytterligare brott, och de vända sig emot de s. k. humanitära straffmetoderna o. s. v. Jag för min del är övertygad om, att det icke är en s. k. förfelad tidsanda som är anledningen till denna ökade ungdomsbrottslighet. För det första iakttar man mera yttringar av ungdoms-

Ang. ungdomsbrottslighetens förebyggande. (Forts.)

brottsligheten nu än förr, och för det andra ligga ungdomsbrottslighetens orsaker på ett helt annat plan än vad motionärerna vilja söka göra gällande. Det står just i dag en intervju i Dagens Nyheter med professor Wigert, överläkare vid Psykiatriska sjukhuset i Stockholm, däri denne påpekar den alldeles speciella kategori av ungdomsbrottslingar, som kommer från de s. k. hjälpklasserna. Det är från ungdom som är psykiskt efterbliven, som den huvudsakliga rekryteringen kommer på detta område, och han säger i fortsättningen, att man kan igenkänna dessa »såsom abnorma ända från barndomen», och att »det brott som föranlett deras rättspsykiatriska undersökning har inte varit någon isolerad företeelse, utan den mer eller mindre förutsebara kulmen av en asocial utvecklingslinje».

Under dessa omständigheter vill jag för min del uttala en förhoppning om att en blivande utredning skall taga sikte på dessa ting och icke på de, som jag anser, alldeles felaktiga orsaker, till vilka motionärerna hänvisat. Jag hoppas också att justitieministern, som är närvarande i kammaren just nu, skall ägna denna sida av saken all tillbörlig uppmärksamhet.

Herr Lindström: Herr talman! Även jag behärtar kammarens första tillfälliga utskotts välvilliga intresse för denna viktiga samhällsfråga, men jag måste säga att det yrkande, som utskottet har kommit fram till, i frågans läge är synnerligen opåkallat.

Som kammarens ledamöter torde erinra sig motionerades det i denna fråga även vid 1937 års riksdag, och motionerna ledde till positivt resultat. Riksdagen begärde i en skrivelse att Kungl. Maj:t måtte låta företaga en utredning rörande ungdomsbrottslighetens omfattning, tendensen i utvecklingen och brottslighetens orsaker samt få fram ett statistiskt material till belysning av detta problem. Denna utredning har gjorts i fångvårdsstyrelsen och ligger på bordet sedan den 10 i denna månad. Nu har man ett material att gå till för en bättre bedömning av frågan, och det torde ankomma på Kungl. Maj:t att med ledning av detta material undersöka vad som i fortsättningen skall ske — om man bör anordna nya utredningsarbeten eller om man kan gå direkt över till positiva åtgärder med anledning av den undersökning, som redan är gjord. Under sådana omständigheter tycker jag att det är tämligen överflödigt att ytterligare skriva till Kungl. Maj:t.

Det är för resten ganska intressant att se på hur utskotten och riksdagen behandla olika saker, som äro föremål för utredning. För någon timme sedan avslog kammaren en mycket viktig framställning, nämligen den rörande Flintrännans fördjupning, och det skedde med hänvisning till att frågan låg under behandling hos Kungl. Maj:t. I första tillfälliga utskottets utlåtande nr 6, som skall behandlas efter det utlåtande vi nu tala om, avstyrkes en motion med hänsyn till att den i motionen berörda frågan är föremål för Kungl. Maj:ts behandling. Och i utlåtandena nr 7 och nr 8 från samma utskott avstyrkas åtgärder på grund av att man väntar en utredning i framtiden. Om man ser dessa saker i sitt sammanhang, tror jag att utskottet skulle ha haft den allra största anledning att på de skäl som det anfört i alla de andra omnämnda fallen avstyrka den motion, som behandlas i utlåtandet nr 5.

Herr talman! På dessa grunder ber jag att få yrka avslag på utskottets föreliggande utlåtande.

I detta anförande instämde herr *Sandegård*.

Herr Johanson, Karl August: Herr talman! Det har icke varit utskottet obekant att det föreligger en sådan utredning som den herr Lindström talat

Ang. ungdomsbrottslighetens förebyggande. (Forts.)

om. Utskottet har tagit del av fångvårdsstyrelsens yttrande — jag har det här framför mig och det omfattar 21 maskinskrivna sidor — men vi ha icke velat belasta riksdagstrycket med att foga yttrandet till utskottets utlåtande och jag skall icke heller nu läsa upp det. Utskottet har ansett denna fråga vara av så stor betydelse, att vi inte kunde förbigå densamma med att hänvisa till den pågående utredningen. Jag skall i alla fall be att få läsa upp en liten del ur detta yttrande. På sid. 15 i denna fångvårdsstyrelsens utredning heter det: »Tanklöshet, impulsivitet och äventyrslystnad ha väl alltid kännetecknat de oroliga brytningsåren. Men i vår tid bli dessa drag ofta mera expansiva till sina yttringar och vådligare till sina konsekvenser. Detta sammanhänger bl. a. med att det nu finns ofantligt mycket mer lös-egendom, som kan tillgripas, och att denna egendom, även den dyrbara, är ganska lättåtkomlig. Man kan härvid peka på de rader av bilar, som stå lämnade utan tillsyn på gator, vägar och parkeringsplatser och som representera värden för tusentals kronor. Det fordras inte mycken körskicklighet och förslagenhet för att olovligt föra bort en vagn därifrån. Detta brott fortsätter merendels i en serie andra, såsom tillgrepp av bensin, fortkörning, ibland med svåra olyckor som följd, lånande av nya bilar, när den första blivit oduglig o. s. v. Vidare frestas både pojkar och flickor av affärshusens med varor överfyllda diskar, där ett tillgrepp lätt kan ske i trängseln av män-niskor. Erfarenheten har visat, att de många utomhusautomaterna innebära en allvarlig frestelse till brott. Den som vill tillgripa något av innehållet — för ungdom så frestande varor som choklad, frukt och cigarretter — möter ej några större hinder; han måste emellertid göra våld på automaten och brottet rubriceras till följd härav som inbrottsstöld och straffas som sådan.»

Jag har med stort intresse tagit del av hela fångvårdsstyrelsens yttrande likaväl som av de yttranden, som socialstyrelsen och en annan institution avgivit, och kan därför icke ställa mig avvisande utan tillstyrker en utredning i ärendet. Vi ha också i utskottet, som jag tidigare sagt, reda på att en sådan utredning pågår och att den kommer att fortsättas, men man kan icke se på denna fråga, herr Lindström, på samma sätt som på de i efterföljande utskottsutlåtanden behandlade frågor, där utskottet hänvisat till pågående utredningar. Det gäller här en alltför allvarlig sak för att man skulle vilja gå på ett avstyrkande, och därför har utskottet tillstyrkt en fortsatt utredning. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Andrén**: Herr talman! Då samtliga hörda myndigheter och ett enhälligt utskott ha tillstyrkt den föreliggande motionen, hade jag verkligen tänkt mig, att kammaren icke skulle tveka att bifalla utskottets hemställan. Efter de anföranden som här hållits och då huvudmotionären, herr Wistrand, är förhindrad att närvara, skall jag be att få säga några ord. Jag skall lova att fatta mig mycket kort, ty jag tror att jag på det sättet bäst går kammarens egna önsknings till mötes.

Frågan om brott och straff är ju en mycket gammal fråga och en fråga där många olika meningar gjort sig gällande. Man har verkligen anledning att i denna intrikata sak yttra sig med stor försiktighet. Även om de s. k. humanitära straffmetoderna råda mycket delade meningar, och såvitt jag kunnat finna ha också motionärerna uttryckt sig med en viss försiktighet i den saken. Man konstaterar att även frågan om deras verkningar bör bli föremål för en kommande utredning.

Ang. ungdomsbrottslighetens förebyggande. (Forts.)

Herr Magnusson hade ju inte något att invända emot utskottets utlåtande; däremot framförde herr Lindström ett yrkande om avslag å detsamma. De synpunkter, som herr Lindström därvid anförde, ha ju väsentligen blivit bemötta av utskottets ärade ordförande, och jag skall därför icke gå närmare in på desamma.

Utöver vad utskottets ordförande anført vill jag emellertid framhålla, att den utredning som 1937 års riksdag begärt var en rent statistisk utredning, och den föreligger nu. Vi ha alltså fått det material för bedömandet av frågan, som herr Lindström själv erkände vara nödvändigt. Men vad som nu fordras är ett verkligt bedömande, och det är med hänsyn därtill som motionärerna denna gång kommit med sitt utredningsyrkande.

Jag hoppas därför att kammaren, under hänsynstagande till samtliga hörda myndigheter och till detta enhälliga utskott, bifaller vad utskottet hemställt i detta utlåtande.

Herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Den fråga, som här föreligger, är verkligen i mycket hög grad en uppfostringsfråga. Herr talmannen råkade kalla mig »chefen för ecklesiastikdepartementet», och jag förstår, att herr talmannens tanke gått åt det departementet till. Jag kan för min del icke betrakta denna fråga om straffbehandlingen av de unga såsom uteslutande ett juridiskt spörsmål. Emellertid är det givet, att även den rent rättsliga frågan skall ägnas och bör ägnas all uppmärksamhet.

Redan vid denna riksdag föreligger ett förslag om ändrad lagstiftning rörande villkorlig dom, ett lagförslag som ingalunda kan med skäl utsättas för anklagelsen att det vittnar om en böjelse att klema med brottslingarna, utan ett förslag som i stället går ut ifrån den principen att man skall taga hand om dem och försöka leda dem in på en väg, som kan återföra dem in i samhällslivet såsom nyttiga medborgare. Åtskilligt mera kan göras i den riktningen. Jag har förhoppningen att kunna till nästa riksdag framlägga ett förslag om hjälpåtgärder för dem, som ha blivit villkorligt frigivna, och för lössläppta fångar överhuvud taget för att på det sättet ingripa mot den fortsatta brottsligheten.

Men, som herr talmannen föranledde mig att säga, detta problem kan icke lösas enbart inom den juridiska ramen utan det är i mycket hög grad en uppfostringsfråga och en socialvårdsfråga. Det är min mening att behandla detta problem ifrån alla dess olika viktiga sidor.

Ärendet ligger ju, som här har framhållits förut i debatten, på Kungl. Maj:ts bord, och jag skulle redan ha satt i gång en utredning, om jag inte ansett det vara skäl att vänta för att vid de eventuella debatterna i riksdagens kamrar få höra om man där skulle lämna ytterligare bidrag till belysning av hur frågan bäst bör behandlas.

Ur min synpunkt är det utan betydelse, ifall kammaren bifaller eller avslår denna motion. Ifall kammaren bifaller den, finner jag däri icke något mistroende emot min goda vilja att föra saken framåt utan endast ett uttryck för en önskan från riksdagens sida att handla parallellt med Kungl. Maj:t. Som bekant är det så, att ibland ger riksdagen uttryck åt en sådan önskan, även om en sak ligger på Kungl. Maj:ts bord, ibland anser däremot riksdagen det vara onödigt att tillgripa skrivelsemekanismen, då saken i alla fall redan är föremål för Kungl. Maj:ts behandling.

Jag har alltså nu tagit till orda endast för att betyga kammaren, att jag för min del inser denna frågas stora vikt, samtidigt som jag inser dess stora vanskligheter, och att vad på mig ankommer skall det icke fattas intresse för att detta problem skall bli belyst på det mest omfattande sätt och med be-

Ang. ungdomsbrottslighetens förebyggande. (Forts.)
aktande ur alla synpunkter samt att resultatet av en utredning snarast möjligt skall läggas på riksdagens bord.

Herr Lindström: Herr talman! Endast ett par ord! Herr Andrén sade i sitt lilla anförande att nu ha vi fått materialet på bordet och nu gäller det att gå vidare och se efter vad som skall göras. Jag vill med anledning därav endast påpeka, att den motion, som det här gäller, avlämnades inom ordinarie motionstid i januari månad. Materialet, som jag talat om kom fram den 10 mars. Det var nog i alla fall inte på det sättet, att motionärerna i förväg hade någon aning om tidpunkten för detta materials framläggande, när de väckte sin motion, utan sannolikt voro de okunniga om den saken. Nu har herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet ytterligare understrukit hur onödiga utskottets omsorger i detta sammanhang äro, och detta stärker det yrkande, som jag redan har framställt.

Herr Andrén: Herr talman! Jag vill endast erinra om att redan motionärerna ha förutsatt, att den statistiska utredningen skulle bli färdig ganska snart och att det sedan vore av behovet påkallat att få ett bedömande av detta material till stånd. På den punkten ha motionärerna alltså icke varit så okunniga som herr Lindström ansett.

För övrigt kan jag icke fatta herr statsrådets visade intresse på samma sätt som herr Lindström. Det framgick klart av statsrådet Westmans anförande att statsrådet och, antager jag, ministären i dess helhet voro uppriktigt intresserade för den viktiga fråga som här föreligger. Jag tror att även riksdagen bör visa ett positivt intresse i denna sak och att den kan göra det med goda skäl och i gott sällskap, då som sagt samtliga hörda myndigheter för sin del tillstyrkt motionen. Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle kammarens beslut i förevarande ärende genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Ang. främjande av landsbygdsungdomens utbildningsmöjligheter.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion angående främjande av landsbygdsungdomens möjligheter att förvärva fortsatt utbildning vid högre läroanstalter.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 46, hade herr *John Gustavson* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t göra framställning om en allsidig utredning avseende ett främjande från statens sida av landsbygdsungdomens möjligheter att efter slutad folkskola kunna för överkomlig kostnad förvärva fortsatt utbildning vid olika slag av högre läroanstalter.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte föranleda någon första kammarens åtgärd.

Herr Gustavson, John: Herr talman! Det är själva motiveringen till detta första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande som jag i år med några

Ang. främjande av landsbygdsungdomens utbildningsmöjligheter. (Forts.)

ord vill beröra, när jag förra året väckte en motion med ungefär samma innehåll som den som nu behandlas. I år säger utskottet: »Med hänsyn till att den av föreliggande motion framförda frågan redan befinner sig under utredning samt denna utredning, enligt vad ovan visats, framförts så långt, att den torde kunna i god tid före nästa års riksdag överlämnas till Kungl. Maj:t», har utskottet icke funnit skäl att tillstyrka några ytterligare åtgärder i frågan. När utskottet förlidet år avstyrkte en liknande motion, nämndes icke ett ord om att frågan var föremål för någon utredning. Då hade utskottet som motivering det skälet, att motionen var alltför begränsad, att den rörde sig inom ett alltför snävt område med de åtgärder, som motionären nämnde, och då utskottet ansåg sig förhindrat att gå utanför motionens ram, ville det icke tillstyrka bifall till motionen. Nu lovade jag i fjol, då vi behandlade motionen, att jag skulle göra bättring och inte vara så blygsam nästa gång utan taga till så att det skulle anses vara tillräckligt. Därför har jag i år återkommit med motionen.

Jag är inte lika säker som utskottet på att just kärnpunkten i denna motion ligger under utredning. Ingen skulle bli gladare än jag själv, om utskottet hade rätt på den punkten, men jag vill bara för att inte bli beskylld för att motionera i oträngt mål i en fråga som är föremål för utredning nämna, att jag anser mig vara i så gott sällskap som första tillfälliga utskottet, såvida icke detta förlidet år hade detta skäl för avslag redan då men inte tog fram det, i tanke att det kunde vara bra att ha som motivering för avslag en annan gång. Hur det förhåller sig därmed vet jag inte, men skolöverstyrelsens befattningsmedel med denna fråga torde ha varit obekant för första tillfälliga utskottet förlidet år.

Jag tänker nu icke göra annat än uttala en livlig förhoppning att det önskemål, som legat till grund för denna motion, måtte beaktas, även om utskottet icke direkt har rekommenderat skolöverstyrelsen att beakta synpunkterna. Det finns en hel del åtgärder som man här kan tänka sig men jag skall inte rekommendera några utöver vad det talades om i fjol nämligen att avlägset boende skolbarn skulle få anlita bussar och dylika kommunikationsmedel för att komma till sina läroanstalter. Jag skall bara nämna som ett exempel, att om skolgång, som vill besöka ett läroverk eller någon annan läroanstalt i närmaste stad, inte kan göra det därför att ordinarie tågtider icke passa, kan av järnvägen insättas en rälsbuss för detta ändamål.

Jag vill sluta mitt anförande med att uttala den livliga förhoppningen, att frågan kommer att föras framåt. Jag har, herr talman, icke något yrkande att framställa.

Herr Johanson, Karl August: Herr talman! Då motionären icke framställt något yrkande, hade jag givetvis inte behövt taga till orda här. Men jag gör det därför att den ärade motionären icke citerade hela utskottets yttrande utan endast en del av detsamma. Jag vill erinra om vad skolöverstyrelsen säger i detta fall om den utredning, som styrelsen företagit. Även utskottet har kommit till den slutsatsen att denna utredning kommer att täcka ungefär vad motionären här har önskat. Vi ha givetvis fäst stort avseende vid skolöverstyrelsens yttrande i denna sak, och jag kan försäkra motionären, att utskottet är lika välvilligt stämt till motionen i år som förra året. Det är endast med hänvisning till den pågående utredningen som utskottet formulerat sitt yrkande såsom skett.

Jag kan också tillägga, att andra kammaren redan har antagit ett liknande förslag till yttrande som det föreliggande utskottsutlåtandet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. främjande av landsbygdsungdomens utbildningsmöjligheter. (Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolan. Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion angående revision av gällande undervisningsplan för kristendomsundervisningen i folkskolan.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 33, hade herr *Brandt* hemställt, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om revision av gällande undervisningsplan för kristendomsundervisningen i folkskolan.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr Brandt: Herr talman! Att denna motion har kommit på riksdagens bord beror mest på några präster, som läst min sista årsredogörelse till skolöverstyrelsen, kapitlet om kristendomsundervisningen, vilket förelåg i särtryck, och som då tyckte, att det var synpunkter, som borde komma fram i riksdagen. Religionsundervisningen är ju inte bara en kyrkans och skolans sak utan hela folkets, och folkets rätta representation är även i religiöst hänseende lika mycket riksdagen som kyrkomötet. Min motion har klart positivt syfte. Den önskar stärka, inte försvaga kristendomsämnets ställning, och jag har tillåtit mig att kalla kristendomsämnet för skolans yppersta ämne.

Kristendoms-kunskap är ett obligatoriskt ämne i den svenska folkskolan. Samtidigt är i vårt land religionsfriheten erkänd, d. v. s. rätten att tänka och tro vad man vill i religiösa ting. Härav följer, att den obligatoriska kristendomsundervisningen måste ha en historiskt objektiv karaktär och inte en konfessionellt dogmatisk. 1919 års undervisningsplan betecknade ett stort framsteg, och dess riktlinjer i de metodiska anvisningarna äro genomgående goda. Undervisningsplanen innebar likvisst, såsom t. ex. Svenska Morgonbladet ganska nyligen påpekat, en kompromiss mellan en mera konservativ och en mera radikal kristendomsuppfattning. Såsom alla veta avskaffades katekesundervisningen vid det laget, men innehållet i själva religionsundervisningen — och nu vågar jag tala på grund av en 26-årig erfarenhet som folkskoleinspektör — har mycket, kanske det allra mesta, stannat vid det gamla — jag har i min motion vågat uttrycka detta så, att ortodoxien på det hela taget tog hem spelet. Det framgår även därav, att man nu i ortodoxa och pietistiska kretsar starkt opponerat emot de moderata krav, som framstälts i min motion. Man har förklarat, att om undervisningen skall reformeras i den anda, som jag har ifrågasatt och som i själva verket inte är någon annan än 1919 års undervisningsplans egen fastän icke realiserade anda, så kan kristendomsundervisningen lika väl tas bort ur folkskolan! Jag tillåter mig att anförda ett belysande citat ur Svenska Morgonbladet av den 20 januari i år: »Redan nu är läget outhärdligt för många kristna föräldrar. De nödgas ofta sända sina barn till lärare, som i sin kristendomsundervisning i grunden riva ned vad föräldrar och söndagskola sökt bygga upp.» Med den långa erfarenhet jag har som folkskoleinspektör, vågar jag säga, att i själva verket är det nog helt andra föräldrar, som i allmänhet skulle ha anledning att klaga, ty bibeltexter med legendariskt och mytologiskt innehåll anammas av barnen som bokstavlig sanning utan att flertalet lärare gör någon invändning eller lämnar ledning för texternas rätta förståelse, och detta på grund av missriktad s. k. pedagogisk takt.

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolan. (Forts.)

Det kan naturligtvis absolut inte få komma i fråga, att kristendomsämnet skulle försvinna från undervisningsplanen. Detta ämne måste fortfarande vara obligatoriskt, men en självfallen förutsättning härför är, att undervisningen, såsom också undervisningsplanens anvisningar principiellt inskräpa, meddelas objektivt historiskt. Det är ju inte någon speciell kyrklig eller religiös riktning, som skall tillgodoses, utan samhällets intresse av att skolungdomen får en god kristendoms- och bibelkunskap och inte minst barnens eget intresse av att deras sedliga och religiösa utveckling främjas.

Det finns sannolikt föräldrar, som betrakta en dylik historisk, objektiv kristendomsundervisning såsom kränkande för deras religionsfrihet, föräldrar, som finna det fullständigt i sin ordning, att bokstavstroende ortodoxa lärare inplantera sin åskådning i de värnlösa barnen, medan de uppröras, om en lärare, såsom sig bör, anlägger en historisk syn på t. ex. berättelserna om underverken. Det har som bekant funnits och finns möjligen än i dag kristna, som betraktat som kränkning av samvetsfriheten, att deras barn numera icke få katekesläxor i skolan, samtidigt som de själva, blott de hade makt som förr, skulle tvinga annorledes troende att begagna denna bok vid undervisningen. Och det har tidigare funnits kristna, som med stöd av erkänd religionsfrihet opponerat sig emot att barnen fått lära sig läsa och skriva i skolan, eftersom all världslig kunskap ansetts vara av djävulen.

Det moderna kultursamhället kan naturligtvis inte tillmötesgå dylika anspråk. Det måste hålla på samhällets rätt att ge barnen erforderliga kunskaper, även i kristendom. Och här önskar jag inflicka ett ord om betydelsen av en nägorlunda fast, om också inte i alla hänseenden bindande, undervisnings- eller läroplan i kristendomskunskap som i andra ämnen. Hur högt man än vill skatta betydelsen av lärarpersonligheten och lärarutbildningen, så sätter i alla fall en läroplan en önskvärd gräns för lärarens subjektivitet. Gör tankeexperimentet, att alla läroplaner togos bort, och man skall ganska lätt inse, vad de äro bra till. Det är också därför, som jag så strängt håller på att undervisningsplanen i kristendom skall vara klar och tydlig och att de metodiska anvisningarna skola vara fylliga.

Min motion omfattar hela sju sidor, och jag vågar ju inte förutsätta, att samtliga kammarledamöter ha läst den. Jag måste emellertid beklaga, att man i utskottsbetänkandet inte har tagit med de yttranden, som ha lämnats av skolöverstyrelsen, de teologiska fakulteterna och lärarföreningarna. Dessa yttranden ha emellertid intagits i andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1. Det hade varit önskvärt, att man här haft dem lätt tillgängliga. Mina önskemål har jag sammanfattat i tre punkter, och de återfinnas på sidan 7 i min motion. Jag har begärt »en sovring och en pedagogiskt riktigare gruppering av undervisningsstoffet på de olika skolstadierna,

en sådan omarbetning av de metodiska anvisningarna, att vid undervisningen klart och tydligt må framgå den olika karaktären och det olika värdet av det bibliska kunskapsstoffet, samt

beredande av en absolut central ställning åt Jesu förkunnelse med undanskjutande av sådant som för vår tids sanningsmedvetande är otillgängligt och vetenskapligt ohållbart i fråga om framställningen av Jesu person och liv.»

Hur ställa sig nu t. ex. prästerna till mina synpunkter? Givetvis olika. Jag skall emellertid tillåta mig att såsom representant för vad man kanske skulle kunna kalla den teologiska centern välja ett yttrande av kyrkoherden och författaren Sam Rönnegård i Garpenberg i Dalarna, som för det mesta skriver i Nya Dagligt Allehanda, men som vid detta tillfälle producerat sig i Falu-Kuriren. Hans uttalande finns i nämnda tidning för torsdagen den 5 januari 1939 under den stora rubriken: »Frågan om Jesu lära och läran om Jesus. Ett

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolan. (Forts.)

inlägg av kyrkoherde Sam Rönnegård. Med anledning av inspektör Brandts kritik av folkskolans kursplaner i kristendom.» Han säger där: »I redogörelse till skolöverstyrelsen» — d. v. s. min motion, ty den är ordagrant lika — »har folkskoleinspektören Brandt bland annat riktat viss kritik mot folkskolans undervisningsplan i kristendom. Han vill ha mer undervisning i Jesu lära och de s. k. miraklen eller berättelserna om Jesu övernaturliga underverk så återgivna eller insatta i sådant sammanhang, att det tydligt framgår, att det är fråga om dikter eller legender. Härvid har dr Brandt vidrört en fråga, som utan tvivel på något sätt kräver en lösning. Det är av synnerligen stor vikt, att det svenska folket äntligen kunde lära sig att förstå de texter, som det här är fråga om. — — — Man kan invända, att skadan inte är så stor, även om texterna i fråga behandlas som historiska framställningar i vanlig mening. Nej, kanske inte för en del människor. Men för tänkande lärjungar framstår dessa skildringars speciella karaktär, vilket ovillkorligen måste väcka undran och tvivel, om de sakna möjlighet till religiös förståelse. I kyrkans undervisning finns det ingen annan möjlighet, än att behandla dessa texter som religiös poesi och liknelser. Ta t. ex. bispisningsundret! Eller ett annat exempel, som det pedagogiskt är mycket lättare att behandla: Jesus frestas av djävulen. Här ha vi ett tydligt exempel på medveten allegori. Ängeln Gabriels besök hos Maria och änglasången i Betlehem är religiös poesi och liknelse i förening. Givetvis får man se också Jesu uppståndelse och himmelfärd ur samma synpunkt. Undervisningen har på detta gebit att söka skapa religiös förståelse, och därför får skolan icke gå dessa framställningar förbi, vilket dr Brandt inte heller menar.»

Så långt kyrkoherde Rönnegård, som väl av Svenska Morgonbladet placeras utanför kristendomens rämärken, eftersom han påtagligen inte betraktar jungfrufödelsen och Jesu lekamliga uppståndelse såsom historiska fakta, men eljest torde han som sagt vara kyrklig centerman. Han tillhör inte ens Sveriges religiösa reformförbund såsom t. ex. kyrkoherde Sandegård här i kammaren vilken utan tvivel av Svenska Morgonbladets kristna skulle placeras i hedningarnas allra yttersta förgård.

Ur ett brev, som jag erhållit från en av våra mest kända Oxfordmän, skall jag tillåta mig att läsa upp några rader. Han skriver följande: »I kväll ha vi» — d. v. s. Oxfordmannen och hans hustru, som också tillhör grupprörelsen och som varit folkskollärarinna i tjugo år och förty vet vad hon talar om — »läst igenom motionen gemensamt mycket noga och därefter talat om den. Vi ha båda precis samma uppfattning: vi kunna inte annat än ge dig rätt i sak. Kristendomsundervisningen är inte som den skulle vara; den är produkten av ett både — och, en halvmesyry; man har inte vågat stöta sig med den stora massan primitivt bokstavstroende. Personligen har jag tydligen alldeles samma mening som du både om Jesu övernaturliga födelse och andra underverk. Vi ha kommit överens om att förr eller senare måste här bli en uppgörelse mellan oss, som inte finna det religiöst nödvändigt att acceptera vissa trosformuleringar, och de andra, som hänga fast vid dem. Naturligtvis komma vi att beskyllas för att vara hedningar. Vi hoppas, att din motion leder till resultat.»

Hur ha remissmyndigheter och föreningar ställt sig till motionen? Skolöverstyrelsen under teologie doktor Otto Holmdahl och Svenska Folkskolans Vänner ha naturligtvis avstyrkt. Sveriges allmänna folkskolläraryörening och Sveriges folkskolläraryörbund dela i sak min uppfattning. Inte ens skolöverstyrelsen har dock velat bestrida befogenheten av mitt yrkande på en pedagogiskt riktigare gruppering av undervisningsstoffet. Det framgår av dess yttrande och jag är tacksam för detta medgivande, som i själva verket rör en mycket väsentlig punkt i min motion. Jag exemplifierade min kritik med att på-

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolan. (Forts.)

peka att i synnerhet tredje klassens kurs i Israels historia var olämplig. På sidan 6 i min motion skriver jag, att »här» — då det gäller tredje klassens kurs — »bör nog revisionen gå ganska radikalt fram och utmönstra det allra mesta. Jag vågar försäkra, att *härvidlag* representerar jag en nära nog enhällig läraropinion. Det är en tröstlös kurs, på det hela taget pedagogiskt omöjlig. Och det är en illusion, att barnen skulle ha någon behållning av denna fortlöpande judiska historia från Moses till Mackabeerna. Det är en odräglig massa konstiga namn och ord och en abstrakt framställning. — — — Varmed jag absolut inte vill ha sagt, att gamla testamentet skall portförbjudas i den svenska folkskolan.»

Jag ber att få påpeka, att ingen har vågat bestrida detta påstående, och jag står för att jag på denna punkt verkligen representerar en nära nog enhällig läraropinion. Så olämplig är nämligen tredje klassens kurs. Bara detta faktum borde ha förhindrat skolöverstyrelsen att skriva så avböjande, som den gjort.

Läraryöreningarna erinra om att flera av motionärens önskemål torde kunna tillfredsställas inom ramen av den nuvarande undervisningsplanen. Det är nog så riktigt, att de t o r d e k u n n a, men de bli det i allmänhet icke. »Planens intentioner komma givetvis inte alltid till sin rätt», skriver skolöverstyrelsen, och det är ju därför, som jag har begärt en ordentlig sovring av undervisningsstoffet och klarare verba i de metodiska anvisningarna.

Sveriges allmänna folkskolläraryöreningens yttrande återfinns i andra kammarrens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1. Det är så koncist och väl skrivet, att jag ber att få återge något litet av detsamma, och detta i synnerhet som det inte är tillgängligt här. Man säger först, som jag nämnde, att »flera av motionärens önskemål torde kunna tillfredsställas inom ramen av den nuvarande undervisningsplanen. Skall t. ex. läraren, i enlighet med vad som i undervisningsplanen angives som mål för ämnet, giva lärjungarna en efter deras mottaglighet och behov avpassad kunskap om kristendomens uppkomst, innehåll och utveckling, torde han inte kunna meddela en sådan undervisning utan att påvisa de lägre eller högre former, som religionen under skilda tider iklätt sig.» — Det är just vad jag begär. — »Av Israels politiska historia bör sålunda icke medtagas mera, än vad som är nödvändigt för att förstå dess religiösa.» Det är också vad jag har påyrkat. Vidare erinrar man därom, att »under de tjugo år, som förflutit sedan undervisningsplanen fastställdes, har en historisk bibelsyn alltmer efterträtt den äldre uppfattningen om verbalinspirationen, varför en anvisning i angivet syfte ej nu behöver riskera att möta samma motstånd som vid tiden för undervisningsplanens tillkomst». Sedan står här, och jag ber om särskild uppmärksamhet för detta: »Genom tillämpande av en historisk bibelsyn vid undervisningen skulle lärjungarna även erhålla en mera objektiv uppfattning av vad motionären kallar bibelns legendariska och mytologiska innehåll.»

Av dessa ord framgår ju, att författaren till detta centralstyrelsens för Sveriges allmänna folkskolläraryörening yttrande uppenbarligen menar, att ännu förhåller det sig ingalunda så, att man i tillräcklig utsträckning anlägger den historiska bibelsynen. Jag citerar vidare: »Den svåraste frågan vidrör motionären i sin tredje punkt, där han påyrkar undanskjutandet av sådant, som för vår tids sanningsmedvetande är otillgängligt och vetenskapligt ohållbart i fråga om framställningen av Jesu person och liv. I syftet, i vad det gäller tillfredsställandet av sanningskravet i religionen, vill centralstyrelsen instämma» — jag understryker detta — »men gränsdragningen blir givetvis ytterst ömtålig och särskilt för lekmannen ofta omöjlig att verkställa. Styrelsen vill erinra om att här inrymmes en för kristendomen så central fråga som spörsmålet om Jesu uppståndelse. Det ligger därför i sakens natur, att denna gränsdragning måste ske med stor varsamhet, så att den icke kränker uppfattningen i de många olika

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolan. (Forts.)

hem, varifrån lärjungarna komma.» Det är ju alldeles påtagligt, att man måste gå fram med största varsamhet, men rent principiellt finns ju ingen skillnad — om vi se denna fråga ur synpunkten av det teoretiska sanningskravet — vare sig spørgsmålet gäller Jesu egen uppståndelse från de döda, änkans son i Nain eller Lazarus. Berättelsen om Kristi himmelfärd är inte pålitligare än historien om Elie himmelfärd, men det kan ju hända att man bör uttala sig lite varsammare i förra fallet. Om man i likhet med centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryrkesförbund hävdar, att det skall vara sanning i religionsundervisningen, kommer man emellertid inte ifrån, att berättelserna om Jesu uppståndelse och himmelfärd måste hänföras till legenderna.

Vidare säger centralstyrelsen, att den instämmer i vissa av de krav, som motionären framfört — såvitt jag kan finna instämmer den i *alla* — och slutar med yrkandet, att motionärens »krav icke föranleda omedelbara åtgärder utan i den mån så befinnes lämpligt och möjligt beaktas vid en kommande allmän revision av undervisningsplanen för rikets folkskolor».

Man tycker ju, att utskotten både i första och andra kammaren skulle utan vidare ha kunnat gå på den linje, som Sveriges allmänna folkskolläraryrkesförbund anvisat. Hur försiktigt yttrandet än må vara, är det i alla fall klart och tydligt.

Folkskolan har ju ingen obegränsad tid för kristendomsämnet, och bland de kristna finnas olika uppfattningar om vad jag kallat Bibelns legendariska och mytologiska innehåll. Är det då så orimligt att kräva en absolut central plats i undervisningen för vad vi alla kunna kalla det väsentliga, det som vi alla skulle kunna enas om, enkannerligen Jesu egen förkunnelse, och skjuta undan vad som efter många kristnas uppfattning är otillgängligt och vetenskapligt ohållbart i fråga om framställningen av Jesu person och liv. Skolöverstyrelsen menar nu, att en sådan synpunkt är ohållbar och ovetenskaplig och att motionären står främmande för den historiska synen på vår religiösa urkund. Skolöverstyrelsen säger nämligen på sidan 5 i andrakammarutskottets utlåtande, att: »Överstyrelsen kan icke underlåta att framhålla, att vissa uttalanden i motionen tyda på att motionens författare stått främmande för den historiska synen på vår religionsurkund. — — — Det har synbarligen undgått motionens författare, att de legendariska inslagen i en religionsurkund kunna vara av lika stort värde för vår kännedom om den tro och religion, denna återspeglar, som de delar av denna, som kunna anses återgiva ett historiskt förlopp eller skildra en historisk person eller händelse.»

Här noteras först med tacksamhet, att skolöverstyrelsen medger, att det finns legendariska inslag i Bibeln, och jag ber att få adressera denna upplysning till de ortodoxa och bokstavstroende. Uppenbarligen har jag rätt i vad jag tillåtit mig säga i min motion, att det finns sannolikt inom hela ecklesiastikdepartementet och skolöverstyrelsen eller bland folkskolinspektörerna inte en enda person, som av hjärtat bekänner sig till den ortodoxa kristologien eller tror på bibelns mirakler. Men jag måste fråga: vad menar teologen generaldirektör Holmdahl med en historisk syn på vår religiösa urkund, eftersom han påstår, att motionären saknar den? Med en historisk syn förstår jag för min del, att man inser, att vad vi nu kalla legenden och mirakler på Bibelns tid var något, som inte alls stötte människors förnuft, därför att man då alls inte hade vår naturkunskap, och att man på grund av detta historiska begripande låter detta vara detta och således inte låter religiöst oväsentliga ting förringa Bibelns religiösa och etiska värde.

Det gäller således att eventuellt bibringa även barnen en historisk syn, så att inte heller de, nu eller framdeles, stöta sig på legenderna och miraklen. Det är naturligtvis en mycket svår sak. Barnen äro andligen omogna. För

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolan. (Forts.)

en vuxen person bör det ju inte vara så svårt att anlägga en historisk syn, men det är vanskligare för barnen. Inte desto mindre är det av vikt, att barnen såvitt möjligt bibringas denna syn, och jag har i min motion tillåtit mig att citera några ord av biskop Einar Billing. Han skriver där bland annat följande: »I den mekaniska uppfattningen av bibeln såsom en uppenbarad lärolag, ha såsom bekant alla angrepp på kristendomen sin kanske mäktigaste bundsförvant.» Han slutar med att erinra om, »att fastän skolbarnen i regel — 'undantag givas helt visst' — är oberörda av dessa stridsfrågor, så är det inte därför skäl för lärarna att underlåta att gå in på frågan om bibelns verkliga betydelse till en tidpunkt, då de kan antagas ha stiftat bekantskap med angreppen på bibeln; det gäller att, innan angreppen kommer, länka in barnens tankar i rätt riktning». Vad jag här har nämnt, må också gälla legender och mirakler.

Detta är således min uppfattning om vad en historisk syn innebär, och om det också är skolöverstyrelsens, äro vi ense inbördes, men fullkomligt oense med de s. k. bibeltrogna riktningarna. Jag citerar här en stor tidning, som anser, att »kristendomen alltid bokstavligt har trott på Kristus såsom född av jungfru och lekamligen uppstånden från de döda», och som begär rätt för kristna föräldrar att befria sina barn från en kristendomsundervisning som står i strid mot den heliga skrift, d. v. s. dess ordagranna lydelse. Om man verkligen har en historisk syn på bibeln, så kan man omöjligt finna det riktigt att, såsom jag i motionen uttryckt mig, lärare undervisa om miraklen, det må vara jungfrufödseln eller Jesu uppståndelse, på ett sådant sätt eller låta barnen läsa om dem på ett sådant sätt, att de ovillkorligen få den uppfattningen, att det är historisk sanning på samma sätt som det är sant att åskan är en elektrisk urladdning och att Gustav II Adolf stupade vid Lützen 1632.

Varför skulle man nu inte kunna sovra undervisningsstoffet ur denna synpunkt lika väl som ur andra synpunkter? Jag slår upp i ett skolreglemente kursplanen för kristendomsämnet. Den omfattar sju och en halv sidor stor kvart och innehåller detaljerade uppgifter om vad man bör läsa i de olika klasserna. Samma kursplan ungefär har man i alla andra skoldistrikt, och läroböckerna följa den. Jag väljer fjärde klassen: »Ett urval för barnen lämpliga stycken ur evangelierna, huvudsakligen innehållande berättelser, i tidsföljd ur bibeltexten.» (Momentet är ordagrant taget ur den officiella undervisningsplanen.) Härefter följer inte mindre än 55 olika berättelser. Jag tar på måfå några rubriker: Jesu födelse bebådas, Jesus frestas av djävulen, Jesu samtal med en samaritisk kvinna, Jesu bergspredikan, Liknelsen om den barmhärtige samariten, Jesus uppväcker Jairo dotter, Jesus bestraffar fariséerna och de skriftlärda, Jesus vittnar om sig såsom Messias, Jesus instiftar nattvarden, Jesu lidande och död, Jesu uppståndelse, Jesus uppenbarar sig vid Tiberias sjö, Jesu missionsbefallning och instiftande av det heliga dopet, Jesu himmelfärd.

Det var bara fjorton av femtiofem berättelser, och jag tog dem på måfå. Märk, hur olika de sinsemellan äro. Antag nu, att jag som lärare skulle tillåta mig att bland dessa berättelser välja ut en del såsom t. ex. Jesu samtal med en samaritisk kvinna, Jesu bergspredikan, Liknelsen om den barmhärtige samariten, Jesus bestraffar fariséerna och de skriftlärda, Jesu lidande och död, för undervisningen och låta de andra vara. Jag har då i själva verket gjort det urval, som jag talat om och alltså utfört en sovring ur den synpunkten, att man undviker berättelser med legendariskt och mirakulöst innehåll. churu skolöverstyrelsen påstår, att det är omöjligt att genom-

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolan. (Forts.)
 föra och att det icke kan »godtagas vare sig från en vetenskaplig eller praktisk-pedagogisk inställning till denna fråga».

Jag har här i min hand en bok som redan är trettiofem år gammal och heter »Berättelser ur Evangelierna». Den har använts i många år i Göteborgs Högre Samskola och är skriven av Sven Lönborg och Märta Ambrosius. Jag vill läsa upp innehållsförteckningen. Den börjar med Palestina som inledning och därefter kommer Johannes döparen, Jesus börjar predika, Jesu bergspredikan, Liknelser om himmelriket, Den barmhärtige samariten, Konungen, som höll räkenskap, Jesus och Johannes, Det första budet, Det förlorade fåret och den borttappade penningen, Den förlorade sonen, Jesus och synderskan, Publikaner och syndare, Fikonträdet o. s. v. Här finns inte en enda berättelse, som innehåller något legendariskt, mytologiskt eller något annat övernaturligt. Här är i alla fall sovringen genomförd, och det var egentligen det, som skulle bevisas.

Jag vill vidare erinra om vad Uppsala domkapitel sagt. Det återfinnes också i betänkandet från det tillfälliga utskottet i andra kammaren. Uppsala domkapitel förklarar, att den nuvarande undervisningsplanen medger en viss frihet för lärarna. Det heter, att »så stor frihet lämnats lärarna i valet av texter, att de av motionären framställda svårigheterna icke behöva vålla större olägenhet». Observera således, att det är fakultetens uppfattning, att det kan vara svårigheter och att lärarna då ha möjlighet att något sovra stoffet. Jag är emellertid icke lika optimistisk som Uppsala domkapitel. Jag vet nämligen med min tjugosexåriga erfarenhet, hur det i realiteten förhåller sig. Lärarna äro i hög grad bundna vid de lokala skolreglementenas kursplaner, och det är inte så lätt för dem att taga sig friheten att gallra. Rent formellt föreligger i alla fall denna möjlighet.

Sveriges folkskolläraförbund har i sitt yttrande erinrat om, att undervisningsplanen inte föreskriver, att man skall läsa allt rubb och stubb utan att man kan välja, och då kan man, säger folkskolläraförbundet, utesluta de berättelser, som t. ex. motionären anser vara olämpliga. Jag önskar således blott, att man i den officiella undervisningsplanens metodiska anvisningar med tydliga ord skall utsäga just rätten för läraren att göra ett urval även med hänsyn till bibeltextens legendariska och mirakulösa innehåll.

Nu ber jag att få fråga: vill kungl. skolöverstyrelsen gå med på denna rätt för läraren? Om skolöverstyrelsen svarar ja, är man hjärtligt tacksam, men om den verkligen har denna ståndpunkt, borde den ha skrivit annorlunda i sitt utlåtande. Det är just förtydligandet, som jag åsyftade, då jag i andra punkten av min motion ifrågasatte »en sådan omarbetning av de metodiska anvisningarna, att vid undervisningen klart och tydligt må framgå den olika karaktären och det olika värdet av det bibliska kunskapsstoffet».

Förhåller det sig inte så, att de berättelser, som jag omnämnt, verkligen ha olika karaktär och värde? Äro icke de religiösa och sedliga värdena olika i dessa skildringar? Jag har endast begärt ett förtydligande, och jag har krävt uppriktighet i dessa frågor, ty jag vet av mångårig erfarenhet, hur det förhåller sig. Jag måste således ovillkorligen konstatera, att kungl. skolöverstyrelsen brustit i bevisningen för sitt påstående, att min synpunkt på sovringen av det bibliska stoffet är ohållbar och icke kan godtagas vare sig från en vetenskaplig eller praktisk-pedagogisk inställning till denna fråga. Jag konstaterar samtidigt, att man tyvärr inte av skolöverstyrelsen under dess nuvarande teologiska ledning kan vänta sig en tillfredsställande revision av undervisningsplanen för kristendomsämnet, såvida inte riksdagen ger uttryck för sin uppfattning, att de synpunkter, jag framfört i min motion, verkligen förtjäna

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolan. (Forts.)

beaktande. Kanske man också i sinom tid kan vänta ett ord från departementschefen.

Jag vill inte bli missförstådd, och därför ber jag nu dem, som orka följa med min framställning, observera vad jag skrivit i motionen: »Det är inte alls min mening, att alla dessa utan tvivel historiskt oriktiga berättelser om Jesu födelse, uppståndelse och himmelsfärd, om de vise männen från Österlandet och flykten till Egypten samt om alla underverken ovillkorligen måste avlägnas från folkskolans kursplan.» Det förefaller som om t. ex. skolöverstyrelsen icke lagt märke till detta. Jag skriver uttryckligen, för att missförstånd till varje pris skall undvikas, att det är inte nödvändigt att utesluta dessa berättelser och att det kanske vore en förlust, ty somliga av dem ha både pedagogiskt, religiöst, etiskt och estetiskt värde, och bibelns sköna och traditions-mättade sagovärld, som Västerlandet i snart två årtusenden hämtat andlig näring ur, bör inte stängas för barnafantasi. Men dessa berättelser böra läsas i ett sådant *sammanhang*, att det utan vidare — således utan att man just behöver påpeka det — framgår, att *det är fråga om dikter och legender och inte om historiska sanningar* av samma slag som barnen få inhämta i t. ex. svensk historia, och än mindre om »frälsningssanningar». Berättelsernas etiska och estetiska värde förringas inte härigenom. Det förhöjes tvärtom, ty fantasien får fritt spelrum, och inga obehöriga och störande tankar tränga sig på, såsom måste bli fallet om berättelserna presumeras historiskt sanua och verkliga.

Till slut skall jag tillåta mig att anföra några rader ur ett brev, som jag har mottagit från en man, som man utan vidare kan beteckna som en av Sveriges nu levande största kulturpersonligheter. Han skriver följande: »Kristendomen är till sitt väsen varken vetenskap eller moral utan just religion. Till varje religion hör nu en gång myter, legender, symboler. Sanningsbegreppet är faktiskt icke så enkelt, som en ensidig intellektualism vill få oss att tro. Faust, Hamlet och Don Quijote ha aldrig levat, och de stora dikterna om dem äro således i rent intellektualistisk mening osanna, men de ha en inre konstnärlig och symbolisk sanning. På samma sätt må t. ex. julevangeliet om födelsen i Betlehem, de vise männen, stjärnan o. s. v. i rent intellektualistisk mening vara osann. I en djupare mening har det fått en symbolik, som genom generationers tro kommit att rymma en djup sanning. Jag skulle ha ansett min egen barndom åtskilligt fattigare än den var, om jag ingenting fått veta om Babels torn och syndaflo den, om Abraham och Josef, om Saul och David, om Elias och Achab. Och hur skall överhuvud den människa kunna förstå det minsta av det västerländska kulturarvet, som står främmande för bibelns värld av legender och symboler? Man kan varken förstå Fröding eller Karlfeldt, varken Bellman eller Strindberg eller snart sagt något som helst av den stora konsten och den stora dikten, om denna värld bleknar bort. — — — Det är därför inte min mening att barnen skola hållas utanför den historiska synen på bibeln och kristendom eller tvingas tillbaka till den gamla ortodoxien. Långt därifrån. Men det märkvärdiga är just, att denna ortodoxi och denna intellektualism, som gärna kallar sig radikal, båda ha det gemensamt att de äro *djupt ohistoriska*. Båda glömma, att en tids sätt att se på saker och ting aldrig är detsamma som den absoluta sanningen utan alltid är historiskt betingad.»

Så långt brevskrivaren, och hans ord äro som tagna ur mitt eget hjärta. Jag delar till fullo hans djupt historiska syn på bibeln och kristendomen såsom den historiskt har framträtt, och denna historiska syn strider inte på minsta sätt emot, utan är tvärtom en förutsättning för den uppfattning rörande kristendomsundervisningen, som jag här gjort mig till talesman för.

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolan. (Forts.)

Liksom brevskrivaren reagerar jag emot den strävan, som till äventyrs kan finnas på vissa håll att utbleka och urvattna den historiska kristendomen och beröva den vad som talar till fantasi och känsla. Det framgår tydligt nog av vad jag nyss citerade ur min motion om vissa »ohistoriska» berättelsers värde för fantasien och känslan. Kristendomen bör förvisso inte förvandlas till en hygglig och upplyst morallära i största allmänhet. Men jag har velat värna om jämväl den intellektuella redligheten. Vi få inte glömma, att alla tankar och föreställningar, de må avse religiösa eller profana ting, måste legitimeras inför förnuftets domstol. På denna punkt borde teologien lika litet som filosofien tåla något smussel. Men det är just vad den teologi gör, som älskar att kalla sig för modern och som förebrår och stämplar såsom förlegad och övervunnen en teologi, som ännu har respekt för det teoretiska sanningsbegreppet. Kristendomen står och faller inte med att de kristna tänka olika i olika teologiska ting, men enligt min tro står och faller hela Västerlandets kultur med kristendomen. Låt oss därför alla slå vakt omkring kristendomen.

Herr talman! Jag vet mycket väl, att min motions öde i så måtto är beseglat, att den naturligtvis inte kan föranleda någon riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en revision av undervisningsplanen, eftersom det tillfyllest blivit upplyst, att en dylik revision kommer att ske vår bön förutan. Alltså skriver icke riksdagen. Men det synes verkligen inte opåkallat, att de synpunkter, jag anfört, åtminstone få komma under omprövning vid den utlovade revisionen.

Inom utskottet fanns det majoritet för en sådan ståndpunkt. Det vet jag, men av hänsyn till minoriteten och för att man skulle få ett fullkomligt enhälligt utskottsutlåtande har man använt vaga ord. Jag vill emellertid vädja till dessa ledamöter av första kammarens första tillfälliga utskott, med dess ordförande i spetsen, vilka ju faktiskt ha den uppfattningen, att de synpunkter, som framförts i motionen och nu i dag, verkligen förtjäna beaktande, att de också ville vara med om ett klart uttalande i motionens syfte. Utskottets motivering slutar med följande ord: att »Vid en dylik allmän översyn bör givetvis även kristendomsundervisningens reformering bli föremål för övervägande, varvid de av motionären anförda synpunkterna — i den mån de visa sig därav förtjäna — torde komma under omprövning». Det är en helt annan inställning än vad majoriteten hade i andra kammarens första tillfälliga utskott, och denna första kammarens utskotts ståndpunkt sammanfaller snarast med den reservation, som i andra kammaren samlade 83 röster mot 89. Det är klart, att man med denna parentes, »i den mån de visa sig därav förtjäna», som i sak är betydelselös, köpt sig minoritetens medgivande att inte reservera sig. Jag har den uppfattningen, att första kammaren finner det rimligt, såsom ett måttfullt krav, att mina synpunkter vid den revision, som kommer, skola tagas upp till prövning. Är det så, att skolöverstyrelsen skall ha hand om denna revision, bör den också få veta riksdagens uppfattning i saken, ty med den inställning, som generaldirektören har deklarerat, är det eljest fara värt, att allting blir vid det gamla. Om jag bara vågade, skulle jag vilja vända mig till de enskilda ledamöterna av denna kammare, till generaldirektör Sam Larsson, till professor Ohlin, till doktor Ivar Öman, till doktor Knut Petersson och många, många andra och fråga dem, om de inte stå i själva verket helt på min sida i denna sak. Jag är fullkomligt säker på, att de allesammans dela min uppfattning rörande kristendomsundervisningen i folkskolan.

Herr talman, jag tillåter mig hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon annan kammarens åtgärd föranleda än ett uttalande, att de i motio-

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolan. (Forts.)
 nen framförda synpunkterna måtte tagas under omprövning vid en kommande revision av gällande undervisningsplan för folkskolan.

Herr Johanson, Karl August: Herr talman! Jag skall inte ta upp till något utförligt bemötande det anförande, som motionären har hållit. Jag skall endast meddela kammaren, att utskottet har tagit del av samtliga de yttranden, som ha inkommit till andra kammarens första tillfälliga utskott. Då dessa yttranden ha återgivits i dess utlåtande nr 1, som har delats även i första kammaren, ha vi inte ansett det vara nödvändigt att foga dem till vårt utlåtande och detta särskilt, då de i huvudsak gingo ut på ett avstyrkande av motionen.

Jag skall nu bara be att i korthet få citera, vad skolöverstyrelsen säger om motionen som sådan. Den går på ett avstyrkande och säger bl. a.: »Vad slutligen motionens hemställan om en revision av gällande undervisningsplan för kristendomsundervisningen i folkskolan beträffar, har överstyrelsen, om ock på andra skäl än på de i motionen anförda, redan förklarat sig icke hava något att i och för sig invända mot en dylik revision, varvid såväl lärostoffets gruppering som anvisningarnas innehåll borde överses.» Skolöverstyrelsen avslutar sedan sitt utlåtande med att säga: »Skolöverstyrelsen får alltså avstyrka bifall till den föreliggande motionen.»

Då motionären som stöd för sin hemställan åberopat att folkskolläraryrkingarna stodo på hans sida och citerat, vad centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryrkingens anförde, skall jag också taga mig friheten att läsa upp några citat — mycket korta — ur dess yttrande: »Centralstyrelsen är sålunda ense med motionären om, att en granskning av undervisningsplanen beträffande kristendomsämnet är påkallad, och instämmer i vissa av de krav motionären framfört. Centralstyrelsen har emellertid i annat sammanhang aktualiserat frågan om en omarbetning av 1919 års undervisningsplan i sin helhet. Styrelsen anser, att kristendomsämnet härvid icke bör utbrytas och behandlas för sig utan medtagas i den av oss påfordrade allmänna revideringen av undervisningsplanen.» Centralstyrelsen slutar med att hemställa, att »framförda krav icke föranleda omedelbara åtgärder utan i den mån så befinnes lämpligt och möjligt beaktas vid en kommande allmän revision av undervisningsplanen för rikets folkskolor».

Sveriges folkskolläraryrkingens förbund går ungefär på samma linje, och det göra samtliga de föreningar, som ha yttrat sig. Den förening, som jag misstänker, den ärade motionären tillhör, nämligen Statens folkskoleinspektörers förbund, säger bland annat, att »den finner ej anledning föreligga, att undervisningsplanen för kristendomsämnet blir föremål för en särskild revision utan samband med övriga ämnen».

Ja, det är dessa yttranden, som föreligga och som motionären här har åberopat som stöd för sin motion. Utskottet har emellertid ansett, att ifrågasättande yttranden gå i avstyrkande riktning, och utskottet har därför kommit till det resultat, som föreligger i utskottets utlåtande. Jag kan också meddela, att andra kammaren har avslagit en motion, som beträffande motiveringingen icke är fullt likalydande, men som dock har samma kläm. Det stod ganska stor meningsstrid i andra kammaren om själva motiveringingen, och det fanns också till utskottets utlåtande fogad en reservation, som fick en rätt stor anslutning. Utskottets motivering antogs emellertid av andra kammaren.

Då nu motionären hemställer om att en del av utskottets ledamöter skulle vilja vara med om att ändra på den ståndpunkt, som de intagit i utskottet, och i stället följa honom, kan jag för min del inte göra detta. Har man i

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolan. (Forts.)

utskottet gått in för att få ett enhälligt utlåtande och detta utlåtande har godkänts av utskottet, anser jag för min del att då kan och bör man, även om man som jag för min del i detta fall kan följa med motionären rätt så långt i hans yrkanden, inte göra detta, därför att utskottets ställningstagande är enhälligt, och förutsättningen för detta ställningstagande är det utlåtande, som här föreligger.

Jag skall inte, som jag redan från början sade, ingå i någon polemik vare sig mot motionären eller motionen, utan jag nöjer mig med, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Gustavson, John: Herr talman! Jag har begärt ordet för att det skulle höjas en röst från det håll, där man icke är så påverkad av modern bibelforskning som motionären herr Brandt och den stora mängd människor i detta land, som enligt hans förmenande skulle stå bakom honom. Hela motionen utgör enligt min mening ett starkt och hätskt angrepp på det, som sedan gammalt betraktas som det fundamentala i vår kristna tro och livsåskådning, åtminstone på alla de håll, där man icke blivit påverkad av denna moderna bibelforskning.

Man kan säga att motionen, för att nu ta det i korta drag, går ut på att lärarna skola få ett bemyndigande att göra ett urval ur bibeln av vad som skulle vara lämpligt att läsa för barnen och få avgöra, vilket som skall hänföras till myter och legender och vilket som skall hänföras till historiska sanningar. Vad tror herr Brandt att det skulle leda till om lärarna och lärarinnorna i de olika skolorna efter eget skön skulle få göra detta urval? Somliga skulle förklara, att detta är en myt, här skall man anslå sagotonen, så att barnen tydligt och klart förstå, att det inte är sanning, att de läsa det bara därför att det är vackert, därför att det har ett visst estetiskt värde, därför att det kan främja barnafantasin o. s. v. Men det skulle kunna gälla samma ting, som andra lärare och lärarinnor betraktade som historiska sanningar.

Herr Brandt säger både i motionen och i sitt anförande här i dag om vissa ting, att han inte kan begripa dem. Särskilt kommer detta fram i motionen, där han förklarar att det finns vissa punkter i 1919 års undervisningsplan, som han inte kan begripa. Men det är nog en hel del annat också, som herr Brandt inte begriper! Ja, det är nog så med oss litet var, att det gives saker och ting, som vi inte begripa och som det mänskliga förnuftet aldrig kommer att begripa. Och skall det inte få förekomma något annat i vår kristna och religiösa undervisning i skolorna, än vad vi själva kunna begripa, så är det nog en bekännelse, som vi få göra litet var, att vi begripa ganska litet om man skall gå till kärnan av en hel del problem.

Herr Brandt anser sig kapabel att räkna upp vissa berättelser ur bibeln och förklara, att de på grund av förnuftets erfarenhet och naturvetenskapens, historiens och bibelforskningens vittnesbörd icke kunna vara sanna. Han nämner särskilt berättelserna om att Jesus föddes till världen på annat sätt än andra människor, att han väckte upp döda och att han själv lekamligen uppväcktes från de döda. Ja, herr Brandt, vad veta vi om livet och döden överhuvud? Hur uppkommer livet? Har herr Brandt den blekaste aning om detta, skulle det vara synnerligen intressant om han kunde delgiva det åt sina medledamöter här i kammaren. Vi veta att sädeskornet gro och spirar när man lägger det i jorden. Men vad är det som orsakar detta? Där står vårt förstånd stilla. Det finns kemister, som på kemisk väg kunna framställa ett sädeskorn, som man med avseende på dess sammansättning och utseende inte kan skilja från ett vanligt korn. Men att få detta korn att gro genom att lägga det i jorden, eller genom att preparera det med några preparat — se, det lyckas inte! Vi veta

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolan. (Forts.)

alltså förfärligt litet om livet och döden. Vi veta att en människa födes till liv i form av ett foster i moderlivet. Vi leva en tid, och sedan dö vi. Men vad är det som verkar detta livets uppkomst?

Vidare säger herr Brandt genom ett citat, som han anført på sidan 3 i sin motion, att menar en människa sig »på en punkt ha uppdagat ett litet misstag i bibeln, ter det sig lätt för henne som om allt ramlade samman». Det finns intet bättre motiv för att slå ihjäl hela herr Brandts argumentering än just detta. Han vill ha det därhän att man skall sovra och gallra ut det, som skall räknas som myter och legender, ifrån det, som skall räknas som historiska sanningar. Vad blir det då kvar? Om man lyckas pränta i barnen, att vissa berättelser icke äro sanna, då blir antagligen följdén, som herr Brandt påpekat, att om ett litet misstag uppdagats i bibeln, så ter det sig som om allt ramlar samman. Jag anser sålunda inte att man kan göra ett sådant urval och säga, att det ena är sanning och det andra icke sanning. Det går inte att göra denna skillnad med vårt mänskliga förnuft, då det är så kolossalt begränsat som det i verkligheten är.

Det finns någonting som heter tro. Det ordet förekommer inte, varken i motionen eller i herr Brandts ganska långa och ingående anförande här i kammaren för en stund sedan. Det ordet saknades. Det fanns för länge sedan människor som blevo utsatta för oerhörda straff — om jag inte minns fel blevo de dömda att mista livet — därför att de hyllade en sådan sats som t. ex. att jorden är rund. Det ansågs som en myt, och det var så brottsligt att framföra en sådan lära, att de som gjorde det blevo utsatta för sådana förföljelser. Det var på den tiden.

Jag skall, herr talman, inte ytterligare taga tiden i anspråk något nämnvärt. Jag har bara med några ord velat reagera mot det angrepp, som detta egentligen är. Och när herr Brandt förklarar, att han har det stora flertalet lärare i detta land bakom sig, hoppas jag att denna hans optimistiska inställning, utifrån hans egna synpunkter nämligen, icke är så litet ogrundad. Jag tror dock att det fortfarande finns en ganska stor grupp av våra barnalärare, som icke blivit så påverkade av denna moderna uppfattning och denna moderna forskning som vad herr Brandt går och hoppas på.

Jag skall inte gå in på ett detaljgenmäle av det detaljerade och ingående anförande, som herr Brandt här höll, utan jag skall sluta med att yrka bifall till utskottets utlåtande, även om jag rakt inte är belåten med utskottets motivering. När herr Brandt säger, att utskottets utlåtande inte står i överensstämmelse med uppfattningen hos utskottets ledamöter, anser jag mig inte alls vara i stånd att avgöra den saken, men den har ju utskottets ärade ordförande här klargjort. Herr Brandt menar, att utskottets ledamöter äro på samma linje som han, men utskottets utlåtande går i alla fall i en annan riktning. Jag skulle gärna ha sett att hela motiveringen till utskottets utlåtande hade strukits, men jag skall inte heller härutinnan, åtminstone inte för närvarande, framställa något yrkande.

Häri instämde herr *Andersson, Emil*.

Friherre Lagerfelt: Herr talman! Med stor tillfredsställelse mottog jag utskottets betänkande i detta ärende. Utskottet säger att den nu aktuella läroplanen har varit i bruk så länge, att den behöver göras om. Däri instämmer jag till fullo, och jag ber att få komplettera detta endast med det påpekandet, att under de senaste åren har den årliga lästiden i folkskolan i allmänhet förlängts. Det sjunde läsåret har tillkommit och många förändringar ha skett på folkskolans område, vilket alltsammans gör att läroplanen

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolan. (Forts.)
 måste följa med sin tid och läggas om. Att utskottet då förklarar, att om-läggning av läroplanen i kristendom skulle följa med omläggningen av den övriga läroplanen, finner jag vara att riktigt bedöma saken, och jag ber att få instämma i utskottets hemställan att den förevarande motionen icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Så långt hade jag tänkt över ämnet innan den ärade motionären nu höll sitt ganska långa anförande, i vilket jag anser mig ha rätt att taga upp några punkter till bemötande. 1919 års läroplan har haft sina förtjänster och sina fel. Jag hade nog inte tänkt mig från början, att jag någonsin skulle behöva uppträda såsom dess försvarare, då jag sett dess brister alltför tydligt. 1919 års läroplan för kristendomsundervisningen kom fram under en skräck för det gamla s. k. katekesplugget. Katekesläsningen hade kommit i missbruk och i misskredit. Ointresserade lärare funno det bekvämt att låta barnen egentligen bara ägna sig åt denna utantilläsning, och det ena med det andra gjorde att den behövde reduceras. Undervisningen behövde alltså läggas om, men efter min mening gick man för långt, då man strök även utanläsningen av Luthers lilla katekes. Jag tror att det är den fullständigt borttagna katekesundervisningen, som framkallat de anmärkningar, som den ärade motionären har emot kristendomsundervisningen i skolorna. Nu blev undervisningen lagd så att barnen skulle hämta sin kristendomskunskap direkt ur bibeln eller ur berättelser, utplockade ur bibeln. Dessa brottstycken ur bibeln, som nu meddelas i skolan, äro ofta icke omdömesgillt valda. I fråga om gamla testamentet exempelvis anser jag att det läses för mycket på ett för tidigt stadium av barnets utveckling. Och beträffande nya testamentet har man gjort det stora felgreppet, att de s. k. läroböckerna äro lämnade åt sitt öde. Det felet gäller för övrigt också undervisningen i gamla testamentet. Om jag läst motionen i ämnet rätt står ordet Psaltaren aldrig omnämnt då det talas om gamla testamentet, och över det nya testamentet är väl ett svart streck draget vid vår Frälsares död.

Om man i stället tillät användning av läroböcker finge barnen en helt annan undervisning i kristendom än vad som gives genom den mångfald av berättelser, som enligt motionärens mening icke äro lämpliga till undervisning.

Vidare ha vi motionärens ovilja mot de berättelser i bibeln, särskilt nya testamentet, som innehålla något underverk. Givetvis måste en del underverk förklaras på så sätt, att människorna på den tiden voro inställda på att se underliga ting ske i allting, som var tämligen naturligt, och att många förhållanden därför ha blivit skildrade såsom mera märkvärdiga än vad de kanske många gånger voro. Men för den som har ögat öppet för och sinnet inställt på Guds allmakt te sig många underverk icke så svåra att förstå, som de göra om man inte vill se varifrån de komma. För en nu levande människa, som har ögat öppet för annat än det enbart materiella, ter det sig väl bra ofta så i livet, att man ser ett under ske både med sig själv och i tingen omkring. Därför är det väl djärvt att dra ett streck över de underverk, som stå omtalade i vår heliga skrift.

När motionären bemöter verbalinspirationen finner jag att han gör någonting som kallas för att i en debatt slå in öppna dörrar. Det är väl ändå något som kommit bort ur det allmänna medvetandet och det allmänna beaktelsesättet.

Vidare talar motionären om sin erfarenhet att lärarna ha en inställning emot vad han själv kallar dogmatisk kristendom. Men det finns folk av alla sorters uppfattningar i alla samhällslager och livsställningar hos oss. Tanken är fri. Och jag får säga, att den ganska stora beröring, som jag har haft med skol-

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolan. (Forts.)

lärare, både män och kvinnor, givit mig den uppfattningen, att de i regel äro ganska allvarsamt kristligt inställda, och att de i allmänhet inte, efter vad jag kan förstå, befinna sig i opposition mot vår kyrka och vår kyrkliga ordning.

Jag hoppas visst att läroplanen i kristendomsämnet skall komma under omarbetning. Men jag vågar säga, att även jag gör den reservation, som utskottet har gjort i sitt betänkande genom orden »i den mån de visa sig därav förtjänta». Att därvid även någon synpunkt, som i motionen är framförd, också kan komma under omprövning, håller jag inte för otroligt alls.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson, Nils: Herr talman! I likhet med några andra av kammarens ledamöter instämde jag i den föreliggande motionens syfte. Att jag nu står på samma linje som de övriga ledamöterna i utskottet beror endast och allenast därpå, att av de inkomna yttrandena framgår, att undervisningsplanen i sin helhet inom kort kommer under en allmän översyn och att då även kristendomsämnet blir föremål för omprövning. Under sådana förhållanden måste jag finna det opåkallat att nu yrka på en skrivelse med begäran om utredning i speciellt detta ämne. Det är på denna grund, som utskottet har kunnat bli enigt. I en kanske bedräglig förhoppning, om jag får uttrycka saken så, att det inte skulle behöva uppkomma någon vidlyftigare och långvarigare kulturdebatt här i kammaren, skrevo vi i olikhet med andra kammarens utskott mycket kort, och det förekommer ingen polemik mot motionären i vårt utlåtande. Hade detta satts i fråga skulle jag för min del inte ha kunnat vara med om utlåtandet. Detta innebär sålunda kort och gott en hänvisning till hur frågan ligger och dessutom säges det ut att vid den allmänna översyn, som väntas, bör givetvis även kristendomsundervisningens reformering bli föremål för övervägande, varvid de av motionären anförda synpunkterna torde komma under omprövning. Visserligen har man inskjutit satsen »i den mån de visa sig därav förtjänta», men motionären bör knappast ha något att invända mot denna inskjutna sats, ty jag förmodar att han är av den meningen att de synpunkter han framfört verkligen äro förtjänta av beaktande.

Det förefaller rätt överflödigt med någon längre debatt, då frågan ligger till på detta sätt och då det av allt att döma icke är möjligt att översynen av undervisningsplanen kan äga rum utan att också kristendomsundervisningen blir föremål för närmare granskning.

Jag har intet behov av att upptaga någon polemik med de två senaste ärade talarna, som ju ha sin speciella och jag vågar kanske säga något gammalmodiga syn på frågan — respektabel naturligtvis, men en syn, som dock knappast torde delas av det stora flertalet av upplysta människor. De må ju gärna få vittna om sin tro. Jag tror emellertid att de lika tryggt som motionären kunna överlåta åt den bebådade utredningen att taga upp hela problemet; sedan blir det tillfälle att bedöma om översynen har skett i den rätta andan och den rätta riktningen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Brandt: Herr talman! Jag blev, som det ju ofta kan ske i en debatt, något missförstådd av utskottets ärade ordförande. Det är ju en känd sak, som jag själv omnämnde, att alla som yttrat sig över motionen ha avstyrkt bifall, nämligen till motionens kläm, som ju innebar hemställan om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om revision. Sedan det upplysts, och jag nämnde ju också detta, att en revision kommer vår bön förutan, och mycket snart,

Ang. kristendomsundervisningen i folkskolan. (Forts.)
kunde jag inte ifrågasätta och yrkade inte heller, att riksdagen i skrivelse till regeringen skulle begära en revision.

Men om man har den uppfattningen, som herrar Andersson och Johanson och flera andra personligen ha, att de av mig framförda synpunkterna äro riktiga och förtjänta att tagas under övervägande, så bör man också klart uttala att de skola komma under omprövning. Nu har utskottet kunnat bli enhälligt på det sättet, att det använt vaga uttryck. Herr Gustavson har faktiskt en rakt motsatt uppfattning mot herr Johanson och herr Andersson, men han går ändå på utskottets linje. Han har sålunda nödgats gå med på att mina synpunkter skola prövas vid en kommande revision, fastän han i grund och botten anser att de inte äro värda omprövning. Det är väl så, herr Gustavson? Jo, herr Gustavson nickar bifall! Men i alla fall är han med på detta utskotts- betänkande om att de skola komma under omprövning, givetvis i den förhoppningen att de skola bli underkända.

Då har jag vågat ifrågasätta att man ändå skulle kunna samla kammaren om ett uttalande, som är mera positivt. Jag förstår ju emellertid att det måste vara mycket lättare att få kammaren med på ett enhälligt utskotts- betänkande, och jag vill säga att jag är tacksam över att detta utskotts- betänkande har fått en så pass positiv utformning som det faktiskt har fått. När en viss tidning häromdagen talet om »en attack, som är lyckligen avvärjd» därigenom att andra kammaren med 89 röster mot 83 fattat beslutet att avböja en omprövning av de synpunkter, som jag framfört, så vill jag göra gällande att det beslut, som första kammaren nu står i begrepp att fatta, uppenbarligen är just en så- den attack, som andra kammaren avvärjt med ett par rösters övervikt. På detta sätt komma ju mina synpunkter faktiskt under omprövning, och jag vågar påstå, att stämningen i Sveriges riksdag är sådan, att det i själva verket bara är en mycket ringa minoritet som intar den ståndpunkten, att det inte finns någonting i dessa synpunkter, som förtjänar beaktande.

Jag skall tillåta mig, med uppenbar risk att få avslag, att vördsamt fram- ställa det yrkandet, att första kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att de i motionen framförda synpunkterna måtte tagas under omprövning vid en kommande revision av gällande undervisningsplan för folkskolan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hem- ställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Brandt*, att första kammaren skulle för sin del besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att de i motionen framförda synpunkterna måtte tagas under omprövning vid en kommande revision av gällande undervisningsplan för folkskolan.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklara- des propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

*Ang.
religions-
undervis-
ningen i
skolorna.*

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om utredning och förslag angående religionsun- dervisningen i skolorna.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 112, hade herr *Oscar Olsson* hemställt, att första kammaren för sin del ville besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa en allsidig och förutsättningslös utredning av frågan om en efter tidens krav avpassad refor-

Ang. religionsundervisningen i skolorna. (Forts.)

mering av religionsundervisningen i skolorna samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill en sådan utredning kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet yttrat:

»Som framgår av utskottets utlåtande nr 7 står frågan om en allmän översyn av undervisningsplanen för folkskolan på dagordningen, därvid även kristendomsundervisningen kommer att beröras.

Utskottet anser, att resultatet av en sådan översyn bör avvaktas, innan man till prövning upptager frågan om religionsundervisningen vid rikets undervisningsanstalter i allmänhet.

Under sådana förhållanden anser sig utskottet icke kunna biträda motionen och hemställer alltså, att förevarande motion ej må till någon första kammarens åtgärd föranleda.»

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Den motion, som det nu är fråga om, rör inte folkskolans undervisningsplan, fastän utskottet har tagit den nyss behandlade motionen, som rörde denna undervisningsplan, till förevändning för att yrka avslag på min motion. Min motion vill i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa en allsidig och förutsättningslös utredning av frågan om en efter tidens krav avpassad reformering av religionsundervisningen i skolorna samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kan föranleda.

Jag är icke okänslig för den stora vänligheten i utskottets skrivsätt, då utskottet skriver, att det »under sådana förhållanden» *»inte anser sig kunna biträda motionen»*. Det är således, såvitt jag förstår, utskottets mening att utskottet gärna skulle ha biträtt motionen, om inte detta nu refererade förhållande förelegat. Ja, det förundrar mig egentligen inte, därför att den ställningen har ju varit andra kammarens ställning alltsedan 1918. I andra kammaren uttalade sig år 1918 ett enhälligt utskott med representanter från alla partier för de krav, som jag nu framställer till första kammaren. Och beslutet i andra kammaren fattades den gången med överväldigande majoritet. Just på grund därav, ehuru jag nog uppskattar vänligheten i skrivsättet, anser jag att denna vänlighet inte sträcker sig tillräckligt långt. Denna vänlighet verkar nog oeska, om vi se på förutsättningen, jag vill inte säga en smula lustig, men någonting i den vägen. Ty vad är det för en förutsättning? Jo, utskottet anser, att resultatet av översynen av folkskolans undervisningsplan bör avvaktas innan man till prövning upptar principen. Men, ärade herrar utskottsledamöter, är inte detta rätt konstigt? Brukar man inte göra utredningen först och skriva förordningen sedan? Här förutsätter utskottet att förordningen skall skrivas först. Det förklaras nämligen uttryckligen, att resultatet av översynen bör avvaktas innan principfrågan upptas till utredning.

Jag får säga att första kammaren nog kan vara med på rätt mycket, det har jag sett under min tid här. Men jag tror att första kammaren skulle klara saken bra mycket bättre om den anslöt sig till motionen, i överensstämmelse med den goda vilja, som utskottet har visat.

Frågan gäller således inte folkskolans undervisningsplan.

Man kan tycka, och man tycker det tydligen här i kammaren, att tiden egentligen är för ond och för ödesdiger för att man i den svenska riksdagen skulle taga upp och diskutera så oväsentliga ting som religiösa frågor. Ja, jag förstår en sådan synpunkt. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att det finns en religiös fråga, som upptar folket i detta land i mycket stor utsträckning, både kristna och inte kristna, vilka med samma respekt se på det öde, som bekännelsekyrkan i Tyskland nu får undergå. Den motion jag har väckt

Ang. religionsundervisningen i skolorna. (Forts.)

skulle man kunna säga är väckt just i den tyska bekännelsekyrkans anda, rent principiellt. Den principiella diskussionen är förd i Sveriges riksdag i ett kvarts sekel, och det är den principiella diskussionen, som nu har fått en särskild aktualitet just på grund av vad som övergår bekännelsekyrkans anhängare i Tyskland.

När denna diskussion började här i Sverige voro den tidens kristna, d. v. s. de som kalla sig och älska att kalla sig kristna här i riksdagen, inte i den ställningen att de hade sett religionsförtryck utövas av statens kyrka på kristna bekännare. Därför togo de det förtryck, som statens kyrka utövade på dem, som tänkte annorlunda, ganska lugnt. Eftersom vi fortfarande i Sverige ha sådana förhållanden, att det inte kan tänkas — kanske nu mindre än då, eftersom de frikyrkliga fått större svängrum än de hade vid dessa debatters början — att den svenska staten religiöst skulle kunna utöva något tryck gentemot de kristna här i landet, så ta de kristna det fortfarande ganska lugnt då statens religion övar tryck på dem, som inte bekänna sig till de kristna åskådningarna.

Emellertid tog andra kammaren år 1918 en klar ståndpunkt till denna fråga. Herrar Olof Olsson och Bäckström i denna kammare och herr Per Edvin Sköld m. fl. i andra kammaren väckte motioner om utredning för beredande av konfessionslös religionsundervisning. De väcktes i den andan, att staten har rätt att fordra en viss religionskunskap, men inte en viss religiositet i betydelsen av bekännelse till den ena eller andra religionen. Det hävdades i motionerna, att den konfessionella religionsundervisningen representerar ett förnuftsvidrigt och olidligt tvång. Det ha vi också kunnat se av debatten här i dag. Jag undrar vad herr John Gustavson skulle säga, om staten ålade lärarna i sina skolor att påtvinga hans och hans trosfränders barn den religiösa tro, som herr Brandt representerar. Jag antar att herr Gustavson skulle anse sig vara utsatt för ett alldeles hänsynslöst förtryck. Men herr Gustavson anser det vara fullkomligt i sin ordning att han skall bestämma, att staten skall påtvinga herr Brandts och mina och våra meningsfränders barn den kristna uppfattning, som han har. I motionerna 1918 påpekades att en konfessionell religionsundervisning måste innebära ett förnuftsvidrigt och olidligt tvång, och den saken se vi utomordentligt väl illustrerad i debatten i dag i denna kammare. Första kammaren är litet efter sin tid jämfört med andra kammaren. I andra kammaren framlade ett enhälligt utskott, representerande höger, liberaler och socialdemokrater och representerande fritänkare, frireligiösa och högkyrkliga, ett enhälligt förslag. Under debatten i kammaren anförde utskottets ordförande, herr Arthur Engberg, svårigheterna av en konfessionell religionsundervisning utan kränkning av religionsfriheten på grund av att det inte föreligger någon bekännelsens enhet ens bland de kristna. Nu kan man säga, att i dag nöja sig de kristna med det bekännelsetvång, som finns, därför att de ha nu kommit överens om att under det kunna de alla samlas. Men ordföranden i det tillfälliga utskottet i andra kammaren gick ett steg längre, ty han tänkte också på de människor, som inte bekänna sig till, som han sade, positiva religioner. Vi ha även, sade han, att räkna med de grupper, som gå på sidan av alla positiva religioner, och dessa grupper få inte utan vidare lämnas åsido. »Även dessa ha sitt moraliska patos och sina ideal och de måste taxeras icke med hänsyn till vad de försanthålla i det ena eller andra avseendet, utan med hänsyn till styrkan och allvaret och idealiteten i den moralitet, av vilken de äro bärare. Det är den saken man så ofantligt lätt glömmer.» Men det skulle vara rätt egenomligt om man så lätt skulle glömma den saken här i kammaren nu, när saken har bragts på tal, och glömma den så pass, att man anser att ingenting behöves göras.

Ang. religionsundervisningen i skolorna. (Forts.)

Vad som har aktualiserat frågan är, som jag påpekade, att i Tyskland ha de bekännelsekristna, som just nu ha med sig hela världens sympatier i sin kamp för religionsfriheten, fått en sådan ställning, att de nu ha ställt sig på samma ståndpunkt i fråga om den konfessionella religionsundervisningen som andra kammaren gjorde 1918. De ha funnit att den ståndpunkt, som de förut intagit, eller att man skulle tvinga en kristlig religionsundervisning på barnen, var felaktig. Förr vägrade man från kristligt håll anse, att statens våldförande av barnen genom tvångsinympande av religiös åskådning var principiellt upprörande. Det behövdes således det nazistiska Tysklands uppfostrande av barnen i sin speciella kristna åskådning för att de djupast religiöst kristna skulle begripa, att den vägen var en högst omoralisk väg att gå fram. Så länge skolan har en obligatorisk kristendomsundervisning måste denna naturnödvändigt medföra inplantandet av den kristna uppfattning, som staten anser vara den lämpliga. De kristna i Sverige kunna säga: ja, tack och lov för att staten anser vår kristna uppfattning vara den lämpliga att tvinga i barnen. Men vore det inte säkrare att försöka komma fram till den ståndpunkten, att staten inte får anses ha rätt att bestämma vilken som är den rätta tron för de barn, som tvingas in i statens skola. Först när mänskligheten och nationerna komma dithän, att det blir en allmän reaktion emot religiöst tvång i hur milda och hur jesuitiska och hur välmenande former det vara må, först då kan man ha utsikt att få en fri kristendom bland nationerna och bland mänskligheten — en kristendom som är levande religion och inte de dödas ben på ett sådant sätt som vi nu se i världsbranden och i världseländet. Ty det eländet är dock resultatet av människor, som i årtusenden varit uppfostrade i den kristna religionen. Därmed är inte sagt att det är den kristna religionen, som åstadkommit världseländet, men det är ofrånkomligt att den uppfostran i kristen religion, som har givits, inte kunnat hindra det elände, varunder världen nu lider. Skall man få en kristen religion som en levande kraft måste man gå fram på andra vägar. Uppfattningen av den konfessionella religionsundervisningens nödvändighet för barnens etiska och moraliska fostran har på en hel del håll hittills stått som ett axiom. Är det någon kristen i vårt land, som nu betraktar kristendomsundervisningen i diktaturländerna som en moraliskt uppbyggande kraft för barnen? Det är i så fall en åskådning, som står sticck i stäv emot bekännelsekyrkans i Tyskland.

Andra kammarens första tillfälliga utskott var på sin tid fullt medvetet därom, trots de synpunkter, som då framfördes, att det möter svårigheter att få en konfessionslös religionsundervisning. Men eftersom de voro eniga i utskottet och eftersom andra kammarens även mest religiösa medlemmar — jag vill bl. a. påminna om herr Hamrins instämmande med utskottet — voro eniga om att det inte var bra som det var, eftersom de voro eniga om att den konfessionella kristendomsundervisning, som bedrivits i skolorna, inte var av den art som den borde vara, eftersom de togo hänsyn både till människor med herr John Gustavsons starka och varma tro på vad han kallar den historiska kristendomen och till andra meningsriktningar, eftersom det för dem var nödvändigt att söka komma fram till ett tillstånd, där religionsundervisningen kunde läggas på ett annat sätt, utan det tvång som nu naturnödvändigt följer, så antog andra kammaren med 89 röster mot 44 förslaget om en allsidig och förutsättningslös utredning med ett enda direktiv. Det enda direktivet skulle vara att söka ge sådana riktlinjer för skolans religions- och moralundervisning, att de konflikter av mångahanda slag, som den med sin nuvarande läggning vållar, måtte lösas. Det var ett svårt problem och det är ett problem, herrar medlemmar av utskottet, som måste lösas från helt andra utsiktspunkter än frågan om planen för kristendomsundervisningen i folkskolan. En pedagogisk under-

Ang. religionsundervisningen i skolorna. (Forts.)

visningsplan, låt vara att mycket beror på hur den planen blir lagd, är dock bara en delfråga i den stora frågan. Och just på grund därav, herr talman, håller jag på min motion och hemställer att första kammaren ville besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa en allsidig och förutsättningslös utredning av frågan om en efter tidens krav avpassad reformering av religionsundervisningen i skolorna samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill en sådan utredning kan föranleda.

Herr Johanson, Karl August: Herr talman! Jag skall försöka fatta mig kort, då tiden är så långt framskriden, och inte gå in på frågan i dess helhet. I likhet med vad herr Nils Andersson anförde, då den föregående frågan behandlades, vill jag förklara, att jag hela tiden gått ut ifrån att det icke är vare sig den ena eller den andra meningsriktningen till någon tjänst att man nu rullar upp en stor debatt om de spörsmål, som här föreligga.

Det är väl ändå så att oavsett vilken uppfattning man kan ha både i denna och andra frågor, så får man under tidens lopp revidera sina uppfattningar rätt så mycket. Man får också många gånger trubba av på sin ungdoms ideal, och särskilt då det gäller de spörsmål, som vi nu tala om. Skulle man ändå inte, herr Olsson, kunna vara ense om att oavsett de skiljaktigheter som förefinns i fråga om denna motion och den föregående, som vi nyss behandlade, kunna de dock i huvudsak hänföras till samma område? Jag ställer även en fråga till den ärade motionären: Skulle man våga tro att ecklesiastikminister Engberg skulle vara beredd att effektuera det förslag, som han såsom ordförande i ett tillfälligt utskott i andra kammaren år 1918 var med om att besluta?

Jag tror att det på detta område har skett en hel del, och jag återkommer till det som jag nyss sade om ungdomens ideal: man får trubba av dem och fila av dem högst avsevärt med åren.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Det är nog riktigt vad utskottets ärade ordförande här yttrade om avtrubbandet av ungdomens ideal — jag höll på att säga gunås så visst. Det finns emellertid någonting, som en del människor kalla för avtrubbande av sin ungdoms ideal, men som andra kalla för en dagtingan med fördomen. Det är särskilt på det religiösa området, som åtminstone religiöst inställda människor inte kunna gå med på ett avtrubbande av sanningsidealet. Att andra kunna göra det kan vara roligt och bekvämt för dem, men det är inte därför säkert att de ha rätt när de vilja att deras ståndpunkt, låt vara att det är majoritetens, skall vara den normgivande i fråga om den religiösa övertygelsen och religionsfriheten. Det är den väsentliga och den vägande ståndpunkten i denna fråga.

Jag har ingen fullmakt från den nuvarande ecklesiastikministern att gå in på frågan i hur hög grad han är trogen sina ideal ifrån utskottsutlåtandet vid 1918 års riksdag. Men så mycket anser jag mig kunna säga, att när han av mig fick reda på att jag hade väckt en motion i den andan och med de ordalagen, så var han, såvitt jag kunde förstå, fullt ense med mig och även med sig själv ifrån 1918. Det är inte så roligt att dra in sådana personliga frågor i debatten. Jag hade naturligtvis inte gjort det om jag inte varit provocerad, och utskottsordföranden får väl ta på sitt ansvar att den saken har kommit till synes.

Det är emellertid en småsak och den rör inte den stora principen. Jag skulle dock vara mycket förvånad om någon av de män i andra kammaren 1918, som röstade för en så självklar sak utifrån religionsfrihetens grund-

Ang. religionsundervisningen i skolorna. (Forts.)

satser som denna, skulle ha ändrat mening och i detta fall fått sin ungdoms ideal avtrubbade.

Herr Johansson, Karl August: Herr talman! Det var inte jag som började med att citera herr Engberg, utan den ärade motionären har själv gjort det både i sin motion och i sitt anförande. Och när jag ställde min fråga trodde jag ju inte, att herr Olsson skulle ha någon fullmakt att visa upp. Jag ställde frågan i allmänna ordalag: om man vågar tro, att ecklesiastikministern har samma uppfattning nu som då.

Det är alltså inte jag, som har att ta ansvaret i denna del. Det ansvaret får den ärade motionären ta, då han såväl i sin motion som i sitt anförande här i kammaren särskilt starkt har understrukit den nuvarande ecklesiastikministerns uppfattning i denna fråga.

Herr Olsson, Oscar: I min motion har jag inte citerat ecklesiastikministern av 1939. Jag har citerat ordföranden i andra kammarens första tillfälliga utskott av 1918. Och det var den direkta fråga rörande min mening, som utskottets ordförande framställde, som gjorde det nödvändigt för mig, för att det inte skulle se ut som om utskottets ordförande hade några andra informationer, att lägga fram vad jag hade reda på i denna sak.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion angående hemhjälpsverksamhetens planmässiga organiserande och stödjande från det allmännas sida, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om visst anstånd med indrivning

av skatter m. m. under tider av svåra kreaturssjukdomar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Med stöd av § 55 riksdagsordningen får jag hemställa, att kammaren med hänsyn till infallande helg måtte medgiva, att beträffande samtliga under gårdagen och i dag avlämnade kungl. propositioner, nämligen nr 228 och 232—243, motionstiden må utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionernas avlämnande.

Vad herr andre vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 235, 236 och 238—243 blevo desamma på begäran bordlagda.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 278, av herr *Andersson, Elon*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet samt till avlöningar vid karolinska mediko-kirurgiska institutet;

nr 279, av herr *Björkman, Gustaf Adolf*, och herr *Holmström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet samt till avlöningar vid karolinska mediko-kirurgiska institutet;

nr 280, av herr *Nilsson, Bernhard*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet;

nr 281, av herr *Velander* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet; samt

nr 282, av herr *Domö* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. och angående anslag till statens arbetslöshetskommission ävensom till reservarbeten och kontantunderstödsverksamhet m. m.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar;

statsutskottets utlåtanden:

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till återuppförande av ett presshus vid ammunitionsfabrikens etablissement å Marieberg;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss kronan tillhörig mark i Skillingaryds municipalsamhälle;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga områden inom Bergkvara municipalsamhälle;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till nybyggnad för de militära högskolorna;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av den s. k. Gripsholmsjorden i Nyköping;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset i Stockholm m. m.;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv för postverkets räkning av vissa fastigheter i Borås m. m.;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av visst område å Djurgården till Stockholms stad; och

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restaurering av Gustav III:s paviljong i Haga;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket; och

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående tillverkning, införsel och försäljning av gasskyddsmateriel; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 11 förordningen den 11 juni 1918 (nr 375) angående en särskild för fiskare avsedd försäkring mot skada till följd av olycksfall; och

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 7 §§ lagen den 25 april 1930 (nr 99) om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning med mera.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.57 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 31 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 215, angående visst avtal mellan aktiebolaget Vin- & spritcentralen och Mo och Domsjö aktiebolag;

nr 229, angående åtgärder till stödjande av spannmålsmarknaden m. m.;

nr 230, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område;

nr 231, med förslag till förordning angående ytterligare utsträckning av Kungl. Maj:ts befogenhet att meddela förordnande jämlikt 1 § förordningen den 7 juni 1935 (nr 259) om accis å margarin och vissa andra fettvaror, m. m.;

nr 244, med förslag till lantarbetstidslag;

nr 245, med förslag till militärt avlöningsreglemente m. m.;

nr 246, med förslag till avlöningsreglemente för personal vid försvarsväsendet under krigstjänstgöring (krigsavlöningsreglemente); samt

nr 247, angående vissa avlöningsanslag under riksstatens fjärde huvudtitel.

Föredrogs ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 293, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion angående hemhjälpsverksamhetens planmässiga organiserande och stödjande från det allmännas sida.

Herr **Öman**: Herr talman! Jag hemställer, att första kammaren, som den 29 innevarande månad bifallit sitt första tillfälliga utskotts i dess utlåtande nr 9 gjorda hemställan, vilken överensstämmer med andra kammarens enligt det nyss upplästa protokollsutdraget fattade beslut, måtte finna delgivningen av andra kammarens beslut ej föranleda vidare yttrande.

Denna hemställan bifölls.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 235, med förslag till beredskapsstat för försvarsväsendet m. m. för budgetåret 1939/40.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 236, angående ändrade grunder för egnahemsverksamheten m. m.; och

nr 238, angående statsbidrag för anläggande av gemensamma tvättinrättningar på landsbygden.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 239, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket och statens järnvägar m. m.; samt nr 240, angående omorganisation av vattenfallsstyrelsen m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 241, angående fastställande av personalförteckning för domänverket.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 242, med förslag till allmän beredskapsstat för budgetåret 1939/40.

Propositionen hänvisades, såvitt angick jordbruksärenden, till jordbruksutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 243, angående anslag till stödjande av odlingen av vissa kulturväxter.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 278, av herr *Andersson, Elon*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet samt till avlöningar vid karolinska mediko-kirurgiska institutet;

nr 279, av herr *Björkman, Gustaf Adolf*, och herr *Holmström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet samt till avlöningar vid karolinska mediko-kirurgiska institutet;

nr 280, av herr *Nilsson, Bernhard*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet;

nr 281, av herr *Velander* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet; samt

nr 282, av herr *Domö* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. och angående anslag till statens arbetslöshetskommission ävensom till reservarbeten och kontantunderstödsverksamhet m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 11, statsutskottets utlåtanden nr 99—107, första lagutskottets utlåtanden nr 19 och 20 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 22 och 23.

Föredrogos och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 215, 229—231 och 244—247.

Herr **Öman** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Med stöd av § 55 riksdagsordningen får jag hemställa, att kammaren med hänsyn till infallande helg måtte medgiva, att beträffande samtliga i dag avlämnade kungl. propositioner, nämligen nr 215, 229—231 och 244—247, motionstiden

må utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionernas avlämnande.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Herr *Holmström* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med stöd av bifogade läkarintyg får undertecknad härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden den 13—22 april 1939.

Stockholm den 30 mars 1939.

Ivar Öman.

Att ledamoten av riksdagens första kammare fil. dr *Ivar Öman* lider av envis luftrörskatarr samt att han till följd härav är oförmögen till arbete och i behov av vistelse i sydligare klimat under en tid av åtminstone tre veckor, intygas.

Stockholm den 24 mars 1939.

Reinhold Nauclér,
leg. läk.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmälades och bordlades

andra lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckt motion om övergång till högertrafik;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lantmäteriväsendet jämte en i ämnet väckt motion;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lantbruksattachéer m. m.;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande av bidrag ur domänfonden till föreningen för växtförädling av skogsträd;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från viss betalningsskyldighet på grund av statsbidrag till ett avdikningsföretag inom Stensele socken av Västerbottens län, m. m.;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till undersökning rörande vissa vattenregleringsföretag m. m.;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för Helgeåns reglering m. m.;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överflyttning på övergångsstat av viss personal vid domänverket m. m.;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för avbetalning å statslån till vissa torrlägningsföretag; och

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsunderstöd till Kägedalens kalkbruksförening u. p. a. för utförande av en kalkbruksanläggning; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om införande av statlig kontroll av elektriska mätare m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.13 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
